

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE
FAKULTA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2020

Tereza Hejná

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE
FAKULTA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ
KATEDRA BIOTECHNICKÝCH ÚPRAV KRAJINY

Jezdecké stezky ve Středočeském kraji

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí práce: doc. Ing. Kristina Janečková, Ph.D.

Bakalant: Tereza Hejná

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Fakulta životního prostředí

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Tereza Hejná

Krajinářství
Územní technická a správní služba

Název práce

Jezdecké stezky ve Středočeském kraji

Název anglicky

Equestrian trails in Central Bohemia

Cíle práce

Cílem bakalářské práce je přiblížit možnosti jezdecké turistiky ve Středočeském kraji, zvýšit informovanost o jezdeckých stezkách a zatraktivnit jezdeckou turistiku, objasnit proces vzniku stezek, jejich financování a péči o stezky. Dalším cílem je nastínění a řešení problematiky dodržování pravidel chování na stezce, užívání stezek a základních pravidel pohybu v přírodě.

Metodika

Sběr dat pro bakalářskou práci proběhne pomocí dotazníkového šetření mezi jezdci a ostatními uživateli krajin, kde se vyskytují jezdecké stezky. V rámci šetření budou zjištěny socio-demografické charakteristiky respondentů, jejich role v dané krajině (např. majitel koní, rekreační jezdec, majitel pozemků, přes které vedou jezdecké stezky, atd.) a jejich zkušenosti a názory týkající se provozu jezdeckých stezek. Získaná data budou diskutována s českou i mezinárodní literaturou a budou formulována doporučení ohledně plánování a provozu jezdeckých stezek tak v souladu s dlouhodobě udržitelným rozvojem krajiny.

Doporučený rozsah práce

40 stran textu, grafické přílohy

Klíčová slova

jezdecké stezky, vliv na krajinu, perspektiva uživatelů krajiny

Doporučené zdroje informací

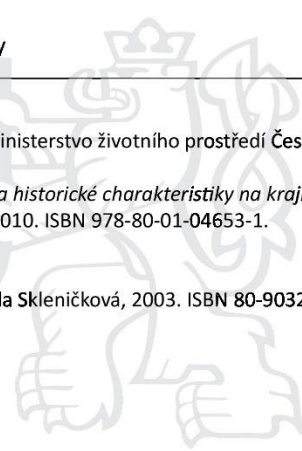
FORMAN, R T T. – GODRON, M. *Krajinná ekologie*. Praha: Ministerstvo životního prostředí České republiky, 1993. ISBN 80-200-0464-5.

KUPKA, J. *Krajiny kulturní a historické : vliv hodnot kulturní a historické charakteristiky na krajinný ráz naší krajiny*. Praha: České vysoké učení technické v Praze, 2010. ISBN 978-80-01-04653-1.

Metodické pokyny pro psaní bakalářské práce na FŽP

MÍČHAL, I. – LOW, J. *Krajinný ráz*. Kostelec n.Č.l.: LP, 2003.

SKLENIČKA, P. *Základy krajinného plánování*. Praha: Naděžda Skleničková, 2003. ISBN 80-903206-1-9.

Předběžný termín obhajoby

2019/20 LS – FŽP

Vedoucí práce

Ing. Kristina Janečková, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra biotechnických úprav krajiny

Elektronicky schváleno dne 3. 3. 2020

prof. Ing. Petr Sklenička, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 4. 3. 2020

prof. RNDr. Vladimír Bejček, CSc.

Děkan

V Praze dne 24. 03. 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma: Jezdecké stezky ve Středočeském kraji vypracovala samostatně a citovala jsem všechny informační zdroje, které jsem v práci použila a které jsem rovněž uvedla na konci práce v seznamu použitých informačních zdrojů.

Jsem si vědoma, že na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, především ustanovení § 35 odst. 3 tohoto zákona, tj. o užití tohoto díla.

Jsem si vědoma, že odevzdáním bakalářské práce souhlasím s jejím zveřejněním podle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a to i bez ohledu na výsledek její obhajoby.

Svým podpisem rovněž prohlašuji, že elektronická verze práce je totožná s verzí tištěnou a že s údaji uvedenými v práci bylo nakládáno v souvislosti s GDPR.

V Praze 26. 06 .2020

Poděkování

Chtěla bych touto cestou poděkovat Ing. Kristině Janečkové, Ph.D. za vedení mé práce, také bych chtěla poděkovat především svému manželovi, rodičům a přátelům za psychickou podporu během studia a jejich cenné rady a samozřejmě také mým spolužákům za společně strávené tři roky.

V Praze 26. 06. 2020

Abstrakt

Jezdecké stezky ve Středočeském kraji

Bakalářská práce se zabývá jezdeckými stezkami ve Středočeském kraji. Hlavním cílem této práce je přiblížení možností jezdeckví ve Středočeském kraji a popis existující sítě jezdeckých stezek včetně jejich fungování, zásad péče a pravidel správného pohybu a chování při jízdě krajinou. Na základě této analýzy je možné pochopit systém jezdecké turistiky v České republice a také osvětlit hlavní problémy a komplikace, které jezdecká turistika způsobuje ve světě. Tato práce dále řeší pohled na jezdeckou turistiku očima vlastníků zemědělské půdy, kteří mají často negativní zkušenosti s pohybem koní v zemědělských oblastech a jsou mnohdy odpůrci tohoto druhu rekreace. Tuto problematiku jsem se snažila nastínit pomocí dotazníkového šetření, ve kterém bylo osloveno široké spektrum respondentů, kteří mají různou roli v krajině, kromě již zmíněných zemědělců a nájemců půdy tak i například majitelů koní, rekreačních jezdců, turistů, či chatařů. Výsledky dotazníkového šetření potvrzují dosavadní domněnky, že koně v krajině lidem nijak výrazně nevadí, co ale nejvíce vadí zemědělcům, je jízda po poli ve vegetační fázi. Naproti tomu jízda přes pole po sklizni, ve fázi strniště, zemědělcům téměř nevadí. O tom, zda by jízda krajinou měla být více usměrňována, panují nerozhodné názory, stejně tak je tomu i v případě znečišťování stezek koňským trusem.

Na základě zjištěných údajů je možné stanovit doporučení v oblasti plánování a pravidel provozu jezdeckých stezek v souladu s dlouhodobě udržitelným rozvojem krajiny.

Klíčová slova: jezdecké stezky, vliv na krajinu, perspektiva uživatelů krajiny

Abstract

Equestrian trails in Central Bohemian Region

This bachelor thesis deals with riding trails in the Central Bohemia Region. The main aim of this work is to describe the possibilities of riding in the Central Bohemian region and to describe the existing network of riding trails including their functioning, principles of care and rules of correct movement and behavior when riding through the landscape. On the basis of this analysis it is possible to understand the system of equestrian tourism in the Czech Republic and also to explain the main problems and complications that equestrian tourism causes in the world. This bachelor's thesis further solves the view of equestrian tourism through the eyes of agricultural land owners, who often have negative experience with the movement of horses in agricultural areas and are often opponents of this kind of recreation. I tried to outline this issue by means of a questionnaire survey, in which a wide range of respondents, who have different roles in the landscape, were addressed, in addition to the above-mentioned farmers and land tenants as well as horse owners, recreational riders, tourists or cottages. The results of the questionnaire survey confirm the existing assumptions that horses in the landscape do not mind people much, but what bothers farmers is riding in the field in the vegetation phase. On the other hand, driving through the fields after the harvest, in the stubble phase, they do not mind. Whether driving through the countryside should be more regulated is undecided, as is the case of polluting trails with horse droppings.

Based on the data obtained, it is possible to make recommendations in the field of planning and rules of riding trails in accordance with the long-term sustainable development of the landscape.

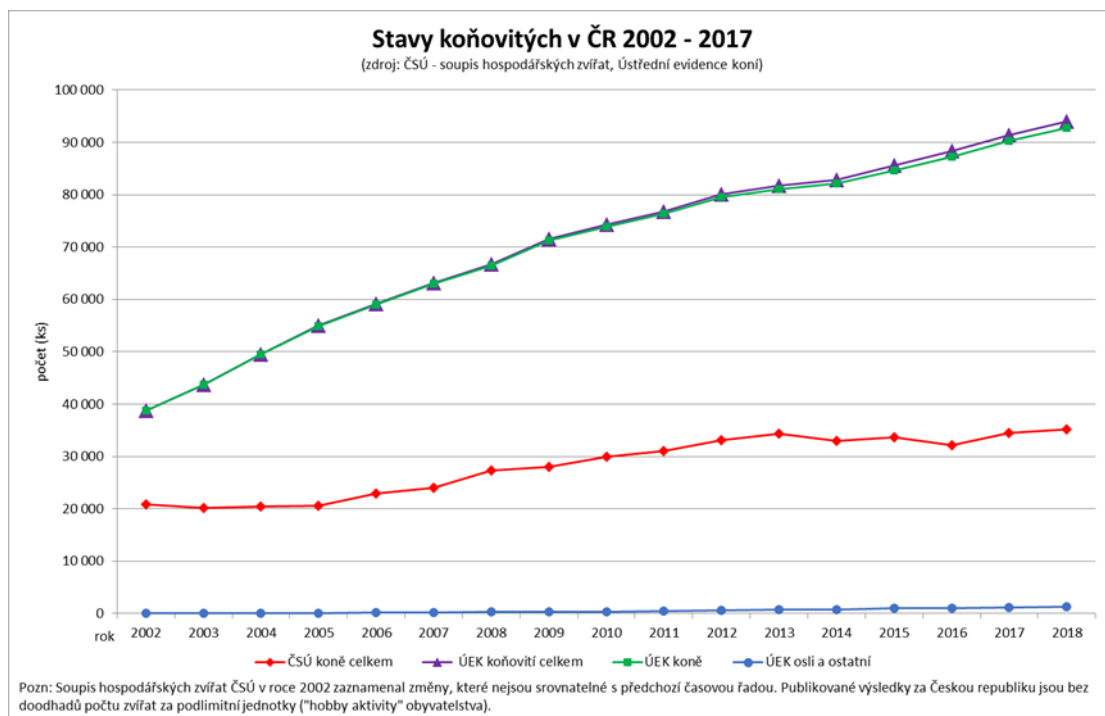
Keywords: horse riding trails, influence on landscape, perspective of landscape users

OBSAH

1. Úvod	1
2. Cíle práce.....	4
3. Literární rešerše	4
3.1 Krajina a krajinný ráz	4
3.2 Hipoturistika.....	11
3.2.1 Hipoturistika v České republice	12
3.2.2 Návrh hipostezky	14
3.2.3 Značení hipostezek.....	17
3.2.4 Desatero bezpečnosti a pravidla pro jízdu na koni po stezkách.....	20
3.3 Charakteristika Středočeského kraje	23
3.3.1 Poloha a přírodní podmínky	23
3.3.2 Ekonomika kraje a hospodářství	23
3.3.3 Agroturistika ve Středočeském kraji	24
4. Projekt Středočeské koňské stezky.....	25
4.1 Středočeská jezdecká stezka – I.	27
4.2 Středočeská jezdecká stezka – II.	28
4.3 Středočeská jezdecká stezka – III.....	31
4.4 Středočeská jezdecká stezka – IV.	32
5. Hipoturistika v zahraničí, její vlivy na krajinu a životní prostředí.....	33
5.1 Finsko	33
5.2 Austrálie	34
5.3 USA.....	38
5.4 Evropa	39
6. Metodika.....	43
7. Výsledky.....	45
7.1 Vyhodnocení dotazníku.....	45
8. Diskuse	65
9. Závěr.....	69
10. Přehled literatury a použitých zdrojů	70

1. Úvod

Rozvoj jezdecké turistiky je v České republice neustále na vzestupu, svědčí o tom zvyšování počtu chovaných koní, kdy v roce 2009 bylo v České republice chováno 28 030 koní, z toho ve Středočeském kraji a Praze 4 624 koní, oproti tomu v roce 2019 bylo evidováno v České republice již 36 908, z toho ve Středočeském kraji a Praze 8 190 koní, což je vůbec největší počet chovaných koní ze všech krajů České republiky.

Obrázek 1: Graf znázorňující vývoj počtu koní v České republice od roku 2002 do roku 2017. Zdroj Český statistický úřad.

Jak lze vyčíst z obrázku 1, tak se v České republice během 15 let zvýšil počet koní o 15 tisíc, z toho jen ve Středočeském kraji a Praze vzrostl počet koní o 5 293 kusů, na současných 8 190 koní.

Se zvyšováním počtu chovaných koní stoupá množství jezdeckých areálů, rančů a agroturistických farem, které nabízí výuku jízdy na koni, vyjížděky do přírody i vícedenní putování na koních, dětské tábory anebo pobyty na farmě. Velké množství koňských stájí a jízdáren, vysoká poptávka po jezdecké a dobrá dostupnost kraje, to vše souvisí s potřebou vybudování samostatných značených stezek určených pouze pro jezdce na koních. Dnes je takových tras v České republice mnoho, dosahují běžně

délky desítek i stovek kilometrů a poskytují jezdcům i koním bezpečný pohyb na vyznačených cestách s minimem nebezpečných úseků.

Na koni lze putovat několik hodin či několik dní, proto je důležité nejen vhodné vedení tras, ale také možnost zajistit služby s tím spojené, jako je možnost přespání, místo pro odpočinek a občerstvení. Jedině tak mohou jezdecké stezky kvalitně fungovat, poskytovat kompletní služby a získat na oblibě u stále širší jezdecké komunity.

Jezdecké stezky ve Středočeském kraji jsou díky poloze kraje hojně využívány, oblasti kolem Prahy jsou protkány velkými jezdeckými areály, protože spousta majitelů koní z příměstských stájí žije a pracuje v Praze a vzhledem k dobré dopravní dostupnosti v okolí Prahy tak častokrát i denně za svým koněm dojíždí. Velké množství stájí také souvisí se spoustou pořádaných jezdeckých závodů a dalších akcí, jako například podzimní Hubertovy jízdy, kdy velká skupina jezdců s koňmi (běžně 30-40 koní) absolvuje jízdu v terénu zakončenou závěrečným závodem. Často jsou tyto jezdecké události vedeny právě po jezdeckých stezkách. Je však nutné si uvědomit, jak koně ovlivňují svým pohybem v přírodě okolní krajinu a jaké mohou v důsledku toho vznikat problémy. Oddělením jezdeckých stezek od turistických tras a cyklotras nedochází ke konfliktům mezi turisty, cyklisty a jezdci. Vedením stezek předem určenou a schválenou trasou se dá také předcházet dnes stále častěji diskutovanými konflikty mezi zemědělci, kterým vedení stezek v okolí jejich pozemků mnohdy vadí a v případě nedodržování jízdy po vyznačené trase taktéž způsobuje škody na zemědělské půdě. Jezdecké stezky jsou ale občas vedeny po místních komunikacích, náměstích a návších, což mnohdy místní obyvatelé vnímají negativně a vznikají tak často spory s jezdci a přilehlými jezdeckými stájemi. Při vedení stezek souběžně s turistickými trasami zase vznikají konflikty s turisty, kteří jsou na výletě a pohyb koní na stejné cestě, po které sami jdou, jim nevyhovuje.

Na základě provedeného dotazníkového šetření mezi majiteli koní, zemědělci, turisty, místními obyvateli a dalšími účastníky krajiny je možné vyvodit určité závěry v problematice jezdecké turistiky ve Středočeském kraji a vyzdvihnout největší problémy vedení jezdeckých tras.

Lze se domnívat, že trend rozvoje jezdeckví ve Středočeském kraji bude i v dalších letech nadále stoupat, stejně tak jako rozvoj jezdeckých stájí, spolků a klubů zajišťující vyjížděky, ustájení koní a výcvik. Dá se také předpokládat, že jezdecká turistika bude

stále oblíbenou a vyhledávanou činností řady lidí a jezdecké stezky se budou nadále rozvíjet a modernizovat. V důsledku toho je třeba přijmout efektivní opatření a zajistit taková pravidla, aby rozvoj jezdecké turistiky byl udržitelný i do budoucna a negativní postoje vůči jezdeckví se neprohlubovaly, což by v důsledku mohlo vést k postupným zákazům či omezování vstupů koní na některá území a lokality a další usměrňování volného pohybu v krajině, jako se tomu děje v sousedních zemích.

2. Cíle práce

Hlavním cílem této práce je přiblížit a popsat rozvoj a fungování jezdecké turistiky ve Středočeském kraji, zvýšit informovanost o jezdeckých stezkách a zatraktivnit jezdeckou turistiku, nastínit s tím související problémy, které mohou vznikat a také vznikají v důsledku jezdeckví v krajině a rozmachu jezdecké turistiky jakožto stále oblíbenější rekreační činnosti. Dále je důležitým cílem této práce osvětlit pravidla pohybu po jezdeckých stezkách a nutnost jejich dodržování, vliv pohybu koní na krajinu a vegetaci v okolí jezdeckých stezek a jezdeckých areálů, nastínit problematiku vlivu koní na krajinu v ostatních zemích světa a poukázat na úzké spojení mezi vlivem jezdeckých stezek z hlediska ochrany přírody a krajiny a rozvoji jezdecké turistiky jakožto populárního odvětví turistiky. Důležitým cílem je také zjistit pohled na jezdeckou turistiku očima jezdců, veřejnosti a zemědělců, kterým mnohdy vedení jezdecké stezky v okolí jejich pozemků vadí a způsobuje jim nezdědky i značné problémy související s poškozováním zemědělské půdy na přilehlých pozemcích v důsledku nedodržování pravidel pohybu po jezdeckých stezkách či nadměrného rozvoje jezdeckví, které však není v České republice legislativně příliš regulováno.

3. Literární rešerše

3.1 Krajina a krajinný ráz

Pohled člověka na krajinu je silně ovlivněn jeho estetickým vnímáním. Pro vnímající subjekt je prostor téměř vždy ohraničen nějakým vizuálním okrajem, často trojrozměrným až nekonečným, například nebesy nad městem či horizontem moře (LÖW, MÍCHAL 2003). Krajina se tedy nachází všude okolo nás, pouze různými úhly pohledu, náhledem na krajinu a estetickým vnímáním může každý vnímat krajinu trochu jinak. Pod pojmem krajina si lze také představit širokou škálu definic. Jak uvádí například SKLENIČKA (2002), krajina je složitý systém a nelze jej pochopit pouze zkoumáním jednotlivých částí, nýbrž se musí zkoumat systémově a s celostním přístupem. Je potřeba zkoumat vzájemné vazby, procesy a principy. Krajinu lze chápat například právním principem, geografickým principem, ekologickým principem, historickým principem a také uměleckým principem, který se mění s vývojem

společnosti a je silně ovlivněn uměleckou tvorbou. Krajina byla obrovskou inspirací pro obrazy Josefa Lady a literární tvorbu Karla Hynka Máchy, Karla Havlíčka Borovského a dalších českých umělců (SKLENIČKA 2002). Krajina však v posledních letech slouží stále častěji spíše jako výrobní prostor. V důsledku toho může docházet k nadměrnému úbytku přírodních či přírodě blízkých ekosystémů a k jejich přeměně v ekosystémy člověkem podmíněné až přeměněné (SKLENIČKA 2002). Podle LÖWA a MÍCHALA (2003) je v lidech dědičně zafixována psychická vazba k prostředí otevřené parkové krajiny, libost z vnímání krajiny s rozptýlenými dřevinami a ostrůvky lesů a travnatých ploch, která jim po statisíce let umožňovala existenci. Naproti tomu pro hluboký les mají lidé vrozeně zafixované pocity strachu v kontrastu s pocity bezpečí. Hluboký les představoval v historii neznámou a nebezpečnou oblast, lidé věřili v nadpozemské bytosti ukrývající se právě v lesích. Ve městech a na venkově je les v současné době vnímán jako prvek zachovalé přírody poskytující bariéru proti hluku, prachu, klid pro odpočinek a pocit bezpečí. Neporušenost, klid a ticho volné přírody vyhledávají zejména lidé z měst, žijící v hlučném a znečištěném prostředí a vysokým životním tempem. Volná příroda je v běžném životním prostředí stále vzácnější a není proto divu, že společností začíná být čím dál více pocíťována potřeba pobytu v přírodě (LÖW, MÍCHAL 2003).

Je tedy zřejmé, že krajina je nepostradatelnou součástí našich životů, proto je nutné ji důsledně chránit a uchovávat tak její hodnoty, a to nejen hodnoty míst, která jsou chráněna nějakými zákonnými nástroji, ale i míst, které pomáhají vytvářet identitu lokality, vztah patriotismu místních obyvatel i zájem turistů (KUPKA 2010). Krajinu bychom měli před jakoukoli plánovanou změnou zhodnotit, a to především podle toho, jak uspokojuje proměnlivé lidské potřeby. Krajina by měla mít vůči svému okolí vždy nějaké pozitivní funkce, a z těchto pozitivních funkcí se krajinně přisuzují různé hodnoty. V současné době je velkým problémem přisuzovat krajinně estetická kritéria, protože bývá tento názor subjektivně velmi individuální. Jednoduše, co se líbí jednomu, nemusí se líbit druhému. Je-li krajina pro jednoho člověka milovaným domovem a pro druhého pouze neutrálním pozadím, znamená to vždy posun hodnotících kritérií a subjektivních hodnot (LÖW, MÍCHAL 2003). Klíčem k hodnocení krajiny a krajinného rázu je estetická hodnota krajiny, kterou vnímáme díky celku místa krajinného rázu, nikoli díky jeho jednotlivostem. Krajinný ráz je tedy atributem každé krajiny, například i té, která je zasažena intenzivní těžbou uhlí

(SKLENIČKA 2002). Ochrana krajinného rázu proto začíná určením toho, jak krajina funguje a jak se současníkům jeví (LÖW, MÍCHAL 2003). Pro hodnocení krajinného rázu a přírodních charakteristik krajiny se využívají mnohé metody, například výšková členitost území, která je také nejnápadnějším a prvotním znakem, kterého si při primárním pohledu na krajinu všimneme. Při tomto hodnocení je důležité vnímat krajinu jako již zmíněný celek daného místa, zaměřit se na reliéf krajiny, nahlížet na ni širším úhlem pohledu a nezaměřovat se na dominanty krajiny. Dalším z hodnocení krajinného rázu je typizace krajin podle míry ovlivnění člověkem (LÖW, MÍCHAL 2003). Krajina se rozděluje do tří typů- typ A, typ B a typ C, kdy typ A představuje krajinu nejvíce ovlivněnou a změněnou lidskou činností. Typ B představuje krajinu s vyrovnaným vztahem mezi přírodou a člověkem. Typ C představuje krajinu bez výraznějších zásahů civilizace (LOW, MÍCHAL 2003). Krajinu lze také hodnotit podle způsobu jejího využívání, který hraje zásadní roli v krajinném rázu. Jak uvádí KLVAČ (2009), nejvýznamnějším prvkem pro krajinný ráz je les. Vzhled lesa významně ovlivňuje vzhled krajiny a její výsledný dojem. Holá mýtina působí na oko člověka zcela jinak, než vzrostlý bukový les. Rázovitost krajiny, zejména zastoupení lesa a bezlesí je natolik zásadní vlastnost, že lze mluvit o krajinně lesní, lesoplní, polní, urbanizované a těžební (LOW, MÍCHAL 2003). Každá z těchto krajin má vymezené procentuální zastoupení lesa jako hlavní kritérium jejího hodnocení. Při komplexních hodnoceních větších oblastí se krajinný ráz posuzuje a vyhodnocuje jako celek. V první řadě se zjišťuje přítomnost indikátorů zvýšené přírodní hodnoty krajinného rázu, jako jsou přítomnost národního parku (NP) vč. ochranného pásma, přítomnost evropsky významné lokality (EVL) sítě Natura 2000, přítomnost skladebných prvků vyšších ÚSES (ATELIER V 2008), a dalších indikátorů znázorněných na obrázku 2.

A.1	Indikátory přítomnosti hodnot přírodní charakteristiky	přítomnost indikátoru v řešeném území	
		ANO	NE
A.1.1	Přítomnost národního parku (NP) vč. ochranného pásma		X
A.1.2	Přítomnost chráněné krajinné oblasti (CHKO)	X	
A.1.3	Přítomnost národní přírodní rezervace (NPR) vč. ochranného pásma		X
A.1.4	Přítomnost národní přírodní památky (NPP) vč. ochranného pásma		X
A.1.5	Přítomnost přírodní rezervace (PR) vč. ochranného pásma	X	
A.1.6	Přítomnost přírodní památky (PP) vč. ochranného pásma	X	
A.1.7	Přítomnost evropsky významné lokality (EVL) sítě Natura 2000		X
A.1.8	Přítomnost ptačí oblasti (PO) sítě Natura 2000		X
A.1.9	Přítomnost přírodního parku (dle §12 zák. 114/1992 Sb.)	X	
A.1.10	Přítomnost skladebných prvků vyšších ÚSES (regionálních, nadregionálních)	X	
A.1.11	Přítomnost významných krajinných prvků (VKP)	X	

Obrázek 2: Indikátory přítomnosti hodnot přírodní charakteristiky. Zdroj ATELIER V., 2008

Dále se zjišťují indikátory přítomnosti zvýšené kulturní a historické hodnoty krajinného rázu - přítomnost vesnické památkové rezervace, přítomnost krajinné památkové zóny, přítomnost archeologické památkové rezervace a dalších indikátorů uvedených na obrázku 3.

B.1	Indikátory přítomnosti hodnot kulturní a historické charakteristiky	přítomnost indikátoru v řešeném území	
		ANO	NE
B.1.1	Přítomnost národní kulturní památky (NKP) vč. pam. ochranného pásma (POP)		X
B.1.2	Přítomnost archeologické památkové rezervace (vč. navrhované a POP)		X
B.1.3	Přítomnost městské památkové rezervace (MPR)(vč. navrhované a POP)		X
B.1.4	Přítomnost vesnické památkové rezervace (VPR)(vč. navrhované a POP)		X
B.1.5	Přítomnost městské památkové zóny (MPZ)(vč. navrhované a POP)		X
B.1.6	Přítomnost vesnické památkové zóny (VPZ)(vč. navrhované a POP)	X	
B.1.7	Přítomnost krajinné památkové zóny (KPZ)(vč. navrhované)		X
B.1.8	Přítomnost kulturní nemovité památky (vč. navrhované a POP)	X	
B.1.9	Přítomnost regionu lidové architektury	X	
B.1.10	Přítomnost archeologických lokalit	X	

Obrázek 3: Indikátory přítomnosti hodnot kulturní a historické charakteristiky. Zdroj ATELIER V., 2008

Jako poslední se vyhodnotí vizuální charakteristika oblastí, která popíše území z hlediska estetických hodnot, prostorových vztahů a harmonie území. Zaměřuje se na rysy krajiny, členitost území, dominanty krajiny, horizonty a další znaky charakterizující estetickou hodnotu území.

Ochranu krajinného rázu zajišťují v České republice orgány ochrany přírody spolu se Zákonem č.114/1992 Sb., jenž v §12 udává: Krajinný ráz je chráněn před činností snižující jeho estetickou a přírodní hodnotu., proto smí být zásahy do krajinného rázu, zejména umístování a povolování staveb, provedeny jenom s ohledem na co nejšetnější uchování významných krajinných prvků, zvláště chráněných území a kulturních dominant v krajině. K činnostem, které by mohly snižovat či změnit krajinný ráz, je nutný souhlas orgánu ochrany přírody. Problematika ochrany krajinného rázu je obsažena ještě v dalších předpisech, kterými jsou Zákon č. 20/1987 Sb. o státní památkové péči v platném znění, Zákon č. 244/1992 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí, který se zabývá vlivy staveb na krajinný ráz, Zákon č. 218/1997 Sb., o pozemkových úpravách a o pozemkových úřadech a mnohé další. S rostoucím rozvojem měst a obcí, kdy se sídla rozšiřují a půda se přeměňuje na stavební pozemky, je regulace rozvoje výstavby zcela na místě. Proto jsou v územních plánech jednotlivých měst a obcí přesně definované zásady funkčního využití území,

organizace staveb, a koordinace výstavby. V územně plánovací praxi je spravedlivé zohlednit také význam zvláštních míst, jako jsou například pomníky, památníky, pamětní desky, místa informačních cedulí a naučných stezek i místa návštěv školních výletů či rodičů s dětmi, a přijmout je jako příležitost, kterou lze využít v rámci turistického ruchu a rekreace (KUPKA 2010). Jak uvádí LOW a MÍCHAL (2003), při hodnocení krajinného rázu je důležité přesně popsat, co je pro dané území typické, co tvoří podstatu jeho rázovitosti a vymezit segmenty území, kde jsou tyto typické znaky stejné či podobné a tyto rozdělit na dominantní, hlavní a doplňující. Územní plány jsou poté závazné pro stavební úřady a veškeré stavby podléhají procesu územního řízení, ve kterém se posuzuje stavební záměr vůči vlivu na krajinu a krajinný ráz, vyhodnocuje se velikost ovlivněného místa krajinného rázu a míra narušení jeho typických znaků (LOW, MÍCHAL 2003). Hlavní snahou ochrany krajinného rázu by měla být prevence a informovanost, aby každému bylo dlouhodobě známo co, jak a proč je v daném území trvale regulováno či zakázáno. Krajinný ráz vyžaduje ochranu zejména tam, kde je nejvíce dochován a kde se vyskytuje jinak vzácná oblast, nebo kde si ochranu přejí místní občané (LOW, MÍCHAL 2003).

Jízda na koni versus krajina

Jízda na koni je nepochybně úzce spjata s krajinou. Již v dobách první republiky se několik jezdců účastnilo dálkových jízd napříč Československem, jedním z nich byli Bohuslav Taraba a Radovan Šimáček, kteří v roce 1934 absolvovali jízdu z Prahy do Košic dlouhou 724 kilometrů. Druhou jízdu, dlouhou tisíc kilometrů, absolvoval roku 1938 Bohuslav Taraba sám a vedla z Teresvy do Prahy (TARABA, PÁTKOVÁ 2017). Dálkové, neboli distanční jízdy se s koňmi pořádají dodnes, mnohem častější jsou ale rekreační jízdy dlouhé několik kilometrů, které plní funkci především oddechovou a hobby. Zvláště okolo větších jezdeckých areálů jsou proto lesní a polní cesty ohroženy nadměrnou frekvencí pohybu mnohem více, než v odlehlejších místech s malým výskytem jezdeckých stájí, spolků, klubů, výcvikových center a agroturistických jízdáren. Je proto potřeba dbát zvýšené péče o jezdecké stezky, po kterých projdou denně desítky koní. Jedním z velkých rizik při pohybu koní po jezdeckých stezkách je eroze půdy, která se považuje za velmi závažný faktor, který negativně ovlivňuje produkční a filtrační funkci půdy. Půda má esteticko- krajinářskou funkci, je základem

jakékoliv krajiny a také souvisí s její stabilizační funkcí (VLČEK 2015). Eroze způsobuje také pohyb semen půdou, což může být důležitým zdrojem nových rostlin v jiných oblastech, kteří se sem touto cestou rozšiřují (FORMAN, GODRON 1993). Eroze půdy v současnosti ohrožuje přes 9 milionů km² půdy z celkového množství 15 milionů km² půd (SKLENIČKA 2002). Eroze půdy snižuje celkovou schopnost půdy absorbovat a zadržovat vodu a dochází k ní působením abiotických a biotických faktorů na povrch půdy (VLČEK 2015), v tomto případě vzniká působením dopadu koňských kopyt na půdu, tedy pohybu koně jakožto biotického činitele. Podle VLČKA (2015) má eroze tři části, první částí je narušení půdního povrchu kinetickou energií, druhou částí je transport půdy na různou vzdálenost, kdy následuje ukládání a sedimentace půdy na jiné místo. Pohyb koní způsobuje také transport živin z místa na místo a ovlivňuje jak vegetační, tak i půdní heterogenitu krajiny (FORMAN, GODRON 1993). Koně především díky své tělesné hmotnosti, která je průměrně u dospělého jezdeckého koně teplokrevného typu s výstrojí a jezdcem kolem 550 až 700 kilogramů (DRAPER 2003), narušují nejvíce půdní povrch v zamokřených půdách, které za deště soustřeďují vodu, a ta transportuje svrchní vrstvy půdy, čímž se zmenšuje mocnost půdního profilu a snižuje obsah humusu. Rychlost pohybu vody do půdy, neboli infiltrace, je negativně ovlivněna topografií terénu, délkou svahu, a vegetačním pokryvem (VLČEK 2015). Hipostezky jsou proto nejvíce ohroženy erozí v období mokra. Snížením sklonu terénu a zvýšením vegetačního pokryvu klesá unášecí síla vody a zmenšuje se intenzita vodní eroze (VLČEK 2015). Při mechanickém tlaku na půdu, například v místech, kde dochází častěji k soustředění zvířat na malých plochách a pohybu zvířat ve stejných stopách a místech, a především na výrazně vlhkých půdách dochází k utužení půdy (VLČEK 2015). Toto se na jezdeckých stezkách děje například kvůli nutnosti objetí překážky, kterému se snaží koně vyhnout. Může to být spadlý strom přes cestu, objetí potoka, spadlá závora či kaluže a bahnité úseky. Pohyb koní se v těchto místech soustřeďuje na jedno a to stejné místo, koně obcházejí překážku ve stejných stopách, jako jezdci před nimi a na takových místech se povrch půdy rychleji zvodní a obsah organických látek se sníží až na polovinu (VLČEK 2015), výmoly a rozšlapané cesty se zde tvoří mnohonásobně rychleji. V takových úsecích stezky je potřeba odstranit překážku, trať dále buďto zpevnit, například vrstvou drobného šterku, štěpkou, pískem či geotextilií, anebo zavést opatření proti utužení, kterým je omezení počtu přejezdů přes problematický úsek a zamezení jízdy v tentýž stopách a kolejiích (VLČEK 2015). V místech častého

výskytu kaluží nebo trvalejšího zamokření je vhodným řešením odvod vody například odvodňovacím zařízením s drenážním potrubím. Mechanická eroze, jak uvádí SKLENÍČKA (2002), znamená transport půdy po svahu vlivem mechanické energie. Jako její hlavní příčiny označuje intenzivní pastvu na svazích, pojezd těžkou mechanizací po svazích a intenzivní sešlap svahu člověkem, což lze zajisté vztáhnout i na intenzivní sešlap svahu koňmi. Zpravidla se podélný sklon při plánování hipostezky v praxi navrhuje krátkodobě do výše 40%, průměrný sklon do 10%, na kratší vzdálenosti 15% (ŠPIČÁKOVÁ, KOZUMPLÍKOVÁ 2009). U nezpevněných cest by maximální sklony neměly být vyšší než 12%, jak je znázorněno na obrázku 4 (HANÁK 2002).

Druh zeminy a propustnost	Název zeminy	Podélný sklon v %	
		Minimální	maximální
soudržné	jíl, písčité jíl, jílovitá hlína, písčité hlína, prachovitá hlína	5	8 - 9
soudržné, málo propustné	prachovitý, hlinitý a jílovitý písek, jílovitý písek se štěrkem, písčité hlína se štěrkem, jílovitý a písčité písek se štěrkem,	4	8 - 9
nesoudržné	štěrk s jílovitým pískem písek, písek se štěrkem, hlinitý písek se štěrkem, písčité písek, hlinitopísčité štěrky, štěrky s pískem, štěrk s hlinitým pískem	3	10-12

Obrázek 4: Znázornění maximálního podélného sklonu u nezpevněných cest podle druhu zeminy a propustnosti. Zdroj HANÁK, 2002.

Nejlepším povrchem pro koně je pružný povrch, což jsou v přírodě lesní cesty, pěšiny, cesty travnaté, nebo zasypané listím, naopak nejméně vhodným povrchem jsou zpevněné asfaltové nebo betonové cesty, které se s ohledem na veterinární hledisko na jezdeckých stezkách ani nesmí používat. Pro jezdecké stezky je vyžadováno minimálně 90% nezpevněného povrchu (JISKROVÁ, MIKULE 2009). Vzhledem k pojezdu těžké zemědělské techniky a husté dopravní sítě v okolí mnohých jezdeckých stezek je třeba vytvořit kompromis v povrchu stezek. Jako nejvýhodnější povrch stezky tam, kde je potřeba zajistit přímé pojíždění vozidla a zároveň pohyb zvířat, je podle HANÁKA (2002) tzv. zemní cesta. Jedná se o nezpevněnou cestu, která je zbudovaná na únosných podložních zeminách. Taková cesta umožňuje dobrý povrch pro pojezd vozidel ale i pohyb koní. Nezpevněné cesty jsou tak vhodným příkladem, jak vyřešit problematiku povrchu cesty, kde je zároveň pohyb vozidel i pohyb koní.

Dodržováním pravidel pohybu po jezdeckých stezkách a používáním zdravého rozumu by nemělo docházet k nepříjemným konfliktům zejména mezi zemědělci hospodařící v okolí stezek a obyvateli přilehlých vesnic. Vztah zemědělců k přírodě je podle KLVAČE (2009) silně ovlivňován hospodařením v krajině v minulosti, především je potřeba se zbavit zakotvené iluze o zemědělcově lásce k přírodě. Tehdejší zemědělci utvářeli krajinu nevědomky, krajina byla výsledkem jejich hospodaření s postupným získáváním zkušeností, přičemž zemědělci krajinu neobdivovali, pouze ji využívali jako nástroj k uživení rodiny. KLVAČ (2009) také tvrdí, že z činnosti zemědělců se postupem času vytratila zodpovědnost za obdělávané pozemky a vztah k půdě, došlo ke zničení vazeb zemědělce ke krajině, a to hlavně díky změnám v hospodaření během kolektivizace, konkrétně násilným vstupem do Jednotných zemědělských družstev a vysokému, nepřirozenému zcelování a zorňování pozemků.

3.2 Hipoturistika

Hipoturistika, nebo také jezdecká turistika, by se dala jinak nazvat kombinací turistiky a jízdy na koni. Definice tohoto pojmu je udávána jako „forma cestovního ruchu, jejíž účastníci jsou motivováni vyjížděkami či vícedenním putováním na koních odehrávajících se v rámci pobytu na koňské farmě“ (ZELENKA, PÁSKOVÁ 2012). Jízdě na koni se mohou věnovat lidé všech životních stylů, ženy, muži, dospělí i děti a dokonce s různým tělesným či duševním postižením (ŠPICÁKOVÁ 2009). Taková jízda, při které je kůň součástí léčebné terapie, která pozitivně působí na člověka, se nazývá hipoterapie. Hipoturistika se podle HOLLÉHO (2003) rozděluje na tři základní formy:

1. Vycházky na koni- jízda v terénu trvající 1-4 hodiny, při které se překoná vzdálenost 7-30 km. Vycházky na koni jsou základem celé jezdecké turistiky.
2. Výlety a túry – cesty v přírodě trvající zpravidla celý den. Překonána je vzdálenost od 30 do 70 km.
3. Putování na koni – hovoříme o něm, pokud je spojeno několik celodenních túr do jednoho celku. Je organizačně náročné a je k němu potřeba zázemí služeb na trase.

Dle tohoto rozdělení je možné navrhovat trasy hipostežek podle úrovně hipoturistiky. Okruhy do 30 km budou vhodné pro začínající či méně jezdecky zkušené. Na trase je potřeba zohlednit přestávky rozvržené podle ujeté vzdálenosti a náročnosti terénu. Při jízdě v terénu trávající 1-4 hodiny není potřeba organizovat žádné služby na trase. Celodenní výlety s ujetou vzdáleností do 70 km jsou více náročné a vyžadují jinak rozdělená místa pro odpočinek, úvaziště pro koně a občerstvení. Není nutné zajišťovat jednodenním výletům ubytování pro jezdce a ustájení koní. Při vícedenním putování na koni je potřeba zajistit ubytování jezdců i koní, místa pro odpočinek a občerstvení.

Pro jezdeckou turistiku je také důležitý výběr vhodného koně. Kůň musí být klidný, nelekavý, zdravý a zvyklý chodit v terénu. Ideální jsou plemena koní s pevnými kopyty, kteří nevyžadují ani podkování, ani žádnou speciální péči, například huculští koně, haflingové, fjordští ponyové, kteří jsou robustní postavy a nejsou ani příliš vysokí, protože se při jezdecké turistice velmi často na koně nasedá a sesedá. Pro jezdeckou turistiku se hodí nejvíce valaši, kteří jsou vyrovnaní a nehrozí u nich nežádoucí chování při jízdě ve skupině s klisnami, ani při ustájení v cizích stájích

Koně bychom také měli trénovat, aby byl připraven bez problému zdat vzdálenosti kolem 70 km denně. Nejvhodnější je každodenní práce, ať už jízdárenská či v terénu. Kůň by měl postupně navyšovat tempo a počet ujetých kilometrů. Jeden den v týdnu je důležitý odpočinek, 6 dní v týdnu práce. Nejvhodnější je střídání práci v kroku a klusu a klusat dlouhé vzdálenosti. Podle náročnosti terénu, který nás při túře čeká, budeme rozdělovat práci. Takto se dá připravit i netrénovaný kůň na 80 kilometrový pochod, jen to bude trvat o několik týdnů déle, než u běžně trénovaného koně, který pravidelně ujede 20-30 kilometrů (HOLLÝ 2003).

3.2.1 Hipoturistika v České republice

V současné době existuje v české republice síť jezdeckých stezek čítající několik tisíc kilometrů značených jezdeckých stezek a téměř v každé vesnici byste našli někoho, kdo chová koně pro potěšení, bez sportovních ambicí (ANDRLOVÁ 2008). Hlavními organizátory projektů jezdeckých stezek jsou v jednotlivých krajích různá občanská sdružení nebo kraje. V roce 2005 vznikl specializovaný odbor Klubu českých turistů-Turistika na koni. Projekty odboru Turistika na koni se věnují tvorbě systému stanic a stezek a budování úvazišť a informačních tabulí na stezkách. Zároveň odbor

spolupracuje se zahraničními státy a funguje zde vzájemná výměna informací a zkušeností při realizaci projektů podporovaných Evropskou unií. V současné době existuje velké množství českých i zahraničních publikací pojednávající o chovu koní a jezdeckví. Jezdecké turistiky se však většina z nich dotýká jen velice okrajově (ANDRLOVÁ 2008). Mapy jezdeckých stezek, které jsou běžně dostupné, jsou v současné době mapy jezdeckých stezek Jihočeského a Středočeského kraje, které jsou zobrazeny na obrázku 5.

Obrázek 5: Mapy Středočeských jezdeckých stezek. Zdroj: archiv autorky

Tyto mapy lze získat i v knihkupectvích. Elektronická mapa jezdeckých stezek v současné době v České republice neexistuje, ale intenzivně se pracuje na její přípravě (ANDRLOVÁ 2008). V současné době má každý kraj, kromě hlavního města Prahy určitou síť jezdeckých stezek nebo okruhů, Nejvíce stezek určených pro koně má Středočeský kraj, a to 1400 km. Jihočeský kraj, který nabízí jezdcům krásnou okolní přírodu, započal s výstavbou stezek již v roce 2003. Stezky zde měří stovky kilometrů a existuje tu také dobře zpracovaná propagační a vzdělávací kampaň včetně mapových podkladů. Také Kraj Vysočina, Zlínský, Pardubický a Karlovarský mají dobře propracovanou síť stezek čítající stovky kilometrů s desítkami stanic poskytující služby. V Libereckém kraji vznikl projekt jezdeckých stezek v roce 2013 a protazím zde vedou značené okruhy 30 km dlouhé. Plánem však je propojit stezky do Ústeckého kraje, kde měří současná síť stezek kolem 90 kilometrů. V Olomouckém kraji stojí za zmínku jezdecká stezka spojující Beskydy a Jeseníky, která měří 129 km a další

naučné stezky kolem Šumperku, Zábřehu, a Olomouce, které jsou přehledně zpracované v brožůře s názvem „Turistické naučné stezky a trasy pro koně v Olomouckém kraji.“, která podrobně popisuje jednotlivé okruhy, včetně jejich náročnosti, délky a zajímavosti v okolí.

3.2.2 Návrh hipostezky

Při navrhování hipostezky je třeba brát v úvahu rozložení krajiny, vyhýbat se jak přírodním překážkám (strmé svahy, řeky, skály), tak i antropogenním prvkům (silnice, dálnice, hustě osídlené oblasti), tyto problémy je třeba předem vyřešit a při vedení hipostezky uzpůsobit trasu tak, aby byla co nejméně problematická (ŠPIČÁKOVÁ, 2009). Z tohoto důvodu vznikla pravidla chování na jezdecké stezce a provozní řád, který usměrňuje pohyb jezdců na stezce. Každý kraj, který zřizuje své hipostezky má jinou formu provozního řádu. Tento provozní řád bývá dostupný na internetových stránkách daného kraje či sdružení zřizující jezdecké stezky. Zásady pohybu po jezdeckých stezkách mohou stanovovat i organizace spravující chráněná krajinná území či Národní parky, jako například Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky. Jednotná forma však není zavedena a je stanovena individuálně za každý kraj.

Jako příklad lze uvést Zásady pohybu po jezdeckých stezkách na území Chráněné krajinné oblasti Křivoklátsko (AOPK ČR ©2019), kudy vede Středočeská jezdecká stezka č. II a III.

- Nejvýhodnější je tvořit skupiny se třemi až osmi jezdci
- Je zakázáno vjíždět do luk, polí nebo lesních porostů či ostatních soukromých pozemků a rušit zvěř
- Jezdec musí být ohleduplný k ostatním uživatelům stezek, zejména k chodcům a cyklistům
- Na frekventované nebo rozbahněné cestě jezdit v zástupu
- Cválat pouze v bezpečných a přehledných úsecích, úzké ohyby cest projíždět krokem
- Tábořit pouze ve vyhrazeném tábořišti nebo ve stanici

- Chránit prostředí stezky. Všechny odpadky odvést sebou, odstranit ze stezky i trus od svého koně
- Zamezit pohybu volně pobíhajících psů jezdce i v prostoru tábořišť a jezdeckých stanic

Jezdecké stezky mají hierarchicky uspořádanou strukturu se třemi úrovněmi: (HOLLÝ 2003)

Páteřní síť

Jedná se o cesty hlavní, většinou přes rozsáhlá území celých krajů či celé země. Napojují se na hipostezky jiných regionů či zemí, jsou určeny pro vícedenní putování na dlouhé vzdálenosti s fungující sítí jezdeckých stanic zajišťující ubytování, stravu a komfort pro jezdce i koně.

Regionální cesty

Jezdecké stezky spojující buď jednotlivé páteřní stezky, nebo propojující jednotlivé linie páteřní sítě. Jsou kratší než páteřní stezky a jsou určené pro jedno či několikadenní výlety, mají za cíl probouzet turistický zájem o danou lokalitu či region, poznávat krásy přírody a zajímavosti v okolí a turisticky zatraktivnit tuto oblast. Jejich rozvoj zajišťují města či kraje.

Lokální cesty a okruhy

Jedná se o nejkratší stezky s pouze místním významem. Mohou být odbočkou z trasy páteřní nebo regionální. Nejčastěji se jedná o okružní cesty kolem jezdeckých center, jsou více využívány a často se jedná jen o pravidelné sportovní jízdy mnoha koní z okolních stájí. Mají tedy často rekreační či komerční význam a zájem o jejich udržování mají obecní spolky či jezdecké kluby.

Jezdecké stanice

Zejména při vícedenním putování po jezdeckých stezkách jsou nezbytností jezdecké stanice. Mohou to být menší či větší farmy, statky, jezdecké areály, ranče nebo zemědělské usedlosti, které jezdcům i koním nabízejí různé úrovně služeb podle svých možností. Ubytování je většinou možné ve vlastních stanech často na zahradě či přilehlé louce, v chatkách či maringotkách, v případě větších areálů již v penzionech nebo hotelích. Stravování je nabízeno nejčastěji formou jednoduché snídaně nebo

večeře, poskytnutím vybavené kuchyňky či dovozem jídla z místní restaurace. Koním bývá poskytována stáj, ohrada, vazné stání venku nebo uvnitř, venkovní či krytá jízdárna, mycí box, zajištění krmení, podkováře, veterinární péče a dalších služeb. Problémem ale může být například i to, že na některých úsecích jezdeckých stezek jsou od sebe stanice vzdáleny jen pár kilometrů, často jsou i dvě za sebou, kdežto na jiných úsecích jsou mezi stanicemi velké vzdálenosti. Jezdci si tak musí důkladně rozplánovat trasu včetně odhadu ujetých kilometrů, předem se u jezdeckých stanic informovat ohledně kapacity a služeb a včas nahlásit svůj příjezd, jinak by se totiž mohlo stát, že při neočekávaném příjezdu nebude například volná kapacita ubytování či ustájení a bude tedy značně nepříjemné putovat další desítky kilometrů k další stanici anebo nocovat pod širákem s nenakrmeným a neodpočatým koněm. Na mapách středočeských jezdeckých stezek je vždy zezadu každého mapového listu uveden přehled jezdeckých stanic, kontaktní osoba a telefonní číslo a nabízené služby.

Úvaziště

Úvaziště je objekt na jezdecké stezce, sloužící ke krátkodobému přivázání koně (HOLLÝ 2003). Úvazišť je na jezdeckých stezkách celá řada, většinou jsou budovány na místech sloužících k odpočinku, například u laviček, rybníčků, kiosků a stánků s občerstvením, restaurací a hospod, obchodů, altánů a tábořišť. Úvaziště je nejčastěji dřevěné a mělo by být dostatečně prostorné i pro uvázání větší skupiny koní. V rámci bezpečnosti by mělo být úvaziště na vhodném místě, nemělo by překážet chodcům, ostatním turistům, nemělo by v žádném případě zasahovat do silnice či chodníku a kolem úvaziště by měl být zajištěn dostatečný bezpečný prostor, podle HOLLÉHO (2003) se předpokládá vhodný prostor z hlediska vlastnictví pozemku veliký alespoň 5 x 3 metry.

Další objekty, se kterými se lze setkat na jezdeckých stezkách

Kanály, příkopy, lávky, mosty, brody

Vzhledem k tomu, že jezdecké stezky jsou v drtivé většině případů vedeny po již existujících lesních či polních cestách, lze se při putování krajinou setkat s různými odvodňovacími kanály a příkopy pro vedení povrchové vody nebo mosty, lávky a brody pro překonání vodních toků. Zatímco příkop či brod není pro koně těžké překonat, mosty a lávky musí být uzpůsobeny tak, aby unesly váhu koně. Měly by být pravidelně kontrolovány a při zhoršeném stavu opravovány. Není-li to možné, měly

by být všechny takto potencionálně nebezpečně objekty označeny výstražnou cedulí s dalšími pokyny, například pro obejití lávky o pár desítek metrů dále. Trasa jezdecké stezky by měla být především navržena tak, aby nedocházelo ke zbytečnému překonávání nebezpečných objektů. Také jezdec, který je zodpovědný za svého koně, by měl vždy stav objektu zhodnotit a nejlépe i zkontrolovat, nikdy by se neměl vrhat do nebezpečných situací a vystavovat tak sebe i svého koně riziku zranění.

Informační panely, tabule

Informační panely a tabule jsou velmi dobře viditelné a využívají se zejména k upozornění na nějakou zajímavost či naučnou stezku. Jezdce by měly primárně zaujmout. Měly by být co nejkratší, nejsrozumitelnější, text by měl být krátký a zajímavý, doplněný o obrázky. Měly by být umístěny na začátek trasy, na místa kulturně či přírodně zajímavá, které je potřeba vyzdvihnout a dodat lokalitě na atraktivitě.

3.2.3 Značení hipostezek

Značení Středočeských jezdeckých stezek a vůbec všech stezek pro jezdeckou turistiku na území České republiky má na starosti Klub českých turistů. Pod Klub českých turistů spadá značení pěší, lyžařské a cykloznačení. Metodika značení jezdeckých stezek je stejná jako metodika značení pěších turistických tras, a to z těchto důvodů (KERUMOVÁ, MARKVART 2003):

1. Na trati se jen málokdy cválá a kluše, rychlost pohybu vpřed je podobná více pěšímu turistovi
2. Četnost a výše umístění pěších značek odpovídá očekávání turistů na koni mnohem lépe než jiné druhy značení
3. Při dálkových pochodech jezdci často vedou koně na ruce, a stávají se z nich tedy pěší. Umisťovat značku příliš vysoko by bylo zbytečné
4. Jezdci sledují cestu pro koně, starají se, kam koně kladou nohy a hledí tedy v mírném úhlu před sebe tak, aby pohledem pokryli nejbližších několik metrů. Značka umístěná vysoko by byla snadno přehlédnutelná

Jezdecké stezky se navrhují tak, aby vedly pokud možno samostatně, mimo pěší, cyklistické a turistické trasy. ANDRLOVÁ (2008) uvádí, že výběr trasy je omezen hlavně platnou legislativou. Zásadně se při vedení trasy nesmí porušovat zákony upravující pohyb na koni v přírodě, a to zejména Zákon o lesích č. 289/1995 Sb., který je jedním z klíčových podkladů regulujících pohyb jezdců na koni v přírodě, a který například říká, že v lesích je zakázáno jezdit na koni mimo lesní cesty a vyznačené trasy. KERUMOVÁ, MARKVART (2003) uvádí, že se na jezdeckých stezkách, které jsou vedeny zároveň s turistickými, lyžařskými nebo cyklistickými stezkami a nejsou zpevněné, musí nacházet na obou koncích souběhu upozornění pro jezdce, po jaké straně se mají pohybovat, aby cestu nepoškodily v celé šíři kopyty koní.

Jezdecké trasy se značí podle stejných pravidel jako pěší značené trasy. Jezdecká značka je tvořena bílým čtvercem o velikosti 100x100mm, uvnitř něj je umístěn kruh červené, modré, zelené nebo žluté barvy o průměru 60mm. Značky jezdeckých tras se při souběhu s pěší trasou umisťují nad značky pěších značených tras, jako je znázorněno na obrázku 6. Mezi značkami se vynechává mezera 100mm (KČT ©2007).

Obrázek 6: Značka červené, páteřní jezdecké stezky umístěná nad turistickou značkou. Zdroj: archiv autorky

Existují ještě značky pro jízdárenský okruh. Tyto značky nezřizuje ani nespravuje Klub českých turistů, nýbrž vznikají na základě aktivit majitelů a správců stájí. Jsou označeny symbolem podkovy různé barvy v bílém čtverci s rozměrem 100x100mm.

Při volbě objektu umístění značky je nutné brát v potaz dobrou viditelnost ze hřbetu koně, proto se značky jezdeckých tras umisťují do výšky 180 cm nad zem. Pro umístění značky se volí objekty trvalého rázu s povrchem zajišťujícím maximální životnost značky (KČT ©2013). Při volbě objektu k umístění značky je také potřeba brát v potaz okolní vegetaci a zohlednit růst keřů s nežádoucím postupným zakrytím značky. Nejvhodnějšími a nejčastěji používanými objekty jsou stromy, jako je znázorněno na obrázku 7. Vybírají se stromy středního věku s dostatečným průměrem kmene (KČT ©2013). Dalším vhodným objektem jsou betonové sloupy a zábradlí mostů a plotů, další způsob je umístění značek na skály či kameny.

Obrázek 7: Značení jezdecké stezky na stromech. Na obrázku lze vidět dvě značky za sebou. Zdroj: archiv autorky

Dalším typem značení jezdeckých stezek jsou směrovky a tabulky. Směrovky nám udávají vzdálenost k jednotlivým cílům na určité značené trase vedoucí barvy. V záhlaví směrovek je uveden nápis „Jezdecká stezka KČT“. Všechny směrovky jsou rozměrově i tvarově stejné. Směrovky pro jezdecké stezky jsou béžové, v hrotech směrovek je uveden kruh v příslušné vedoucí barvě (KČT ©2007). Tabulky se užívají pro označení míst i jiných důležitých bodů na značených trasách, nebo na místech, kde by mohlo dojít k ohrožení bezpečnosti. Lze na ně umístit informace o určitém objektu i informace o zeměpisných souřadnicích.

Barva jednotlivých jezdeckých stezek závisí na významnosti stezky. Páteřní, tranzitní stezky jsou značeny červenou barvou, vedlejší větve modrou barvou, regionální a místní stezky zeleně, malé okruhy k zajímavým cílům a zastávkám většinou žlutě (KČT ©2013).

ANDRLOVÁ (2008) uvádí, že asi 20 kilometrů dlouhou trasu, která odpovídá jednomu průměrnému dennímu úseku, je možné vyznačit za cenu cca 20 000 Kč, samozřejmě s odchylkami v závislosti na místních podmínkách.

3.2.4 Desatero bezpečnosti a pravidla pro jízdu na koni po stezkách

Základem bezpečné jízdy v terénu je dobře vycvakaný a příježděný kůň se zkušenostmi s jízdou v přírodě a trénovaný zkušený jezdec, který zná dobře svého koně. Jízda v terénu je pro koně náročná, při putování krajinou se setkává s různými přírodními překážkami, jako například spadlými stromy, větvemi, rozbahněnými a podmáčenými cestami, potoky křižujícími cestu, strmými svahy či zarostlými a neudržovanými cestami plnými kořenů, větví, výmolů, kopřiv či bodláků. Je nezbytně nutné, aby byl kůň schopen tyto překážky v klidu a s rozvahou překonávat, aby nebyl lekavý, nebál se vody, bahna, uměl se dobře pohybovat ze svahů i do svahů a vždy poslouchal jezdce, který, pokud je třeba, často před některými překážkami sesedne z koně a sám zváží situaci a vybere nejvhodnější cestu zdolání takové překážky. Často se jezdec a kůň setkají s přechodem přes frekventovanou komunikaci, podchodem pod silnicí, železničním přejezdem či míjením velkého množství cyklistů, turistů, chodců, bruslařů, běžců a dalších. Je nutné, aby byl kůň na takovéto situace naučen a nebál se jich. Často právě při procházení vesnicí či městem vznikají tyto nebezpečné situace a

je doporučováno sesednou z koně a rušivými elementy ho provést takzvaně „na ruce“. Nejvíce úrazů vzniká právě při leknutí koně a pádu jezdce, navíc jsou mnozí lidé neohleduplní, takže se nezdá, že na skupinu jezdců na koních zatroubí autem či vypustí psa, nastartují sekačku v okamžiku, kdy kůň prochází kolem. I dobře příježděný kůň se může leknout, je třeba s tím neustále počítat a být ve střehu.

Z tohoto důvodu vzniklo jezdecké desatero, které se často nachází vylepené na zdech v jezdeckých klubech, areálech, stájích a také je ve zkrácené verzi z druhé strany map Středočeských jezdeckých stezek.

Bezpečnostní desatero rekreačního jezdce (HOLLÝ 2003):

- 1.) Uvědomte si, že jakmile nasednete na koně, vaše hmotnost se zvýší ze 75 na 450-600 kg, vaše výška vzroste ze 175 na 275 cm a vaše rychlost podstatně překročí zaběhnuté zvyklosti.
- 2.) Nikdy neriskujte. Jezdecký sport je sám o sobě dost nebezpečný a není třeba nerozvážným jednáním jeho rizikovost ještě zvyšovat. Turistická trať není kolbištěm, kde v záloze čeká lékařská služba první pomoci.
- 3.) Neustále pamatujte na etologické vlastnosti svého koně, hlavně na plachost a stádový pud. Nedopusťte, aby kůň v důsledku nějaké příčiny zpanikařil. V takovém stavu je neovladatelný.
- 4.) Nepožadujte po koni více, než na kolik má. Vyhýbejte se při turistické jízdě skokům. Ani od sebe nevyžadujte více, než na co máte.
- 5.) Jestliže se postaráte o koně, kůň se postará o vás. Sesednout z koně při namáhavém stoupání či klesání není projevem slabosti, ale důkazem o vaší etické zralosti a jezdecké vyspělosti.
- 6.) U koní je potřeba být neustále ve střehu. Před jízdou a během ní nepijte alkoholické nápoje.
- 7.) Před turistickou akcí a během ní kontrolujte svou výstroj, sedlové řemení, kopyta a podkování. Důsledně se vyhýbejte mostkům s nejistou nosností. Obcházejte sloupy vysokého vedení.
- 8.) Dodržujte vzdálenost mezi koňmi ve skupině i při odpočinku. Ve cvalu nepředbíhejte! Stezka není dostihová dráha. Nevzdalujte se od koní a nikdy je nenechávejte bez dozoru.
- 9.) Využijte každou možnost na odborné vzdělání. Sledujte literaturu, internet, rozšiřujte svůj obzor a znalosti.

10.) Snažte se být naprosto soběstační, ale na druhé straně buďte neustále připraveni a ochotní pomoci druhému v těžkostech. Zvyšujte svou tělesnou a duševní zdatnost.

3.3 Charakteristika Středočeského kraje

3.3.1 Poloha a přírodní podmínky

Středočeský kraj je největší ze všech krajů České republiky. Zároveň je to i nejlidnatější kraj, především díky Praze. Středočeský kraj představuje z pohledu přírodních poměrů výjimečně bohaté území, na první pohled se může jevit monotónně, především v důsledku převládající paroviny, ale díky zaříznutým údolím řek vytvářející kaňony a pestré geologické minulosti skrývají střední Čechy množství překvapení (BÍNA et.al. 2016). Jihozápad Středních Čech je nejlesnatější částí kraje, celou oblast Křivoklátska pokrývají téměř ze dvou třetin listnaté a smíšené lesy s velkým množstvím rozmanitých druhů fauny i flory, které zasahují i do sousedních oblastí Rakovnicka (ATELIER V. 2008). Je zde mnoho chráněných krajinných oblastí a přírodních rezervací, zejména v jižní a jihozápadní části můžeme jmenovat například CHKO Křivoklátsko, která se stala biosférickou rezervací UNESCO, dále CHKO Český kras, NPP Klouček a mnohé další. Relativní nedotčenost přírody v těchto oblastech přitahuje turisty z širokého okolí. Je zde také mnoho chatových osad a kempů. Významnost území středních Čech značně ovlivňují i řeky Berounka, Sázava, Labe a Vltava, které se ve středu české kotliny vzájemně spojují a tvoří pestré přírodní oblasti bohaté na významnou faunu a flóru (BÍNA et.al. 2016). Na jedné straně nacházíme vysokou diverzitu přírodních poměrů, na druhé straně husté zalidnění, rozvinutý průmysl, těžbu nerostných surovin a především největší urbanizované plochy českých zemí, které představuje hlavní město Praha a jeho zázemí (KASTNER et.al. 2016).

3.3.2 Ekonomika kraje a hospodářství

Vzhledem k poloze Středočeského kraje, rozkládajícího se okolo hlavního města Prahy, je kraj ekonomicky silným (BÍNA et.al. 2016). Doposud sílící suburbanizace zvyšuje podíl obyvatel žijících v satelitních městečkách na okraji Prahy, kteří ale dojíždějí za prací do města. Tento neustále sílící trend má za následek rozšiřování vesnic na úkor úrodné a kvalitní zemědělské půdy na severu, výstavbu průmyslových areálů a rozvoj dopravní sítě v přilehlých oblastech. Středočeský kraj dominuje silným postavením v oblasti zemědělství (KASTNER et.al. 2016). Polabí, jakožto

nejúrodnější část státu vyniká pěstováním brambor obilí, cukrovky, zeleniny, ovoce a kukuřice.

Středočeský kraj má silný cestovní ruch, okolí Prahy je využíváno k rekreaci, hlavně podél velkých řek najdeme spousty chatových osad využívaných k chalupaření, je zde možnost široké škály aktivit, jako například rybaření, houbaření, cyklistika, turistika a další. Okolí Prahy láká svou výhodnou polohou k návštěvám historických památek i sportovním aktivitám.

3.3.3 Agroturistika ve Středočeském kraji

Agroturistika je specifický cestovní ruch provozovaný na venkově, který bezprostředně využívá přírodu a krajinu se vztahem k zemědělství nebo budovám se zemědělskou funkcí (ŠKODOVÁ PARMOVÁ 2007). Agroturistiku lze provozovat na rodinných farmách či v zemědělských podnicích. Podle POUROVÉ (2002) má agroturistika mnoho podob, ale nejtypičtější z nich jsou vesnická turistika, agroturistika, chataření a chalupaření.

Středočeský kraj má velké množství památek a lokalit hojně vyhledávaných turisty a má tedy veliký potenciál v cestovním ruchu. Velkou oblibu si získávají pobyty v přírodě, ať už v kempech, anebo na agroturistických farmách, kterých v současnosti přibývá. Agroturistika je vyhledávaná zejména městskými obyvateli, kteří si mohou vyzkoušet různé zajímavé činnosti, které běžně hospodáři vykonávají, zároveň jsou na čerstvém vzduchu, který jim prospívá. Některou z činností k vyzkoušení může být pomoc se sušením sena, práce na polích, pasení koz, dojení krav, tlučení másla, nebo úklid stájí a chlévů (VANĚČEK 1997). Provozovatel farmy často úzce spolupracuje s okolními stájemi, a pokud nemá vlastního koně, nebývá problémem zajistit pro hosty i vyjížďku či výuku v blízké stáji. Mnoho farem má i bohatý program pro děti, například mini zoo s tradičními hospodářskými zvířaty, mezi kterými se děti mohou volně pohybovat a kromě péče o ně s nimi mohou navázat blízký kontakt (POUROVÁ 2002) Provozovatel často zprostředkuje i další doprovodné aktivity a zážitky v okolí farmy, bývají to například lety balonem, lukostřelba, rybaření, vodáctví, lov zvěře či návštěvy minipivovarů. Příjemným zpestřením dovolené bývají i zabíjačkové hody

apod. (POUROVÁ 2002). Většina agroturistických farem nabízí ubytování srovnatelné s kvalitními hotely, proto si získávají stále více na oblibě.

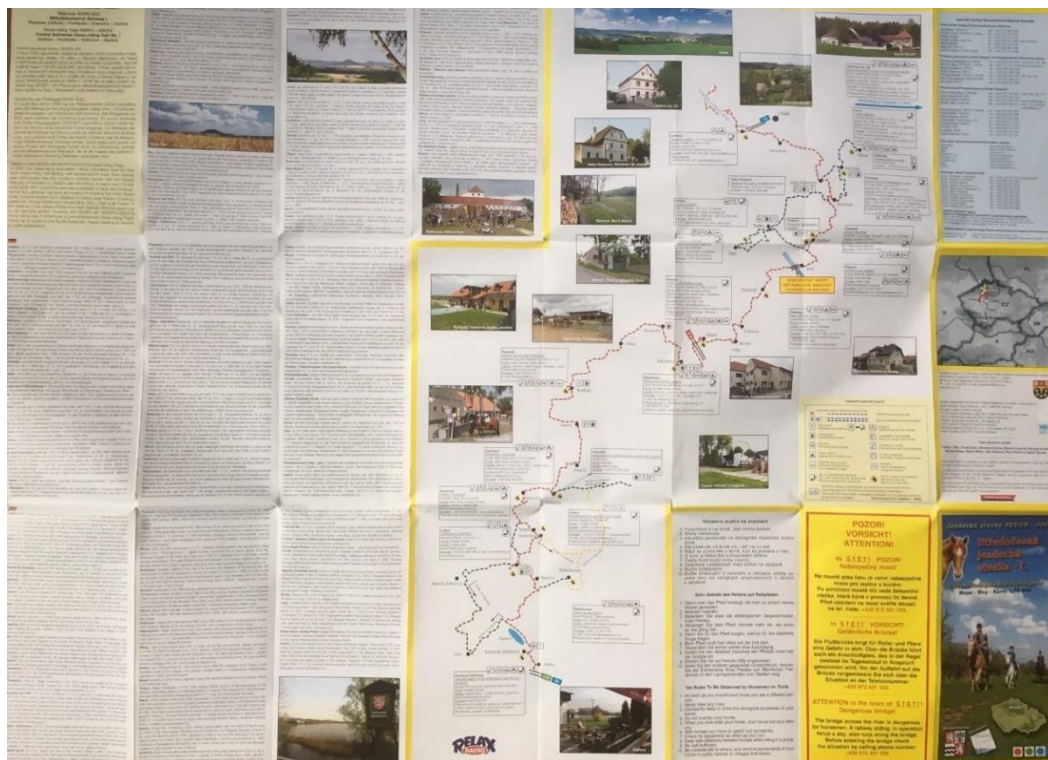
4. Projekt Středočeské koňské stezky

Na celém projektu se podílelo velké množství lidí. Manažerem projektu byl pan Oldřich Špurek, garantem projektu byla obec Královice v čele s panem starostou Ing. Luděkem Šofrem. Tým se skládal z celkem 9 osob, které měly zodpovědnost za jednotlivé etapy. V každé etapě budování projektu jezdeckých stezek probíhalo pravidelné dvoudenní školení značkářů. Každý značkář dostal odměnu 500 Kč za den (ŠOFR 2019).

Financování projektu bylo hrazeno jednak z příspěvku hejtmana Petra Bendla na rozvoj koňských stezek částkou 100 000 Kč, dále byla obci poskytnuta dotace na zhotovení map od Středočeského kraje částkou 340 000 Kč a dotace na vybudování koňských stezek 2 660 000 Kč. Celkem tedy bylo získáno 3 100 000 Kč. První etapa byla financována částkou 1 100 000 Kč, druhá etapa 1 100 000 Kč a třetí etapa 900 000 Kč (ŠOFR 2019).

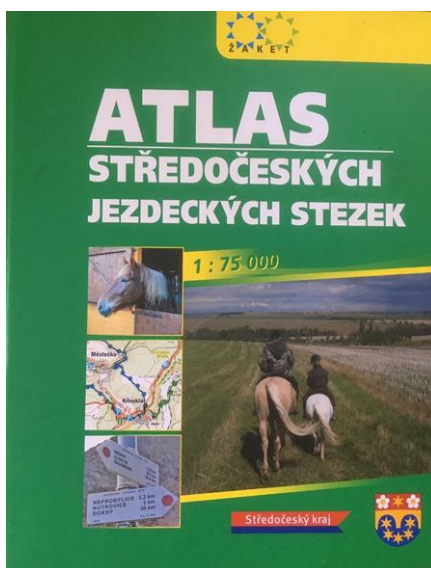
Prvotní myšlenka o vybudování jezdecké stezky pokrývající celý Středočeský kraj a zároveň propojující Polabskou stezkou Německo a Jihočeskou stezkou Rakousko vznikla v roce 2005. V srpnu téhož roku zahájila obec Královice projekt první etapou z Liběšic do Doks. Od 9. - 30. 4. 2005 byla vyznačena I. etapa stezky a 27. 5. 2006 byla slavnostně otevřena I. etapa (Slánská stezka). V březnu roku 2006 byla zahájena II. etapa Doksy-Bublov. 31. 3. 2005 proběhlo odsouhlasení trasy majiteli a do 23. 6. 2007 probíhalo značení II. etapy stezky. 23. 7. 2007 byla II. etapa slavnostně otevřena.

Ve Středočeském kraji existují 4 trasy: Středočeská jezdecká stezka- I, Středočeská jezdecká stezka- II, Středočeská jezdecká stezka –III a Středočeská jezdecká stezka – IV. Každá trasa má svou unikátní mapu, z jejíž druhé strany nalezneme informace s popisem a zajímavostmi o obcích, kterými trasa prochází, zakreslené jezdecké stanice s vyznačením možnosti přespání (dle legendy buď ve vlastním stanu, v penzionu či stodole), úvaziště a místa k možnému občerstvení (obrázek 8).

Obrázek 8: Zadní strana mapy Středočeských jezdeckých stezek I. Zdroj: archiv autorky

Dále každá mapa obsahuje desatero jezdců na stezkách a upozornění na nebezpečná místa, se kterými se na stezce jezdci setkají. V posledním boxu mapy jsou důležité kontaktní údaje na veterináře, podkováře, prodejny jezdeckých potřeb, informační centra a přepravu koní z okolí. Na každé mapě jsou uvedena jména těch, kdo trasu označili a připravili. Všechny mapy byly taktéž sjednoceny do hezky provedeného atlasu Středočeských jezdeckých stezek, který je znázorněn na obrázku 9.

Obrázek 9: Atlas Středočeských jezdeckých stezek. Zdroj: archiv autorky

4.1 Středočeská jezdecká stezka – I.

(S využitím mapy Středočeská jezdecká stezka – I., 2006 a atlasu Středočeských jezdeckých stezek, 2009)

Středočeská jezdecká stezka I přechází a navazuje na Polabskou jezdeckou stezku. Ta vznikla v roce 2005 a je vedena z obce Doubice a končí v Litoměřicích. V Liběšicích končí Polabská jezdecká stezka a začíná Středočeská jezdecká stezka-I. Hned v Liběšicích je možnost přespání ve vlastních stanech a v obci je k dispozici občerstvení. Trasa pokračuje po červené stezce, měří 110 km. Z Liběšic vede trasa polní cestou přecházející v les přes Tetčiněves až do Velkého Hubenova, kde je možnost občerstvení v Hostinci na statku. Tento úsek je dlouhý cca 11,5 km. Z Velkého Hubenova odbočuje modrá jezdecká stezka směrem na Sukorady a Obrok, kde končí. Tato modrá trasa je dlouhá 6 km a na jejím konci je možnost ubytování i ustájení koní. V Sukoradech odbočuje modrá na zelenou stezku do Strachal, na kterou vede i červená stezka z Velkého Hubenova a vytváří tak malý okruh dlouhý asi 5 km. Ve Strachalích se opět trasa rozdvouje a objevuje se znovu i modrá trasa, která vede do Hoštky a z Hoštky po zelené až do Vetlé, anebo po modré nad Štětí, kde se setká v Radouni s červenou. Celá červená trasa z Liběšic do Štětí je i kočárová trasa.

Ve Štětí končí kočárová cesta a navíc je v mapě upozorňující vykřičník na nebezpečnou situaci. Jedná se o nebezpečný most přes řeku Labe, kde by jezdcí měli dbát pokynů na zadní straně mapy, kde je u každé nebezpečné situace vyznačena poznámka, v tomto případě je potřeba ověřit situaci na uvedeném telefonním čísle. Toto varování je, jako celá zadní strana mapy, uvedena ještě v anglickém a německém jazyce. Ze Štětí vede stezka do Předonína, kde je možnost přespání ve stanech či stodole a úvaziště koní. Trasa dále pokračuje po červené do Krabčic, kde se blížíme ke známé hoře Říp. Stezka vede malebnou krajinou až na parkoviště k Řípu, vysokém 459 metrů. Na Říp se dá s koněm také vyjít, avšak cesta je úzká a kamenitá s množstvím turistů i cyklistů. Červená stezka uhýbá do Klenče, vzdálené jen několik kilometrů od Roudnice nad Labem. Z Klenče se musí překonat několik frekventovaných silnic až do Račiněvsí, malé vesnice s kostelem sv. Havla z roku 1262. V Račiněvsí nabízí Pecharův Ranč ubytování i ustájení koní, nachází se zde i hospoda a penzion. Z Račiněvsí vede červená podél silnice, asi po 2 kilometrech se odpojí a polní cestou pokračuje do Přestavlík, kde se lze v tamní hospodě občerstvit. Z Přestavlík dále do Ředhoště vede trasa mezi poli, ve vesnici Vrbka lze odbočit do

Budyně nad Ohří. Je to asi 2 kilometry do centra města, ve kterém se nachází původně gotický hrad přestavěný na renesanční zámek, ve kterém krátce pobýval Tycho de Brahe. Na náměstí stojí kostel sv. Václava ze 13. století, nedaleko kterého stojí bývalý barokní špitál. Severně od Budyně nad Ohří se také nachází přírodní park Dolní Poohří, vyhlášený roku 2001 s plochou 40 km² významný pro své rozsáhlé původní lužní lesy. Kousek od Mšených Lázní vede z páteřní červené stezky modrá trasa končící v Třebenicích. Pokračuje Ředhoští, Lukovem, Jarpicemi a dostane se do Zlonic. Významnou památkou Zlonic je kostel Nanebevzetí P.Marie a fara z 18. století. Ze Zlonic vede stezka přes Dřínov do Královic, kde je zatím ve výstavbě zelená odnož páteřní červené. V budoucnu by měla tato stezka vést do Velvar a napojit se na modrý úsek stezky Velvary-Říp.

Z Královic páteřní červená vede přes Neprobylice a Kutrovice, kde přechází přes frekventovanou silnici vedoucí do Slaného a lesní cestou vede do Libovic. V Libovicích si lze vybrat, buď lze pokračovat po červené stezce, anebo odbočit na modrou stezku. Obě se ale spojí u obce Ledce. Z Ledce vede zelená trasa na Stochov a Vašírov, anebo červená přes Smečno do Kamenných Žehrovic. Za Smečnem vznikla nedávno zelená stezka, přecházející v Třebichovicích na žlutou, která vede zpět ke Slanému přes Beřovice do Hobšovic, v budoucnu by měla pokračovat do Velvar a Veltrus. Úsek do Kamenných Žehrovic vede nádhernou krajinou křivoklátských lesů, protkaných měkkými cestami. Středočeská stezka-I končí v Kamenných Žehrovicích. Celá stezka měří 205 km.

4.2 Středočeská jezdecká stezka – II.

(S využitím mapy Středočeská jezdecká stezka – II., 2007 a atlasu Středočeských jezdeckých stezek, 2009)

Tato stezka je dlouhá 308 km, napojuje se na páteřní červenou Středočeskou jezdeckou stezku-I v Doksech a pokračuje přes Družec a Horní Bezděkov křivoklátskými lesy kolem Malé Kyšice. Asi kilometr před obcí Chyňava lze odbočit z červené páteřní stezky na žlutou stezku dlouhou cca 5 km vedoucí směrem na západ do Malých Přílepech, kde se nachází Ranch Double M poskytující ustájení koní a ubytování pro jezdce. V Malých Přílepech žlutá odbočka končí. Páteřní červená stezka pokračuje do Chyňavy, kde se nachází kostel sv. Prokopa s druhým nejstarším zvonem

v berounském okrese (odlit v r. 1518). Obec Chyňava leží na rozhraní okresů Beroun a Kladno. Z Chyňavy vede stezka zvlněnou krajinou lesů kolem hlubokých a strmých údolí do Nižboru ležícího nad řekou Berouňkou. Dále stezka prochází CHKO Křivoklátsko přes Otročiněves, stoupá a klesá ostrými údolími vzniklými vodní erozí. Stezka prochází obcí Březová a Točník, kde se nachází stejnojmenný hrad a také zřícenina hradu Žebrák.

Odsud pokračuje stezka krajinou polí a luk kolem dálnice D5 přes Praskolesy a Lochovice, kde je možnost ubytování a ustájení koní. Dále páteřní červená stezka pokračuje polními cestami do Velkého Chlumce, kde se začínají rozprostírat Brdské lesy a také se zde červená stezka rozděluje, jedna trasa vede jižně kolem Příbrami, druhá východně na Mníšek pod Brdy a Sedlčany.

První trasa je dlouhá 125 km a pokračuje brdskými lesy na vrch Kuchyňka (635 m.n.m.) odkud se klesáním dostane do Bukové u Příbramě. Cesta brdskými lesy nadchne nedotčeností přírody a klidem, jedná se o úseky bez zastávek na občerstvení či přecházení frekventovaných míst, projíždí se pouze lesními cestami s potoky a čistou krajinou mnohdy chvílemi bez mobilního signálu. Z Bukové u Příbramě vede stezka kolem luk a malých rybníčků do Trhových Dušníků a Lhoty u Příbramě. Jezdecká stezka objíždí Příbram severozápadně, vyhne se tak frekventované silnici i nebezpečným úsekům. Stezka dále vede poklidnou oblastí a opět vchází do brdských lesů, vede těsně podél hranice Vojenského újezdu přes drobné vesničky Orlov a Láz, kde se lze občerstvit v místní hospůdce. Stezka opouští brdské lesy a uhybá východně na Žežice, odkud lze pokračovat po páteřní červené stezce na jih, anebo odbočit na modrou odnož přes Lešetice, Milín, Drsník, Radětice, Pečice. Zde je možnost ubytování a ustájení koní, dále přes Zbenice, Bukovany, Sedlečko, Orlík nad Vltavou, Šerkov až do Nestrášovic. Tato modrá stezka měří 45 km a vede podél Orlíku, druhé největší vodní nádrže v České Republice. Na červenou páteřní stezku se napojí v Nestrášovicích, ta dále pokračuje do Dobré Vody, přes Počaply a Hudčice, ze kterých je možné se odpojit do Zlivu, kde vznikl zelený okruh Hlubyně- Bezděkov pod Třemšínem- Volenice, který je dlouhý 20 kilometrů. Páteřní červená stezka pokračuje jižně přes Slavětín, Koupě, Hostišovice a končí v obci Chobot u rybníka Labuť, ležícího asi 5 km severně od města Blatná.

Druhá trasa je dlouhá 88 km a pokračuje středem brdských lesů, kolem nejvyšších vrcholů Brd (Liška 642 m, Charvát 625 m, Roudný 637 m) podél hřebenové cesty nedotčenou krajinou. Tento úsek je nezapomenutelný pro milovníky čisté přírody a měkkých lesních cest, kterými jsou tamní lesy doslova protkány. Po celé délce trasy Brdskými lesy platí zákaz rozdělávání ohně a kempování. Po několika kilometrech dochází k mírnému klesání a výstupu z Brdských lesů do Stříbrné Lhoty. Zde se nachází restaurace s úvazištěm pro koně a možností ubytování. Ze Stříbrné Lhoty lze v dálce spatřit Mníšek pod Brdy, město na jihovýchodním úpatí Brdského hřebene s 6 000 obyvateli. Ve městě stojí za návštěvu státní zámek ze 13. století, barokní areál Skalka či kostel sv. Václava, kolem kterých jezdecká stezka prochází. Výjezd z Mníšku vede kolem rybníků a pokračuje přes Malou Svatou Horu a Malou a Velkou Hrašticí do Velké Lečice, kde se nachází stáj poskytující jezdcům putujícím po stezce ubytování a ustájení koní. Z Velké Lečice se stáčí stezka jižně přes Nové Dvory, kde je restaurace s občerstvením, přes Čím a Křeničnou až k vodní nádrži Slapy, která se přechází po mostě. Na březích se nachází mnoho rekreačních objektů a je zde i možnost koupání a rybaření na vyhrazených místech. Cca po 3 kilometrech se na stezku napojuje Středočeská jezdecká stezka-IV vedoucí do Golčova Jeníkova. Středočeská jezdecká stezka-II ale pokračuje jižně přes Močidla, Bakos a Mlačinu do Nahorub a dále po silnici kolem Březinova Mlýna přes Křečovický potok kolem zříceniny hradu Kozí hřbet ze 13. století až do Radiče, kde se nachází barokní budova zámku z konce 17. století s přilehlým parkem.

Z Radiče vede stezka přes Chlum, Křepenice a Lichovy a dále přes Chramosty do údolí potoka Brzina, vlévajícího se do slapské nádrže a dále výstupem kolem Skrýšova přes Šourkův Mlýn k Farmě Kunclův Mlýn, poskytující ustájení a ubytování. Odtud je v budoucnu v plánu vést zelenou hipostezku přes Kamýk nad Vltavou, Zduchovice, Nepřejov, Smolotely do Pečic a napojit se tak na modrou hipostezku první trasy Středočeské jezdecké stezky-II. Datum dokončení této trasy není známo. Červená páteřní stezka potom dále pokračuje jižně do Bražné a přes vrch Brtevník (453 m) sestupuje do Krásné Hory nad Vltavou a dále pokračuje do Mokřic, ve kterých se nachází poslední Farma s možností ustájení koní a ubytování jezdců, Předbořic a Hrazan, kde tato jezdecká stezka končí a dále se na tuto napojují hipostezky Jihočeského kraje.

4.3 Středočeská jezdecká stezka – III.

(S využitím mapy Středočeská jezdecká stezka – III., 2007 a atlasu Středočeských jezdeckých stezek, 2009)

Středočeská jezdecká stezka-III zabírá poměrně veliké území. Připojuje se na Středočeskou jezdeckou stezku-I nad Kamennými Žehrovicemi v obci Tuchlovice. Pátevní stezkou je opět červená. Ta vede z Tuchlovic jižně pod město Lány. Stezka vede víceméně v okolí lánské obory v CHKO Křivoklátsko, pro které jsou charakteristické hluboké a rozlehlé Křivoklátské lesy nabízející krásné lesní cesty a zapomenuté remízky. Projedeme okolo Pánovy louky- malého rybníčka v srdci lesa, který je ale v letních měsících vhodný na plavení koní a příjemné osvěžení. Od Pánovy louky vede stezka lesem stále podél lánské obory až do osady Brejl. Romantické louky uprostřed lesů s několika domky s možností přespání jezdců i koní u velmi milých majitelů. Kousek nad Brejlí odbočuje z hlavní červené stezky podružná modrá stezka. Ta vede někdy pro koně značně nebezpečnou, úzkou cestou až ke hradu Křivoklátu. Jedná se o velmi významnou památku na trase a dominantu celého kraje. Pod hradem je možnost občerstvení s úvaziskem pro koně. Jedná se o hojně turisticky navštěvovanou oblast, proto se velmi často na strmých a úzkých lesních cestách koně vyhýbají turistům. Z Křivoklátu vede stoupání klikatou lesní pěšinou a napojuje se na pátevní červenou trasu. V Pustovětech se nachází jízdárna a je zde možnost občerstvení. Z Pustověť pokračuje hlavní trasa nad obec Nezabudice, s krásným údolím zlatých úhořů. Hospoda U Rozvědčika nabízí možnost občerstvení s úvazem koní. Hlavní trasa pokračuje velmi náročným terénem plným stoupání a klesání až k řece Berounce, podél které se jde asi 4 km do obce Skryje, ze které odbočuje do obce Hřebečnický. V místní hospodě nabízí občerstvení a úvaziskem. Z Hřebečnicků pokračuje červená přes Újezdec a Slabce do Modřejovic, odkud se přes polní cesty klesáním dostaneme k říčce Javornici, kde se od hlavní stezky lze odpojit a pokračovat po zelené na Zvíkovec. Tato zelená odnož měří asi 9 km a jedná se o velmi hezkou cestu, vedenou údolím stále podél Javornice přes Berouнку až na zámek Zvíkovec. Tento hezký barokní zámek vznikl v polovině 18. století, bohužel je v současné době veřejnosti nepřístupný. Ve Zvíkovci zelená stezka končí.

Hlavní- červená trasa pokračuje přes Machův Mlýn do Milíčova a Břežan, lze se ale odpojit na zelenou a pokračovat přes Václavy, Řeřichy, Pšovlky, Olešnou, Krupou a Mutějovice. Tento úsek vede mírně zvlněnou krajinou Rakovnicka. V okolí jsou

chmelnice pivovaru Krušovice a malé lesíky. Převážně se jedná o polní zpevněné či lesní nezpevněné cesty. Červená stezka pokračuje do Milíčova, kde je kaplička sv. Petra a dále přes Farmu Hedecko nabízející ubytování, do Břežan a polní cestou pozvolně klesá k potoku Javornice až k hradu Angerbachu. Od hradu vede červená trasa údolím Jaselského potoka a přes Jiříkův Mlýn vstoupí okraje Přírodního parku Jesenicko, z kterého ale asi po 5 kilometrech ve Vysoké Libyňi vystoupí. Cesta zde vede borovými lesy a pokračuje do obce Bílov, kde červená páteřní stezka končí a mění se na modrou stezku. V Bílově je možnost ubytování jezdců i ustájení koní. Modrá stezka z Bílova vede severně směrem do Jesenice smíšenými lesy přes Chvojkovský mlýn kolem rybníčků na Vraní vrch a Tlestky. Jesenicí neprochází, stezka vede zprava a jezdci se tak vyhnou frekventované silnici. Z Jesenice pokračuje Přírodní rezervací Luční potok do Chotěšova a Bedlna, kde se nachází bývalý zatopený lom na těžbu žuly. Z Bedlna pokračuje Lovíčským lesem do Hořoviček, kde z modré odbočuje zelená do Kolečova a Kryr. Severní modrá stezka pokračuje dále přes Vrbice, Děkov, Novou Ves, Svojetín, Povlčín a Milostín a Kounov. Tento úsek je rovinný a bezlesý, cesta vede mezi poli a loukami. Nad Kounovem se rozkládá přírodní park Džbán, za obcí Perun se na severní modrou stezku napojí od jihu zelená, vedoucí z Mutějovic a Řeřich. Modrá dále pokračuje přes Třeboc a Kroučovou do Srbče, kde od jihu navazuje žlutá trasa do Bdína a napojuje se pod Srbčicí znovu zpět na modrou vedoucí a končící nad Libovicemi, kam ze severu přichází červená pokračující do Libovic a Smečna. V Libovicích končí a potkává se se Středočeskou jezdeckou stezkou-I.

4.4 Středočeská jezdecká stezka – IV.

(S využitím mapy Středočeská jezdecká stezka – IV., 2008 a atlasu Středočeských jezdeckých stezek, 2009)

Středočeská jezdecká stezka-IV je jiná, než I, II a III. Má měřítko 1:100 000 a jedná se o největší měřítko, není moc podrobná, zabírá veliké území (Příloha 2). Středočeská jezdecká stezka-IV se nachází jižně od Prahy a vede od západu k východu. Jedná se pouze o jednu páteřní trasu- červeně značenou stezku. Stezka začíná u vodní nádrže Slapy, kde se napojí a pokračuje 132 kilometrů na východ na Středočeskou jezdeckou stezku-II.

První možnou zastávkou je známá Farma Heroutice, kde se pravidelně pořádají jezdecké závody. Zde je možnost ubytování jezdců i koní. Jen pár kilometrů od Heroutic je město Neveklov, významné turistické centrum Podblanické oblasti s okolní čistou přírodou a malebnou krajinou. Zhruba 5 kilometrů od Neveklova se nachází Neštětická hora (536m) s vyhlídkovou věží postavenou roku 1927 a představující selské povstání z roku 1627, které si lidé připomínají dodnes. Rozhledna má 12 metrů a je volně přístupná, avšak vzhledem k okolní vegetaci je výhled z ní poměrně omezený. Krajina podblanická je plná luk a remízků, terén je kopcovitý a pro koně relativně náročný. Z Heroutic prochází stezka Chvojínkem a Kožlím, kde se cca 5 kilometrů daleko nachází známý zámek Konopiště postavený roku 1300 a známý jako sídlo Františka Ferdinanda d'Este. V obci Chvojen, kterou stezka dále prochází se nachází hřebčín Konopiště s možností ubytování jezdců a koní. Po několika kilometrech se nachází nebezpečný úsek, v mapě vyznačený dvěma červenými vykřičníky, jedná se o úsek Chvojen-Senovice a zde je trasa vedena po silnici II.třídy se zvýšeným provozem automobilů. Po 4 kilometrech je další nebezpečný úsek, a to v Bystřici u Benešova, kde se podchází podjezdem frekventovaná silnice E55.

Po projetí Bystřice pokračuje stezka přes Mokrou Lhotu do Horního Podhájí, kde se nachází občerstvení s úvazistěm. Tento úsek není určen pro jízdu s kočárem. Ze Skalice do Pecínova vede stezka lesy a poli. Pecínov je známý svým chovem fríských koní, jsou zde stáje a hotel. Z Pecínova vede stezka lesem přes Dobříčkov, kde se také nesmí jet s kočárem. Dále vede do Lísku a Jemniště, kde se nachází barokní zámek.

5. Hipoturistika v zahraničí, její vlivy na krajinu a životní prostředí

5.1 Finsko

V poslední době došlo k masivnímu nárůstu a rozmanitosti druhů cestovního ruchu v chráněných oblastech Finska. Proběhl zde výzkum, který ukázal, jak mají různé rekreační aktivity dopad na životní prostředí. Učinili ho v národních parcích Oulanka a Pallas Ounastunturi, kde porovnávali dopady pěší turistiky, běžeckého lyžování a jízdy na koni na stezky a vegetaci v okolí.

Sešlapání a poničení porostu, zhutnění půdy a odstranění organické hmoty jsou nejčastějšími dopady turistického ruchu v přírodě (TÖRN et al. 2013) Rozsah všech takovýchto dopadů závisí na intenzitě zátěže, frekvenci používání stezek a podmínkách prostředí. Jízda na koni je povolena jen v některých národních parcích Finska.

Existuje jen málo odborných ekologických studií a výzkumů, které porovnávají účinky různých typů rekreačních aktivit na vegetaci a půdu. Studie zároveň pomohla vyhodnotit vhodnost terénů pro různé typy rekreačních aktivit.

Výsledky ukázaly nejmenší podíl na ničení krajiny a stezek u běžeckého lyžování, jelikož je půda pokryta sněhovou pokrývkou minimálně 50 cm (TÖRN et al. 2013). Dopady pěší turistiky a jízdy na koni na vegetační pokryv závisely na typu půdy. Počet turistů na turistických stezkách byl 150krát vyšší, než počet jezdců na koních na jezdeckých stezkách. TÖRN et al. (2013) uvádějí, že negativní ekologické dopady koní na koňských stezkách jsou větší než dopady turistů pohybujících se na stezkách. Koně pošlapávají vegetaci a způsobují změny živin v půdě a vodních zdrojích zejména močením a kálením. Tyto faktory vedou k erozi podél stezek. Dále také uvádí, že negativní dopad koní na stezky v porovnání s turisty byl až osmkrát větší. Bylo zjištěno, že aktivity v období beze sněhu způsobují větší poškození vegetace a stezek než aktivity, které jsou vykonávány při sněhové pokrývce (TÖRN et al. 2013).

5.2 Austrálie

Jízda na koni je jedním z kontroverzních rekreačních využití alpského a subalpínského prostředí Austrálie. WHINAM a COMFORT (1996) se zabývali studií úbytku půdy na jezdeckých stezkách v Tasmánii. Cílem jejich studie bylo zjistit dopady vysokého počtu průchodů koní na různé typy půd a rostlin, a zjistit období, během kterého má jízda na koni za následek největší poničení stezek. V oblasti převažují rašelinné, nebo jílové půdy. Tato oblast má jedno z nejchladnějších a nejmokřejších podnebí v Austrálii, s exponovanými svahy vystavenými silným větrům. Průměrná roční srážka je 2750 mm a sněžení se objevuje od července do října. Měření bylo prováděno v období dvou let. Všechna monitorovací místa se mírně sklonila v úhlu od 0 ° do 10 °. Počet průjezdů na koni se pohyboval od 142 do 231 jezdců za měsíc (obrázek 10, WHINAM a COMFORT, 1996)

TABLE 1. Number of people on commercial horse rides at Cradle Mountain for the months November 1991 to July 1992

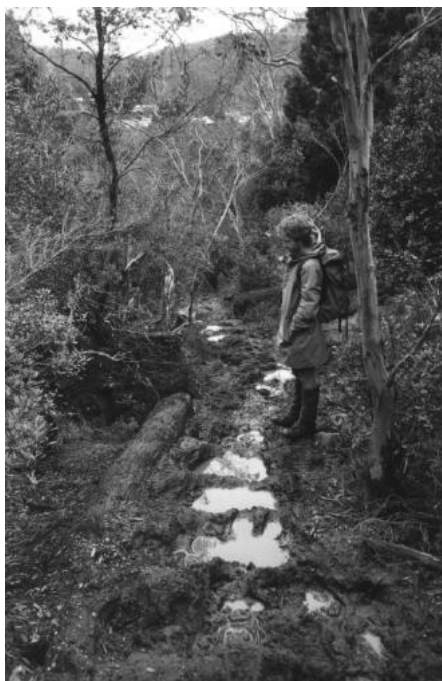
Month	Year	Number
Nov	1991	156
Dec	1991	152
Jan	1992	231
Feb	1992	183
Mar	1992	178
Apr	1992	180
May	1992	180
Jun	1992	149
Jul	1992	142

Source: Brian Edmonds, Manager, Cradle Mtn Lodge.

Above figures likely to be an underestimate as it is the number of people riding and does not take into account the training of horses, i.e. horses without riders.

Obrázek 10: Počet jezdců v Cradle Mountain za jednotlivé měsíce od listopadu 1991 do července 1992. Zdroj WHINAM a COMFORT, 1996)

Studie ukázaly, že k největší ztrátě, asi 397 cm² půdy na 1 metr stezky, došlo v eukalyptovém lese. K další největší ztrátě půdy došlo v rašeliništi, a to 236 cm² půdy, což bylo způsobeno pravděpodobně úzkou stezkou, takže koně se pohybovali ve stejných stopách, jak lze vidět na obrázku 11.

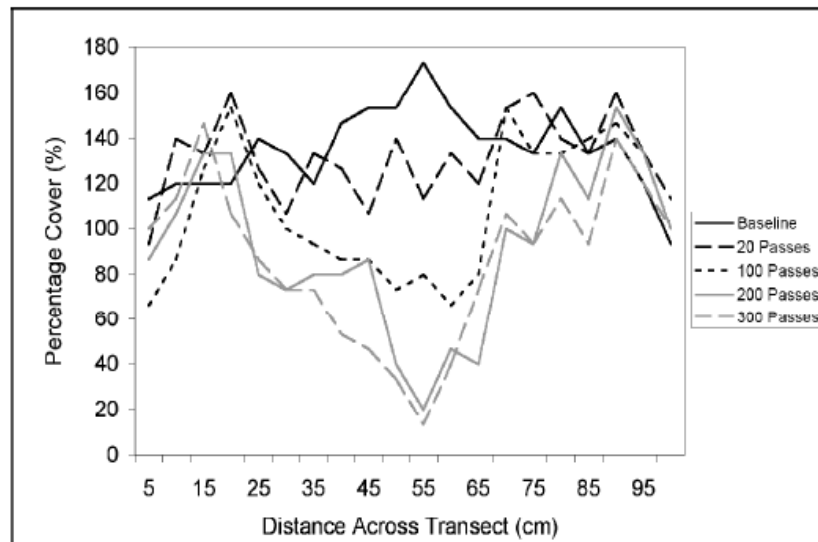
Obrázek 11: Poškození stezek v rašeliništi způsobené koňmi, kteří byli šířkou stezky nuceni chodit ve stejných stopách. Zdroj WHINAM a COMFORT, 1996)

V deštném pralese bylo množství půdy ztracené ze stezky nejmenší, a sice 35 cm² půdy na 1 metr stezky. Během 12 měsíců došlo ke snížení množství vegetace a zvýšení holých míst.

Výsledky jasně ukazují, že vysoký a konzistentní počet jezdců na koních má mnohem větší dopady v oblastech s podobnou nadmořskou výškou. WHINAM a COMFORT (1996) uvádějí, že míra dopadů se liší v závislosti na intenzitě využívání, vegetačním pokryvu a typu půdy. Během pozorování nebyl zaznamenán žádný výskyt plevele, přestože zvýšení živin a pH na jezdeckých stezkách bylo přičítáno přítomnosti koňského trusu. V současné době neexistují žádné pokyny pro řízení jezdecké turistiky v oblasti Cradle Mountain, avšak rozsah degradace jezdeckých stezek naznačuje, že jezdecké aktivity mají hlavní vliv na erozi a ochranné hodnoty oblasti. Jedinou schůdnou politikou řízení v této oblasti je zákaz koňské turistiky, nebo zpevnění stezek (WHINAM, COMFORT 1996).

NEWSOME et al. (2002) se zabýval měřením frekvence rostlinných druhů v okolí jezdeckých stezek v národních parcích Austrálie. Měřil úbytek vegetace a změnu rostlinných druhů při frekvenci průjezdu koňmi 0,20,100,200 a 300.

Jak NEWSOME et al. (2002) uvádí, při průjezdech se změnila frekvence rostlinných druhů, snížilo se množství původních druhů rostlin a současně vzrostlo procento holé půdy, jak je znázorněno na obrázku 12. Z 5,2% při 0 průjezdech na 31% při 300 průjezdech. Rovněž došlo k rychlému snížení procenta vegetace po 20 a po 100 průchodech. Například v místě studie v národním parku D'Entrecasteaux v západní Austrálii se procento pokrytí vegetace snížilo ze 144,7% na 60,7%, což je změna o 84% mezi 0 a 300 koňmi.

Obrázek 12: Procento zvýšení výskytu holé půdy v závislosti na množství průjezdů koňmi a vzdálenosti od měřeného úseku. Zdroj NEWSOME et al., 2002)

Kromě dopadů na vegetaci a půdu NEWSOME et al. (2002) dále uvádí, že i pastva je dalším negativním dopadem spojeným s používáním koně. Koně dočasně vázaní na keře a stromy pošlapávají okolní vegetaci, zvětšují plochu zničené půdy, poškozují stromy, obnažují jejich kořeny a přímo vytrhávají malé keře a stromy, ke kterým jsou přivázáni.

Studie provedená NEWSOME et al. (2002) prokázala, že koně významně zvyšují podíl holé půdy a dále, že koně způsobují transport půdy, který významně podporuje možnost přenosu plevelů a souvisejících patogenů z infikovaných do neinfikovaných oblastí a proto navrhuje, aby chráněné rezervace a přírodní oblasti s rizikovými environmentálními vlastnostmi, jako jsou příkré svahy, vysoká eroze půdy, špatně odvodněné oblasti, neměly být vůbec dostupné pro jízdu na koni, protože jízda na koni prokazatelně způsobuje nejvyšší dopady na poškozování cest.

Newsome et al. (2002) dále uvádí, že jedním z nejúčinnějších prostředků k řízení jízdy na koni v chráněných oblastech by bylo zakázat náhodný a nesledovaný přístup a povolit vstup pouze prostřednictvím nějakých licencí a přidělením povolení na základě poplatků, které by umožnily sledování počtu jezdců na stezkách.

5.3 USA

Jízda na koni v chráněných oblastech Ameriky přináší do popředí ústřední dilema, kterým čelí manažeři chráněných oblastí a společnost obecně (NEWSOME et al., 2008). Koně nejvíce poškozují jezdecké stezky v období mokra. Hlavním problémem je velká síla působící na zemi, protože váha koně je přenesena na povrch terénu přes kopyta koní a je tedy vyvíjen veliký tlak na povrch (NEWSOME et al., 2004). Koně zhutňují zeminu a nesoudržné, například písčité půdy vytlačují a posouvají, na místech se poté vytvoří prohlubeň, kde se zachytává voda, a vznikají bahniska. Takové procesy mohou vést k prohlubování stezek, a protože se jezdci snaží vyhnout mokrým úsekům, vznikají poškození přilehlé vegetace v důsledku rozšiřování stezky a tvorbě objížděk. Turisté takové stezky často označují jako nevhledné a stěžují si na ně. Mohou také nadále zhoršovat situaci vznikem paralelních stezek, aby se vyhnuli nebezpečným, nebo rozbahněným úsekům.

Největší riziko dopadu představují mokré půdy ve svažitém terénu bez úpravy člověkem. Míra, do jaké se tyto jevy vyskytují, je závislá na frekvenci používání stezek.

NEWSOME et al. (2008) uvádí, že v rámci svého výzkumu zkoumal vliv lamy, vážící v průměru 140-155 kilogramů, koně, vážící 450-500 kilogramů a turistů, vážící 75-80 kilogramů. Výzkum se odehrával ve dvou zalesněných oblastech ve Skalistých horách v Montaně. Na vybraných trasách činila intenzita průchodů 25 a 150 denně. Měření byla prováděna na stezkách před a po pošlapání, do dvou týdnů, a jeden rok po pošlapání. Jeden rok po pošlapání byl vegetační pokryv pošlapaný koňmi stále podstatně nižší a poničený než v trasách pošlapaných turisty nebo lamami. NEWSOME et al. (2008) tedy došel k závěru, že koně mají větší potenciál ničit vegetaci a povrch půdy než lamy nebo turisté. Významná je také studie, jejíž cílem bylo získat pohled na vzájemné setkávání turistů a koní. Výzkum ukázal, že až 44% turistů nemělo rádo setkání s jezdci na koních (NEWSOME et al. 2008). Hlavním důvodem, proč se turisté ohrazovali proti jezdci na koních bylo nevhodné chování jezdců, zanechávání trusu na cestách, hluk a ničení stezek.

V oblasti Big South Fork, která má 365 km stezek, aplikovali do mokrých nebo snadno erodujících půd štěrk. S použitím buldozerů a sklápěčů zasypávali zamokřené úseky stezky až 30 cm štěrku s 3 cm velkými kameny. Jezdci na koních si stěžovali na použití této techniky zpevnění stezek, přestože se po několika letech štěrk zašlapal hlouběji do půdy a nebyl pro koně tak ostrý a nepříjemný. Aplikace štěrku ve svahu byla méně úspěšná (NEWSOME et al., 2004). Koňská kopyta a odtok vody během silných dešťů způsobily sesun štěrku. Při snaze použít větší štěrk mezi 4-7 centimetry v kombinaci s jemnějším štěrkem nebylo taktéž dosaženo optimálních výsledků. Jemný štěrk se v tomto případě sesunul dolů a odkryl se větší štěrk. Velká frakce štěrku je pro koně velmi nepohodlná (NEWSOME et al., 2004). Manažeři parku Big South Fork začali aplikovat geotextilii jako podklad pod aplikaci štěrku na rozbahněné lokality s větším svahem. Jejich částečně vyřešilo problémy sesunu štěrku a také snížilo potřebu množství štěrku a aplikaci v méně přístupném prostředí.

Jízda na koni bude do budoucna pravděpodobně stále více považována za nevhodnou v národních parcích a chráněných oblastech. Tam, kde jsou ohroženy významné hodnoty ochrany a biologické rozmanitosti, může být jediným řešením jízdu na koni zcela zakázat (NEWSOME et al., 2008).

5.4 Evropa

Sasko

Svobodný stát Sasko, který je spolkovou zemí Německa, se aktivně zapojuje do jezdeckého cestovního ruchu již od roku 1999 (VOGEL et KUNZ 2013). Důraz je v Sasku kladen především na vytvoření atraktivní sítě stezek, rozvoj a kvalifikaci nabídek jezdeckého cestovního ruchu a zejména jejich marketing, z tohoto důvodu byla založena značka „Sachsen mit Pferd“ (v překladu „Sasko s koněm“) zahrnující cca. 600 podnikatelů v oblasti jezdeckví.

Dále v Sasku existuje stejnojmenný internetový portál, do kterého se podařilo vyznačit přes 7 000 km jezdeckých tras. V Sasku neexistují jednotné regulativy pro jízdu na koni, zároveň je ale Sasko jedním z mála federálních států, ve kterých je jízda velmi silně regulována státní legislativou (VOGEL et KUNZ 2013). Od srpna roku 2008 jsou odpovědné za schvalování a značení jezdeckých stezek Saské lesní zemské úřady,

kteře ale nejsou kvůli své omezené odpovědnosti vhodné pro zbudování a koordinaci komplexní sítě stezek. V lese je na základě Zákona o saském lese povolena jízda na koni pouze na speciálně určených trasách a označených příslušnými značkami. Pro jízdu v lese platí, že kůň musí mít na hlavě jedinečnou poznávací značku, která stojí 20 EUR. K tomu je připevněna každoročně nově získaná jízdní známka, která stojí v současné době 10 EUR za jednoho koně. Jízda mimo značené stezky nebo bez poznávací značky je v lese považována za správní delikt, za který je udělena pokuta (Zákon o saském lese). Jízda na koni je povolena na všech veřejných komunikacích. Jízda v lese je povolena pouze v případě, že jezdec dříve získal souhlas vlastníka lesa, který bývá za poplatek.

Polsko

V chovu koní v Polsku byl v minulosti kladen důraz na spojení s tradičním zemědělstvím. Polský jezdecký svaz sdružuje přes 400 jezdeckých center. Polské regiony se výrazně liší, pokud jde o koncentraci jezdeckých center. Největší koncentraci lze pozorovat v oblasti nacházející se v blízkosti hlavních městských center - tj. poblíž Varšavy, Krakova, Poznaně a Lodže. Dá se tedy říci, že územní diverzifikace jezdeckého sportu je závislá na úrovni urbanizace prostředí (KOZAK 2013). Většina jezdeckých center funguje v okruhu 20–25 kilometrů od velkého města.

Tam, kde se nachází chráněné oblasti, není většinou hipoturistika povolena. KOZAK (2013) uvádí, že přístup k hipostezkám je podmíněn získáním souhlasu od správců národních parků za vysoké poplatky. Polsko se může pochlubit dosud nevyužívanými přírodními oblastmi, které jsou velkým potenciálem pro rozšíření tohoto druhu turistiky a zájmu u podnikání v tomto směru. V Polsku se nachází významné jezdecké stezky, které vedou přes hory, je to například Transbeskydská stezka měřící 600 km, nebo Transjurajská koňská stezka, která měří 250 km. Zejména v zemích EU je velký zájem o nastavení souvislých turistických tras napříč zeměmi.

Španělsko- provincie Barcelona

Provincie Barcelona má dostatek přírodních zdrojů a infrastruktury, aby se mohl tento atraktivní sport uplatnit jako produkt pro rozvoj cestovního ruchu. Bohužel služby nabízené ve spojení s hipoturistikou jsou pouze na jakési „základní úrovni“, což

snižuje zájem při nabídce od cestovních kancelářů. V Barceloně existuje 75 jezdeckých center, z nichž 46 nabízí pouze výuku jízdy na koni a 21 spravuje jezdecké turistické trasy. Také horské oblasti se specializují na jezdeckou turistiku, ale hlavní koncentrace jezdeckých center je v metropolitních oblastech s vysokou populací.

Francie-Dordogne

Ve Francii se v průběhu let počet jezdců a členů jezdeckých asociací zvýšil. Za patnáct let se dokonce zdvojnásobil - od počtu 4113 v roce 1990 do 6625 v roce 2007 a více než 10000 v roce 2014. Francouzský národní výbor pro jízdu na koni a Francouzská jezdecká federace eviduje více než milion jezdců. Počet profesionálních center a klubů pro výuku jízdy na koni roste. V roce 2014 jich je již více než 8000. Za posledních deset let bylo v Bretani, Drome a Juře zahájeno mnoho projektů na podporu jezdeckví, na prvním místě mají tyto oblasti za cíl zvýšit venkovský cestovní ruch.

Menorka

Menorca je tradiční turistická destinace. Kromě nádherných pláží a široké nabídky sportů se stala významným jezdeckým turistickým cílem. Kůň byl pilířem kultury v Menorce, jelikož v celé její historii měli koně těsné pouto s jejími obyvateli. Velmi známá a navštěvovaná je koňská ztezka Camí de Cavalls, která vede podél celého Menorského pobřeží. Je velmi dobře značená a je dlouhá 186 km. Koně jsou hlavní atrakcí na všech tradičních festivalech, které se konají v létě kolem všech měst v Menorce a každý rok, od června do září, ožívají jezdcí a jejich koně rituál, který začal na začátku 14. století. Asociace chovu koní a majitelů menorcanských plemen koní, pracuje na šlechtění a propagování plemene menorcanského koně. Další aktivity, které doplňují jezdecké aktivity na Menorce, jsou klusácké dostihy. Od vyhlášení Menorky za biosférickou oblast se dá využít při hipoturistice také mnoho téměř nedotčených tras.

Itálie - Salerno

Oblast byla rozdělena na 4 homogenní oblasti a u každé z nich byl proveden průzkum subjektů, které jsou skutečně aktivní, mají udržované a funkční hipostezky a nabízejí ubytování a propagaci hipoturistiky. V oblasti Salerno existuje pouze asi 20 provozovatelů působících v jezdeckém odvětví, včetně dobrovolných sdružení. V Salernu, navzdory nesmírné scénické, historické, archeologické a přírodní kráse,

kteřá charakterizuje tuto oblast, je jezdecká turistika stále nedostatečně rozvinutá a zasloužila by si propagační akce na národní i mezinárodní úrovni.

Velká Británie

Ve Velké Británii je v současné době přes 18 000 aktivních jezdeckých center a společností. Ve Spojeném království převládá názor, že jezdeckví anebo dokonce vlastnictví koní je drahé, až elitářské. Odhadovaná populace koní ve Spojeném království včetně profesních a soukromých se pohybuje kolem 988 tisíc. Na rozdíl od zbytku EU není ve Velké Británii kůň považován za hospodářské zvíře.

Anglie má velmi dobře propracovaný systém jezdecké turistiky, existují tři úrovně jezdeckých tras, všechny trasy jsou řádně označeny symbolem dané úrovně. Tyto trasy slouží zároveň i pěším turistům a cyklistům. Jezdecká turistika v Anglii je odlišná od té české, mnohé stezky jsou zpoplatněny, protože vedou přes soukromé pozemky.

Existuje zde několik národních parků, kde je povolena hipoturistika včetně ubytování pro jezdce a koně: Dartmoor a Quantock Hills Way, Brecon Beacons, Cheviot Routes, Cotswolds, Forest of Dean a Lake District.

Jedna z nejkrásnějších jezdeckých tras je trasa z národního parku Exmoor do malebných vesnic na úpatí Quantock Hills. Vede v rozmanitých a malebných krajinách. Jsou tu poklidná otevřená prostranství, vřesoviště, hluboká údolí, řeky a pobřeží. S dlouhou koňskou historií je Exmoor s vlastním plemenem poníků skvělým místem pro jízdu a poznávání 267 kilometrů čtverečních úchvatné krajiny národního parku. V prostoru národního parku je přes 300 míst k přespání.

Také New Forest v Hampshire je rájem pro každého koně a jezdce, jelikož nabízí jednu z nejunikátnějších jezdeckých zážitků na jihu Anglie. Jedna jedinečnost tohoto národního parku může překvapit i nejzkušenějšího jezdce, protože se zde volně potulují asi tři tisíce poníků, na které jezdci mohou narazit.

National Bridleroute Network poskytuje kompletní regionální výpisy přístupných jezdeckých tras v Británii. Největší organizací zaštiťující jezdeckví je The British Horse Society která sdružuje jezdecká centra a spravuje mapy hipostezek.

6. Metodika

Hlavní část této práce se skládá z teoretické části získané z dostupných českých i zahraničních odborných publikací a vědeckých článků, metodických pokynů a zákonů. Rešeršní část této práce přiblížila základní informace o Středočeském kraji a o jezdecké turistice, charakterizovala agroturistiku ve Středočeském kraji, nastínila systém fungování jezdecké turistiky a jezdeckých stezek ve Středočeském kraji i v České republice a popsala zásady jízdy na koni volnou krajinou a blíže nastínila krajinu a krajinný ráz, principy jejich hodnocení a ochrany. Práce na základě mapových podkladů podrobně rozebrala jednotlivé jezdecké stezky ve Středočeském kraji, blíže popsala jejich trasy, poskytované služby na jednotlivých úsecích a informace o nich. Hlavní problematiku, kterou měla tato práce vyjádřit, bylo skloubit jízdu na koni s ochranou přírody.

Tato práce přiblížila postoj zemědělců a ostatních uživatelů krajin na jízdu na koni v přírodě a popsala možné problémy vznikající v důsledku jezdeckví, jako například rozšlapané cesty od koní, trus na cestách, nelibost turistů a místních obyvatel při střetu s jezdcem v krajině, rozšlapávání polí a luk a z toho plynoucí negativní náhled zemědělců na koně. Problémy vznikající v souvislosti s jezdeckvím se řeší i ve světě, a tyto jsou obsaženy v kapitole věnované jezdeckvím v národních parcích Austrálie, Finska a dalších zemí a s tím související výzkumy na vliv jízdy na koni na přírodu, na stezky, na erozi a stav krajiny, ve které se koně intenzivně pohybují, a jezdecká turistika je zde hojně rozvinuta. Abych zjistila názor zemědělců, místních obyvatel a dalších uživatelů krajiny středních Čech na hipostezky a jezdeckví, vznikl výzkum prostřednictvím dotazníkového šetření, jenž měl za cíl získat data pro stanovení závěrů této práce a pochopit problémy z nich vyplývající.

Výše zmíněný výzkum byl proveden prostřednictvím dotazníku v elektronické verzi. Dotazník byl zpřístupněn od 20. 02. 2020 do 06. 03. 2020 na sociálních sítích, kde byl umístěn do několika skupin zaměřených na jezdeckví a chov koní, jako například: Koňáci středních Čech, Koňáci Kutná Hora a její okolí, Koňáci Mělnicko a okolí, Koňáci Nymbursko a okolí, Koňáci z Benešovska, Koňáci ze Středočeského kraje a dále do skupin zaměřených na zemědělství a farmářství, jako například Zemědělci,

Farmáři v Čechách, Farmáři a Farmářky, Zemědělci ČR a SK. Dále byl dotazník rozeslán mým přátelům z jezdeckého světa i zemědělcům, které mám ve svém okolí a nájemcům zemědělské půdy. Dotazník byl také rozeslán e-mailem vybraným zemědělským subjektům ze Středočeského kraje prostřednictvím Asociace soukromého zemědělství ČR.

Ze získaných dat byly zjištěny nejprve socio-demografické charakteristiky respondentů, jejich role v dané krajině (např. majitel koní, rekreační jezdec, majitel pozemků, přes které vedou jezdecké stezky, atd.) a jejich zkušenosti a názory týkající se provozu jezdeckých stezek. Dále byl na základě výsledků analýzy zjištěn vztah respondentů ke koním a jezdeckví. Dotazník obsahoval otázky úzce zaměřené na zemědělství a postoje k jednotlivým negativním činnostem souvisejících s jízdou na koni. Byly to například otázky zjišťující názor respondentů na jízdu po zasetém poli, strništi, louce, zoraném poli, po okrajích či středem polí a luk a na základě těchto otázek byl zjištěn názor dotázaných na tuto problematiku. V dotazníkovém šetření se objevily otázky posuzující regulaci jízdy na koni a erozi půdy způsobenou koňmi. Dále dotazník obsahoval otázky zjišťující názor respondentů na koňský trus na cestách a rozšlapané cesty od koní. Ze všech těchto dat bylo v závěru možné shrnout výsledky, vybrat nejvíce sporná témata, posoudit jejich význam a formulovat doporučení ohledně plánování a provozu jezdeckých stezek v souladu s dlouhodobě udržitelným rozvojem krajiny.

7. Výsledky

7.1 Vyhodnocení dotazníku

Dotazník byl zaměřený na vliv jezdeckví na krajinu, byl anonymní a měl celkem 24 uzavřených otázek. Dotazníkového šetření se zúčastnilo 165 respondentů. Z prvních dvou socio-demografických otázek bylo možné určit, že ze 165 dotazovaných tvořily 55,5 % ženy a 45,5 % muži. Největší část respondentů patřila do věkové kategorie 36-45 let (27,3 %) a 26-35 let (25,5 %), věkovou skupinu 15-25 let tvořilo 17,6 % dotázaných, podobně jako věkovou skupinu 46-55 let (17 %), nejméně respondentů patřilo do skupiny 55 a více let, což může být způsobeno nižším zastoupením této věkové skupiny na sociálních sítích a nižším užíváním internetu.

Cílem dotazníku bylo zjistit, jak vnímají lidé nezainteresovaní v jezdeckví pohyb koní v krajině, zda se setkali s nějakým negativním jevem ve svém okolí či na svých pozemcích, a zároveň jak se jezdci chovají při pohybu krajinou a zda vnímají nějaký problém, který koně způsobují a se kterým se setkávají.

První 4 otázky měly sociodemografický charakter a sloužily k základní identifikaci respondentů. Následující otázky měly zjistit, v jakém vztahu jsou respondenti vzhledem k jezdeckví a zemědělství a jak vnímají jezdce na koních a vedení jezdeckých stezek. Následovaly otázky zaměřené na ochotu tolerovat hipostezky v blízkosti bydliště, názor respondentů na jízdu po poli či při okraje pole, strniště, oranice a louky a závěrečné otázky řešily názor respondentů na koňský trus na cestách, poničení cest a zemědělské půdy koňmi a zjišťují porušování zákazu vstupu na soukromé pozemky.

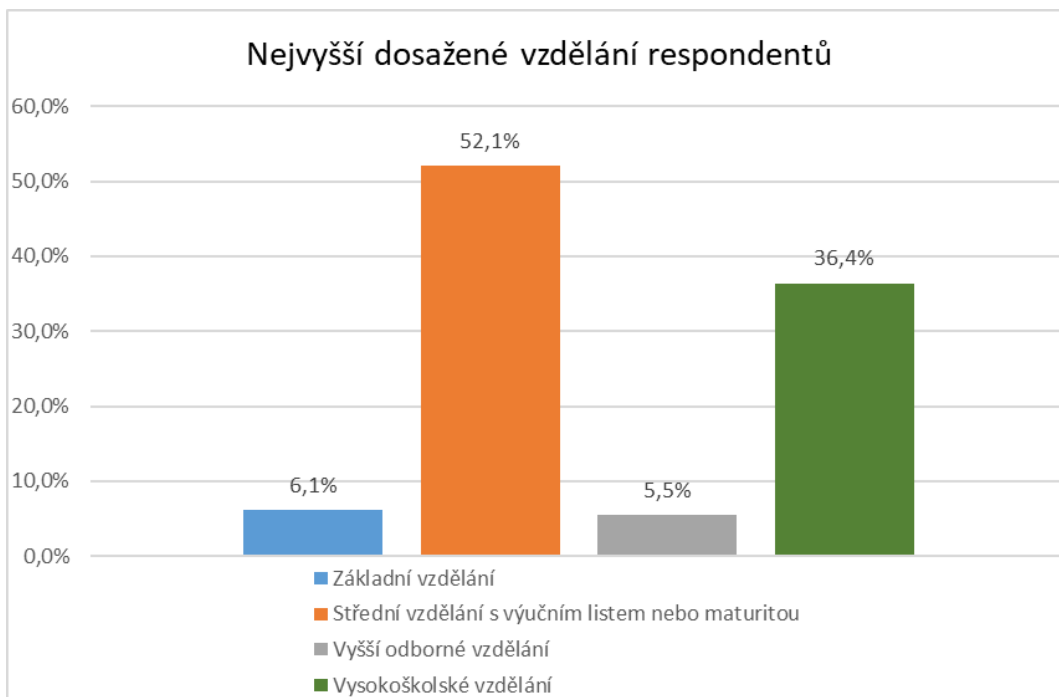
Dotazník je uveden v **příloze č. 1**

Analýza získaných dat

Otázka č. 3: Vaše nejvyšší dosažené vzdělání

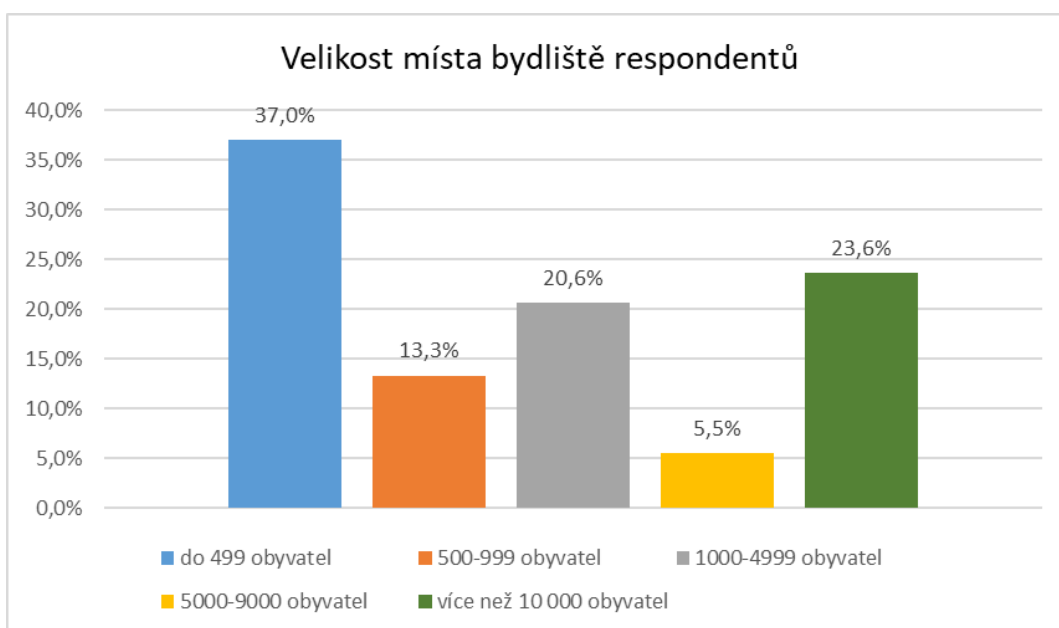
Třetí otázka měla zjistit vzdělání respondentů. Nejvíce dotazovaných mělo střední vzdělání s výučním listem nebo maturitou (52,1 %) a dále pak vysokoškolské vzdělání

(36,4 %). Respondenti se základním vzděláním tvořili 6,1 % a nejméně bylo respondentů s vyšším odborným vzděláním, a to pouze 5,5 %.

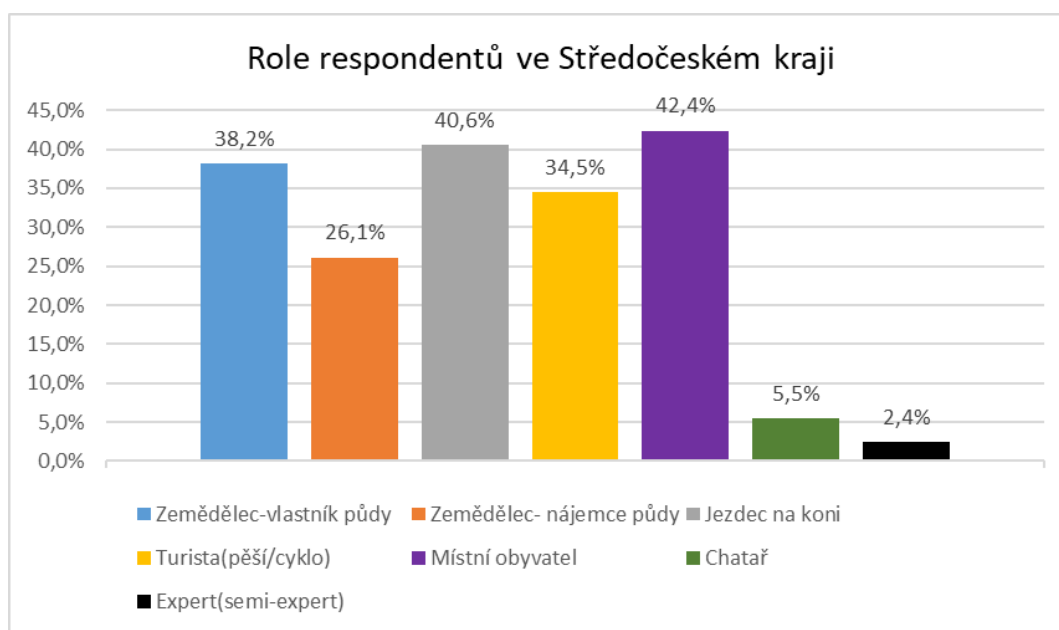
Otázka č. 4: Velikost místa Vašeho bydliště

Následující otázka se zabývala zjištěním, zda respondenti žijí na malých vesnicích, anebo ve městech. Většina z dotazovaných (37 %) uvedla, že žijí v sídle do 499 obyvatel, tedy v malých vesnicích. Druhou nejvíce zastoupenou odpovědí byly sídla s více než 10 000 obyvateli (23,6 %).

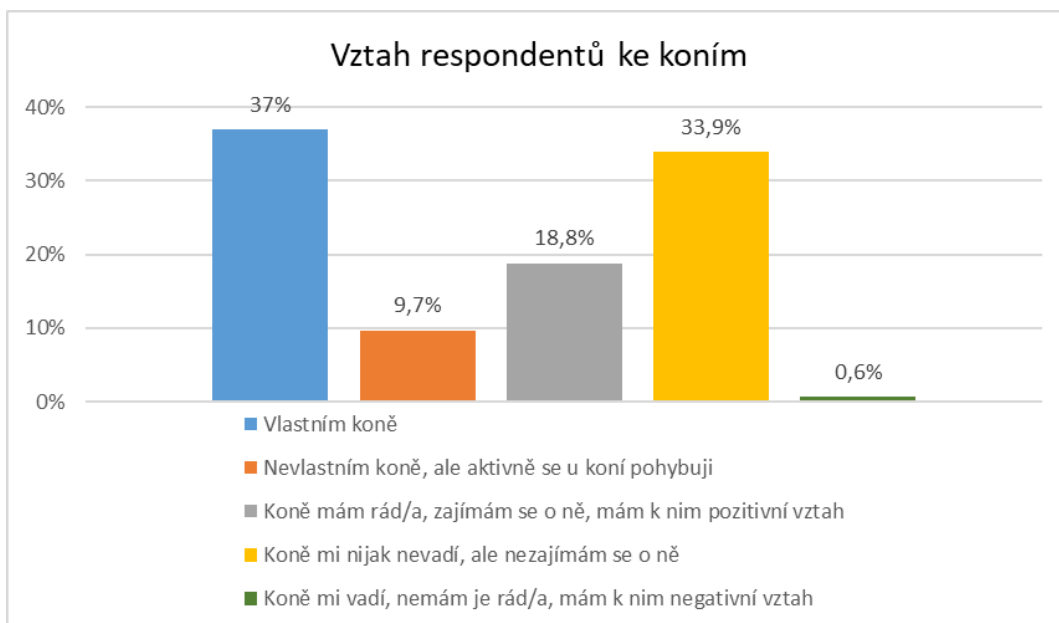
Otázka č. 5: V jaké roli se nejčastěji pohybujete v krajině Středočeského kraje?

Další otázka měla za cíl zjistit, z jaké sféry vzhledem k tomuto dotazníku respondenti pocházejí. V této otázce bylo možné označit více odpovědí, takže například zemědělec je zároveň místním obyvatelem, kteří tvořili největší část respondentů (42,4 %). Ze 165 respondentů jsou z 38,2 % zemědělci vlastníci půdy, 26,1 % respondentů uvedlo, že jsou zemědělci, kteří mají zemědělskou půdu pronajatou a hospodaří na ní. 40,6 % je ve Středočeském kraji nejčastěji v roli jezdce na koni a 34,5 % dotázaných jsou turisté pohybující se ve Středočeském kraji. Z uvedeného vyplývá, že 64 % dotazovaných byli zemědělci.

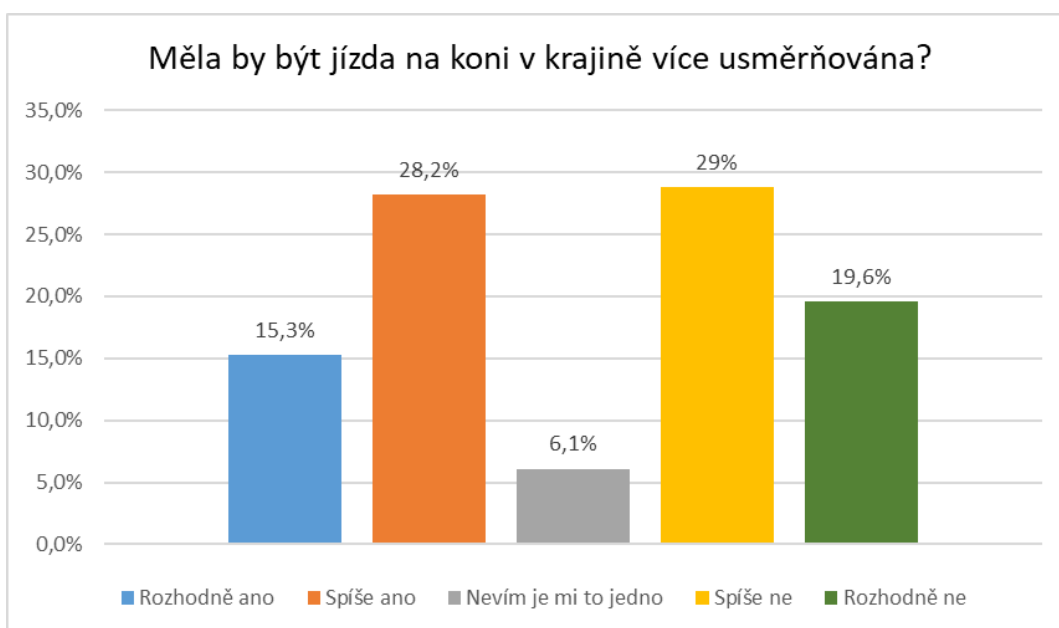
Otázka č. 6: Jaký vztah máte ke koním?

Pomocí této otázky bylo možné zjistit, zda mají respondenti vůči koním spíše negativní anebo pozitivní vztah, a zda jim samotní koně jako takoví v něčem vadí. Vlastníků koně bylo nejvíce, a to 37 %. Aktivně se u koní pohybuje 9,7 % dotázaných, aniž by ale koně vlastnili. O koně se zajímá a má k nim pozitivní vztah 18,8 % respondentů. Neutrální vztah má ke koním 33,9 % dotazovaných, kteří uvedli, že se o koně nezajímají, ale koně jim nikterak nevadí. Čistě negativní vztah měl ke koním pouze jeden respondent, kterému koně vadí a nemá je rád/a. Tyto výsledky jsou vysoce pozitivní a ukazují, že většina lidí koně nevnímá nikterak špatně.

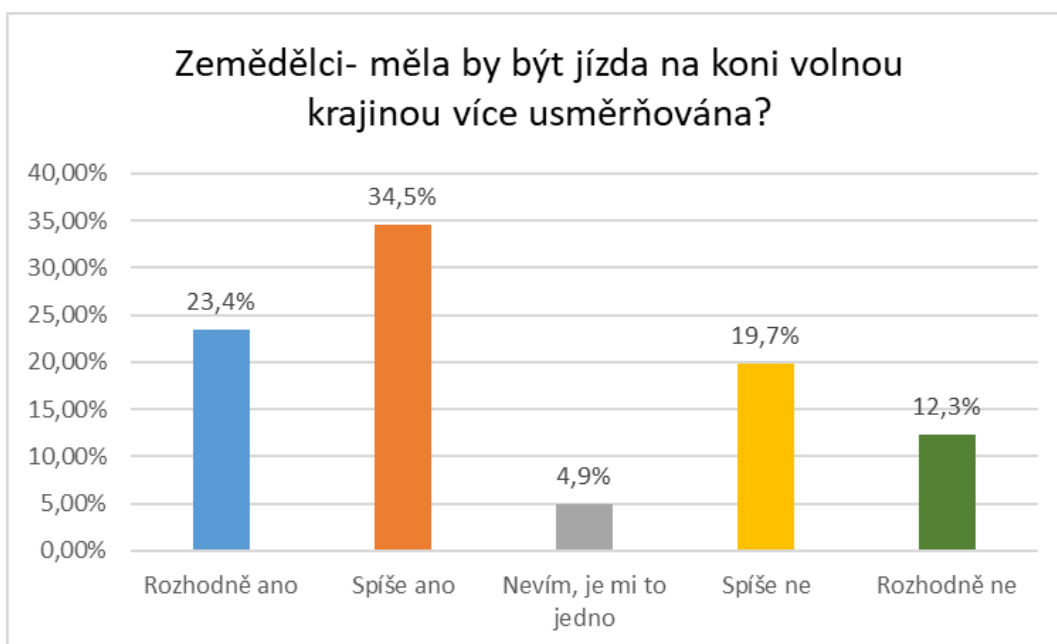
Otázka č. 7: **Myslíte si, že jízda volnou krajinou by měla být více usměrňována?**

V této otázce lze pozorovat vyrovnanost některých odpovědí, a to především díky skladbě respondentů. Odpověď, že by rozhodně měla být jízda na koni více usměrňována, zvolilo ze všech dotázaných 15,3 %. Spíše ano zvolilo 28,2 % respondentů a spíše ne 29 %, tedy téměř stejné množství lidí. Jízdu krajinou by více rozhodně neusměrňovalo 19,6 % dotázaných, tedy v této otázce se odpovědi různí, což odpovídá vyrovnanému poměru zastoupení respondentů z řad zemědělců a jezdců v otázce č. 5.

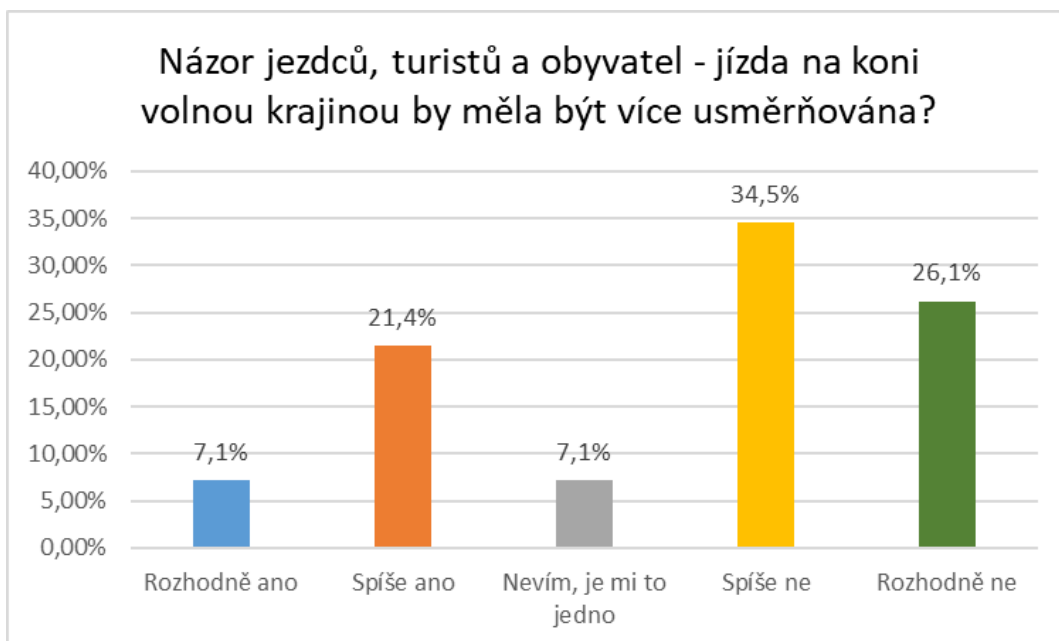

Je potřeba zaměřit se blíže na odpovědi jednotlivých skupin osob, což dokládají následující grafy.

Pokud bychom respondenty rozdělili na zemědělce na straně jedné a jezdce, turisty, místní obyvatele a všechny zbývající respondenty na straně druhé, grafy by se již odlišovaly, jak je patrné níže. Zemědělci totiž odpovídali ve většině případů, že by jízda měla být rozhodně více usměrňována, a to z 23,45 % rozhodně ano a 34,56 % spíše ano. Tedy 58 % zemědělců by jízdu na koni volnou krajinou více usměrňovalo a 32 % by ji více neusměrňovalo.

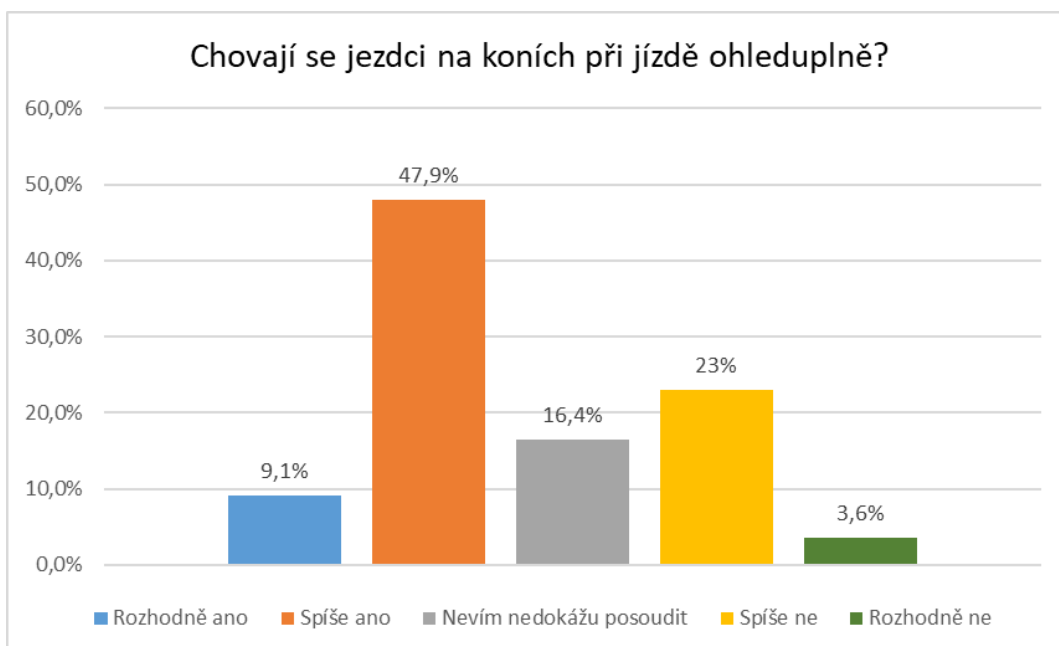

Je tedy patrné, že respondenti z řad zemědělců by jízdu krajinou ještě více usměrňovali, jak dopovědělo 57,9 % dotázaných. Oproti tomu jezdci na koních, turisté, místní obyvatele a ostatní dotázaní odpověděli, že by měla být jízda volnou krajinou usměrňována pouze z 28,5 %. Naopak si myslí, že jízda na koni by neměla být již více usměrňována, jak odpovědělo 60,6 % osob.

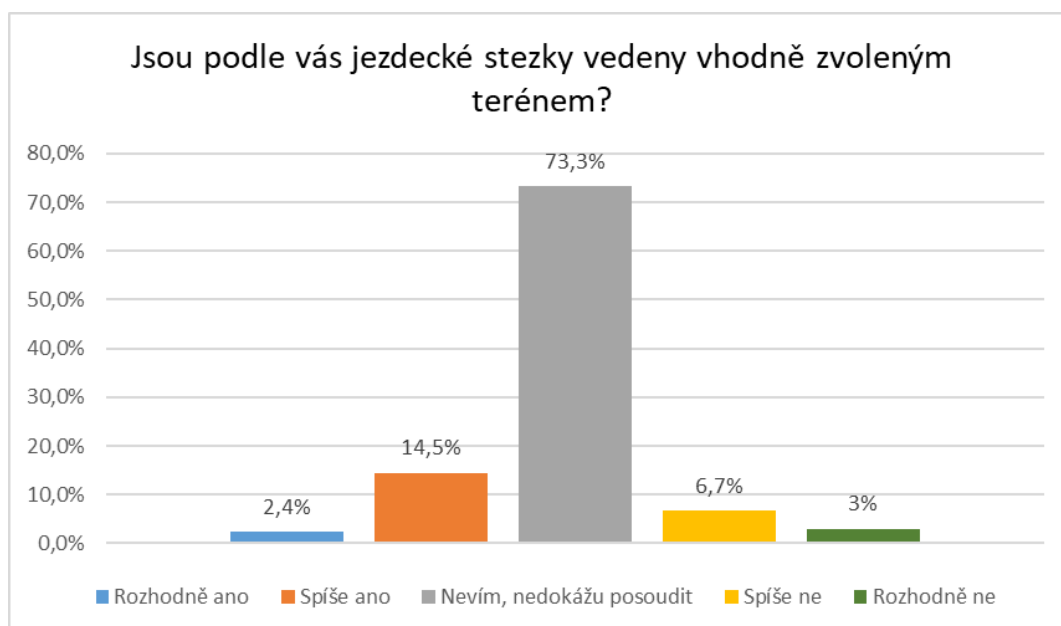
Otázka č. 8: Dle Vašeho názoru, chovají se jezdci na koních při jízdě krajinou ohleduplně?

Na tuto otázku odpověděla většina dotazovaných kladně. Konkrétně 47,9 % respondentů si myslí, že spíše ano a 9,1 % že rozhodně ano. Neví, nebo nedokáže tuto otázku posoudit 16,4 %. Odpověď rozhodně ne uvedlo 3,6 % a spíše ne 23 %. Celkově se dá říci, že si většina dotázaných myslí, že se jezdci chovají ohleduplně.

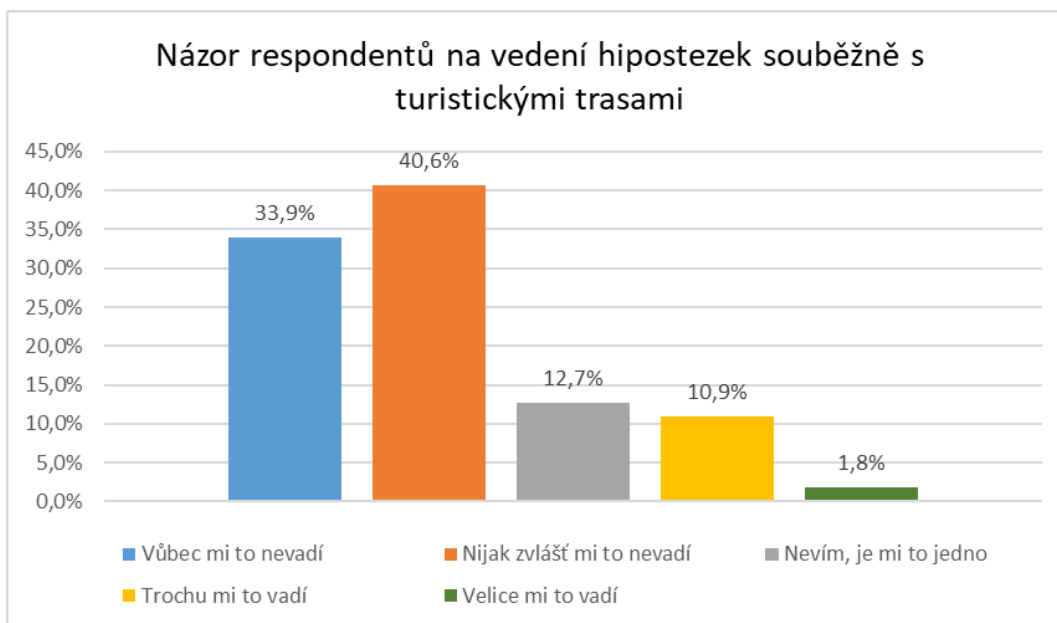
Otázka č. 9: Myslíte si, že jsou jezdecké stezky ve Středočeském kraji vedeny vhodně zvoleným terénem?

Tato otázka měla za cíl zjistit názor na celkové trasování jezdeckých stezek. Téměř tři čtvrtiny (73,3 %) respondentů tuto otázku nedokáží posoudit, což je pravděpodobně způsobeno tím, že se aktivně nepohybují u koní, neznají projekt jezdeckých stezek anebo jezdecké stezky přímo nevyužívají. Že jsou jezdecké stezky rozhodně vedeny vhodným terénem uvedly 2,4 % dotazovaných a že rozhodně nejsou vedeny vhodným terénem uvedly 3 % respondentů.

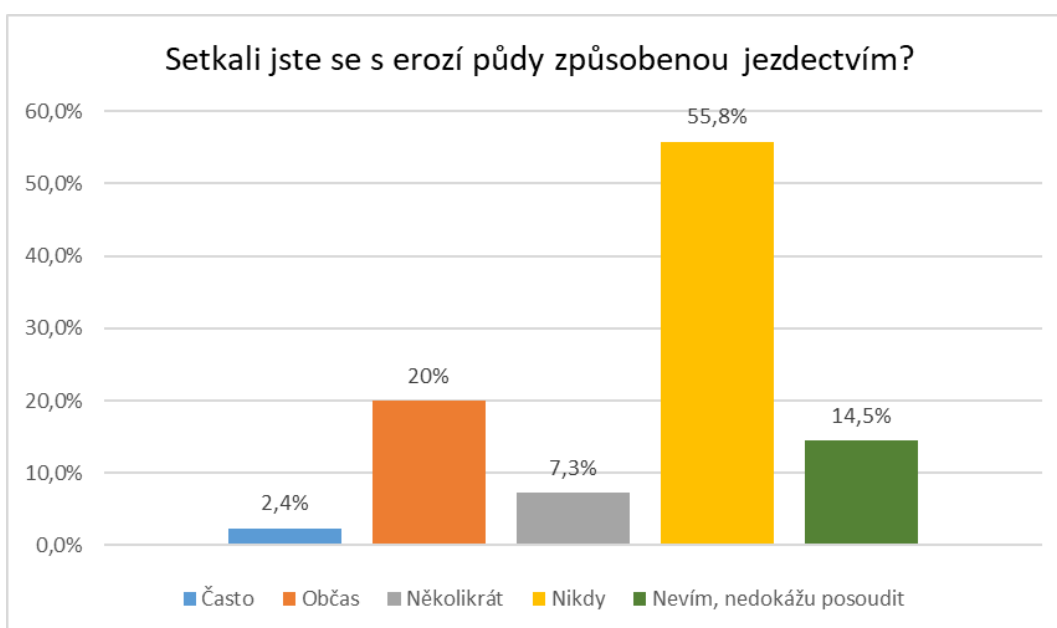
Otázka č. 10: Jaký máte názor na vedení hipostezek souběžně s turistickými trasami?

V této otázce byl zjišťován názor respondentů na jezdecké stezky vedoucí spolu s turistickými trasami. Ze všech 165 dotázaných to nevadí 33,9 % a 40,6 % to nijak zvlášť nevadí. Souběžné vedení turistických a jezdeckých stezek velice vadí pouze 3 dotázaným (1,8 %) a 21 lidem (12,7 %) je to jedno, nebo neví.

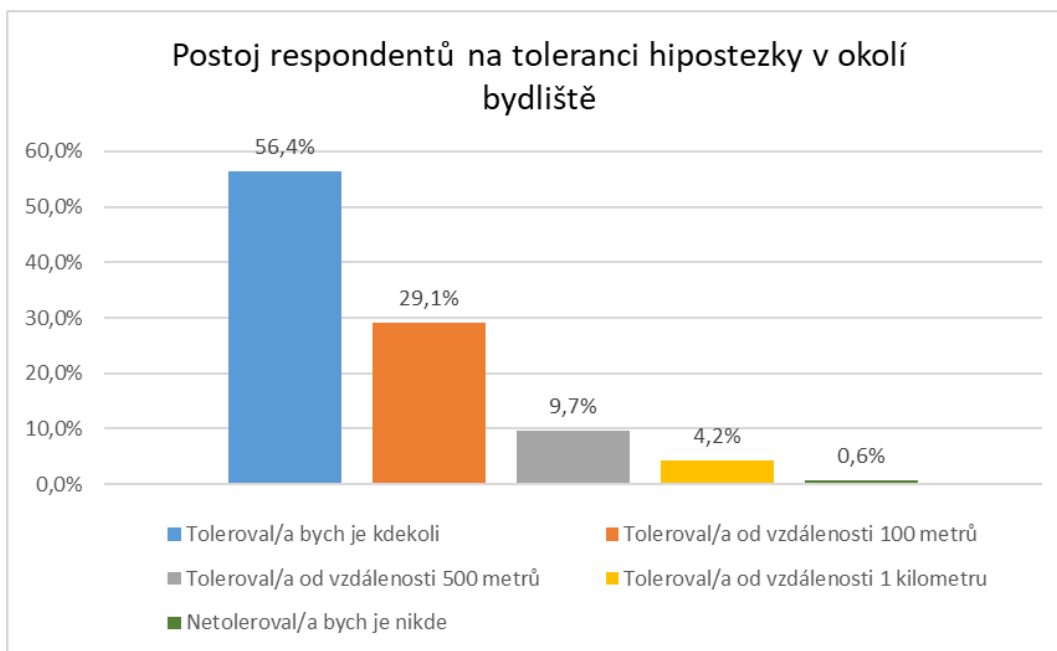
Otázka č. 11: Setkali jste se s problémem eroze půdy způsobené jezdeckým?

Cílem této otázky bylo zjistit, zda respondenti vnímají erozi způsobenou koňmi. Více jak polovina dotázaných (55,8 %) uvedlo, že se s erozí způsobenou koňmi nikdy nesetkali. Naproti tomu 2,4 % dotázaných se s erozí setkává často, 20 % občas, 7,3 % několikrát a 14,5 % neví, nebo nedokáže tuto otázku posoudit. Je zajímavým zjištěním, že erozi půdy způsobenou koňmi lidé téměř nevnímají a nesetkali se s ní, otázkou tedy je, zda mají respondenti povědomí o erozi a umí jí určit a rozpoznat.

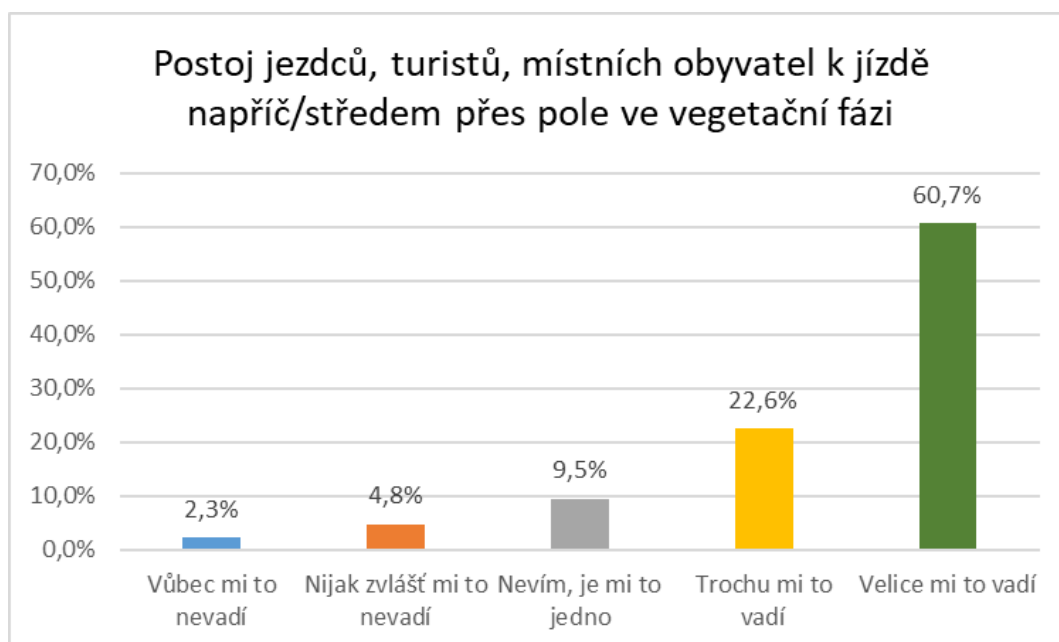
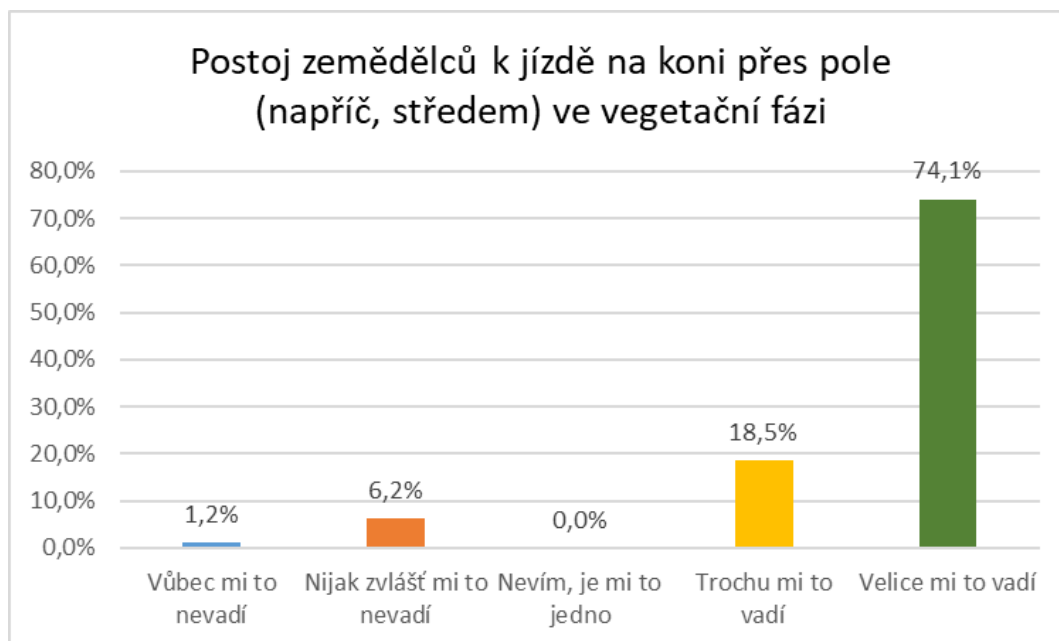
Otázka č. 12: Tolerovali byste hipostezy v blízkosti vašeho pozemku? Pokud ano, do jaké vzdálenosti od pozemků?

Na tuto otázku odpovědělo 164 respondentů kladně, a pouze 1 dotázaný (0,6 %) odpověděl, že by hipostezky netoleroval nikde. 56,4 % dotázaných by hipostezky tolerovalo kdekoli, 29,1 % by hipostezky tolerovalo od vzdálenosti 100 metrů od bydliště. Od vzdálenosti 500 metrů od bydliště by hipostezky tolerovalo 9,7 % dotázaných a 1 kilometru od bydliště by stezky tolerovalo 7 osob (4,2 %). Výsledky ukazují, že hipostezky lidem nevadí, a velká většina by je tolerovala kdekoli, a to i přímo u jejich bydliště.

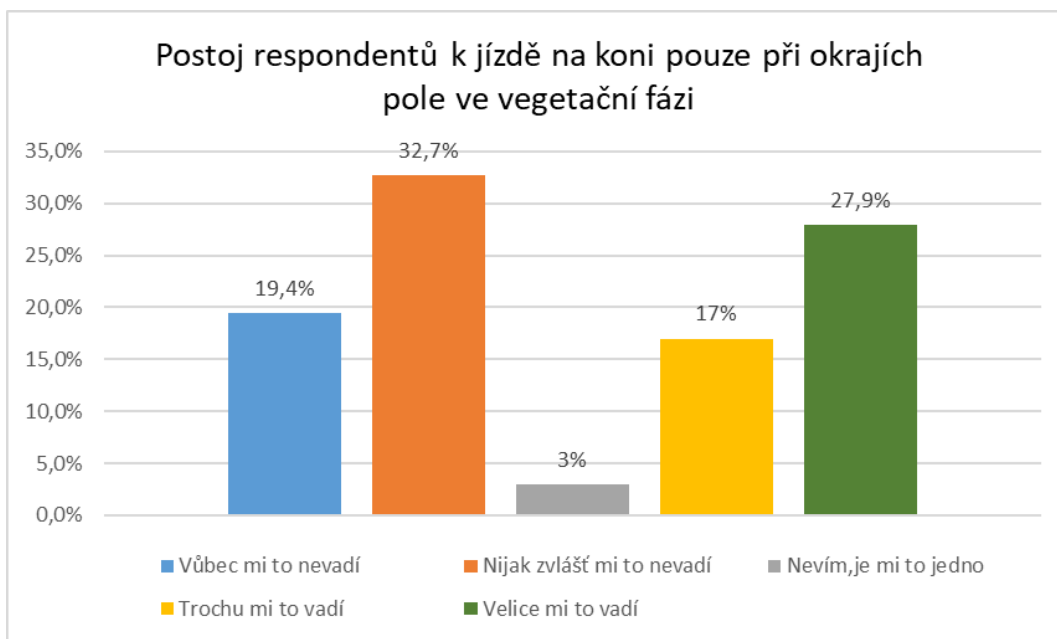
Otázka č. 13: Jaký postoj máte k jízdě na koni přes pole (napříč, středem) ve vegetační fázi?

Tato otázka má za cíl zjistit postoj respondentů k přejíždění po zasetých polích. Z šetření vyplývá, že jízda přes pole ve vegetační fázi velice vadí 74,1 % zemědělců a 60,7 % jezdců, turistů, místních obyvatel, chatařů a dalších dotázaných. Všechny skupiny respondentů tak odpovídali téměř totožně a lze usuzovat, že jízda na koni po poli ve vegetační fázi je nepřijatelná, protože velice vadí jak zemědělcům, tak samotným jezdcům i ostatním lidem.

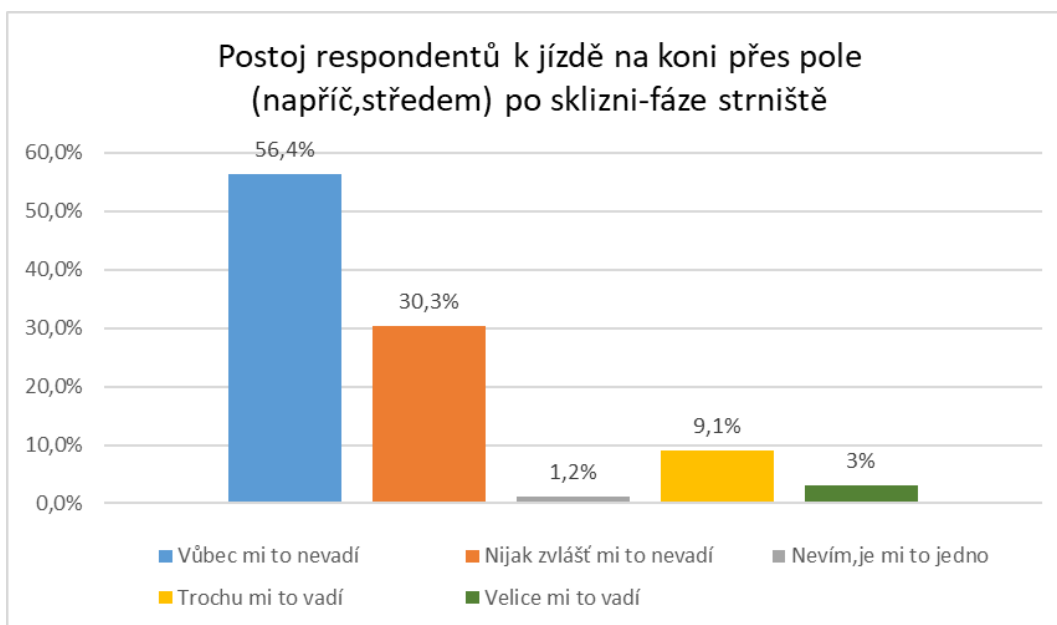
Otázka č. 14: Jaký postoj máte k jízdě na koni pouze při okrajích pole ve vegetační fázi?

Další otázka zjišťovala, jaký postoj mají respondenti k jízdě na koni při okrajích zasetého pole. Oproti předchozí otázce se odpovědi liší. Nejvíce respondentů (32,7 %) totiž odpovědělo, že jim tato činnost nijak zvlášť nevadí, 19,4 % dokonce vůbec nevadí. Jízda při okrajích zasetého pole velice vadí 27,9 % respondentů, a trochu vadí 17 % dotázaných, což je velký rozdíl ve výsledcích oproti předchozí otázce.

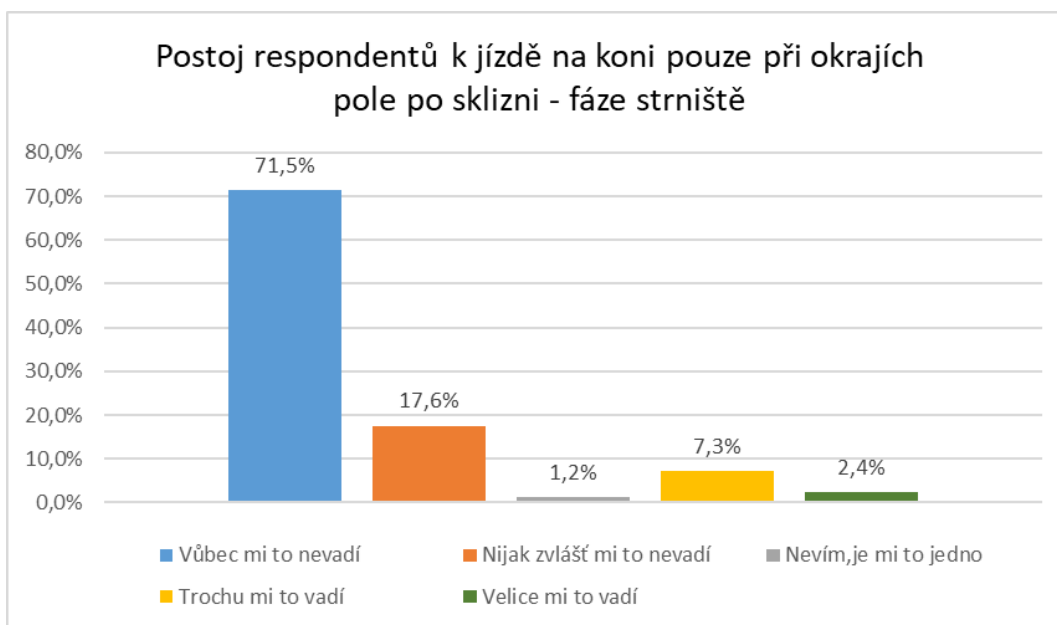
Otázka č. 15: Jaký postoj máte k jízdě na koni přes pole (napříč, středem) po sklizni – fáze strniště?

Tato otázka zjišťovala, jaký postoj mají respondenti k jízdě na koni přes strniště, které je po sklizni a následuje jeho zorání. Z uvedeného grafu vyplývá, že jízda po strništích vůbec nevadí 56,4 % a nijak zvlášť nevadí 30,3 %, tedy 86,7 % dotázaných jízda po strništích nevadí. Pouze 3 % dotázaných velice vadí a 9,1 % trochu vadí. Je tedy patrné, že na pole po sklizni přihlížejí respondenti jinak a uvědomují si bezvýznamnost poškození kopyty koní, pokud se pole zanedlouho zorá.

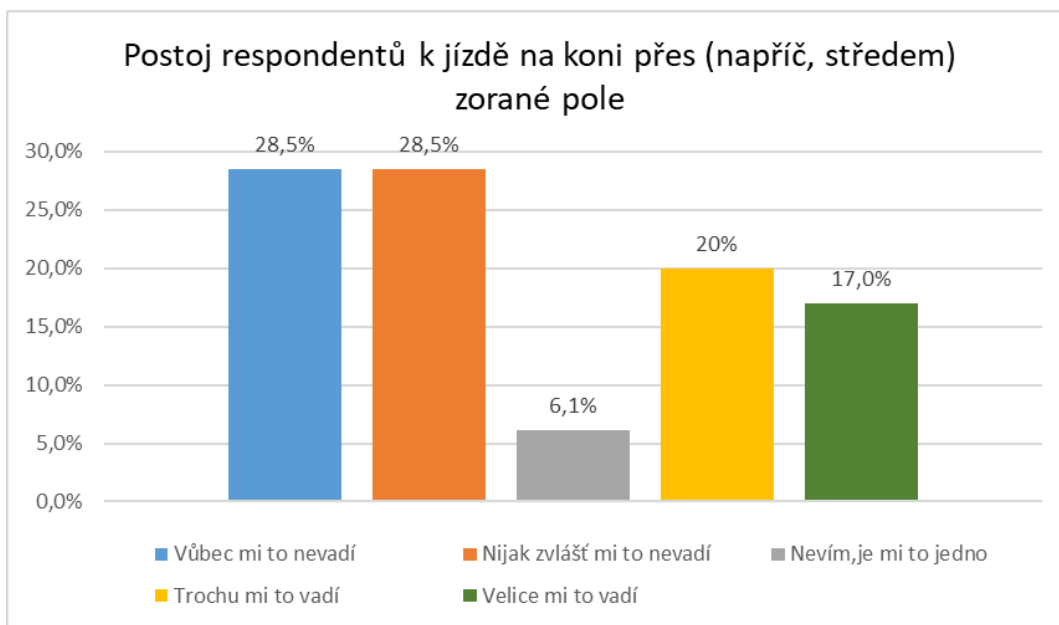
Otázka č. 16: Jaký postoj máte k jízdě na koni pouze při okrajích pole po sklizni – fáze strniště?

U této otázky je množství respondentů, kterým jízda po okraji strniště nevádí, ještě významnější, než u předchozí otázky. Jízda po okraji strniště vůbec nevádí 71,5 % osob a nijak zvlášť nevádí 17,6 %. Tedy jízda po okraji strniště celkem nevádí 89,1 % ze 165 dotazovaných.

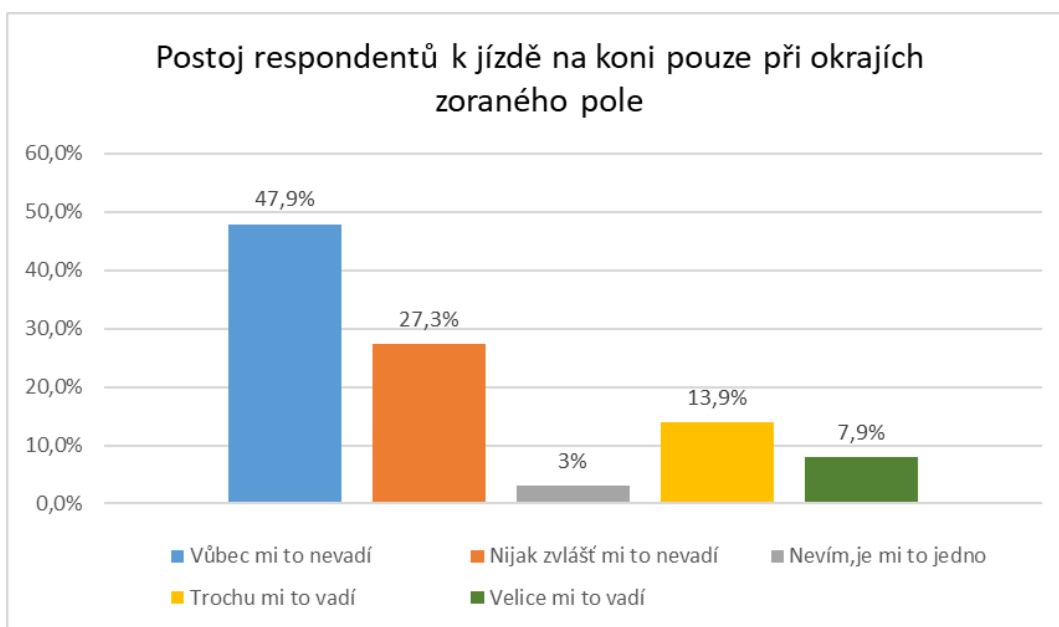
Otázka č. 17: Jaký postoj máte k jízdě na koni přes (napříč, středem) zorané pole?

Další otázka zjišťuje, jak respondenti pohlíží na jízdu přes zorané pole. Z výsledku dotazníkového šetření je patrné, že jízda přes zorané pole jim vůbec nevádí a nijak zvlášť nevádí stejnému počtu respondentů (28,5 %). Jízda po zoraném poli trochu vadí 20 % dotázaných a velice vadí 17 %. Je patrné, že jízda přes zorané pole vadí lidem více, než jízda přes strniště, ale zase o něco méně, než po zasetém poli.

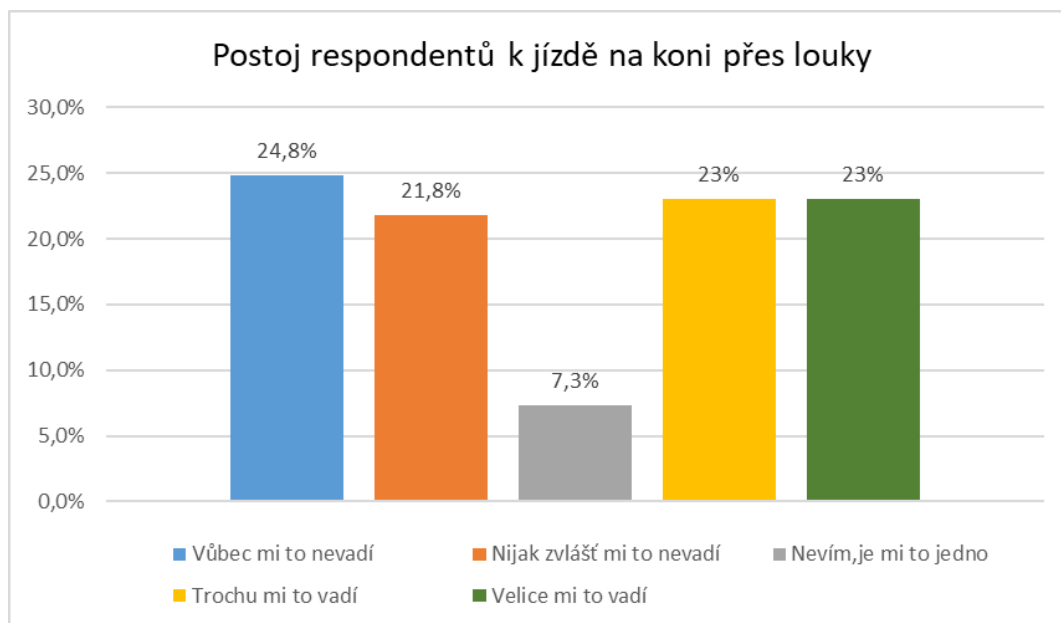
Otázka č. 18: Jaký postoj máte k jízdě na koni pouze při okrajích zoraného pole?

U této otázky výrazně klesl počet osob, kterým vadila jízda napříč zoraným polem, a to na 7,9 % oproti předchozím 17 %. Jízda při okrajích zoraného pole vůbec nevadí 47,9 % dotázaných a nijak zvlášť nevadí 27,3 %.

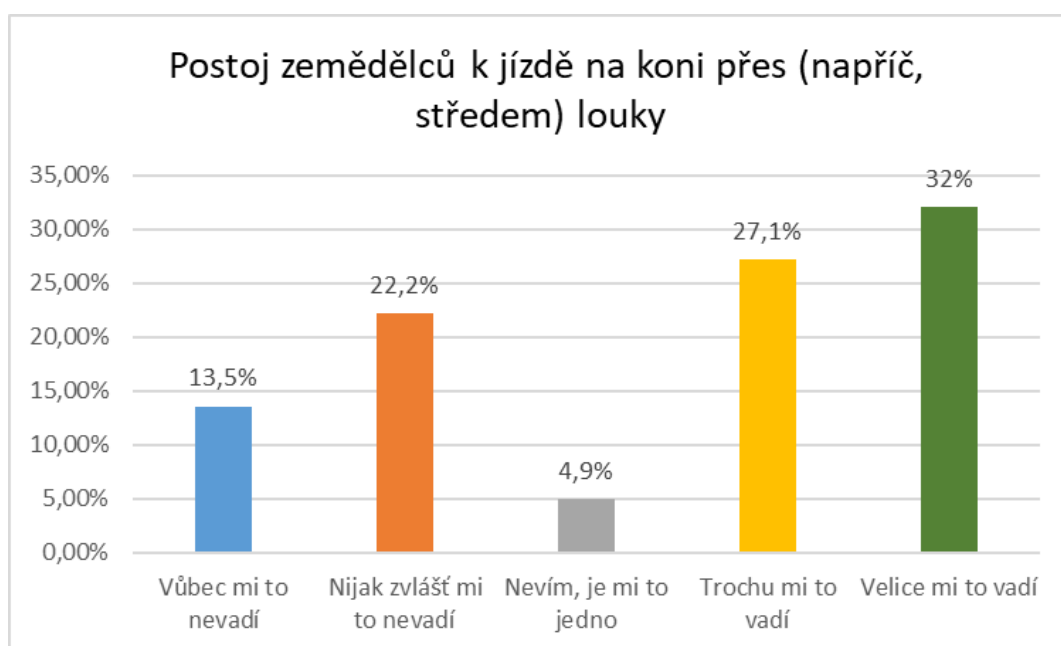

Otázka č. 19: Jaký postoj máte k jízdě na koni přes louky?

V této otázce bylo cílem zjistit postoj respondentů na jízdu po loukách. Odpovědi z celkového množství respondentů jsou téměř vyrovnané.

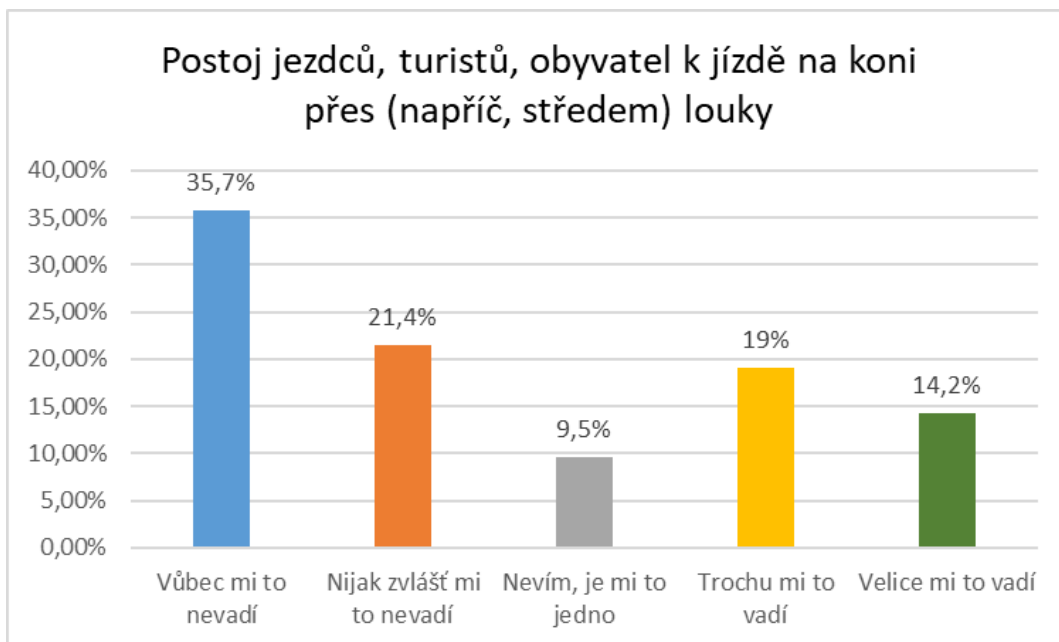
Celkem 46,6 % dotázaným tato činnost vůbec nevadí, anebo trochu vadí a 46 % dotázaným naopak tato činnost velice vadí nebo trochu vadí. Bylo proto potřeba rozdělit respondenty do skupiny zemědělců a jezdců, turistů a ostatních dotazovaných, abychom zjistili názor konkrétních skupin osob.

Z grafu vyplývá, že zemědělcům jízda po loukách vadí více (59,1%), než jezdcům a turistům (33,2%). Zatímco jízda po loukách vůbec nevadí 13,5 % zemědělců, tak jezdcům, turistům a ostatním uživatelům krajiny vůbec nevadí z 35,7 %.

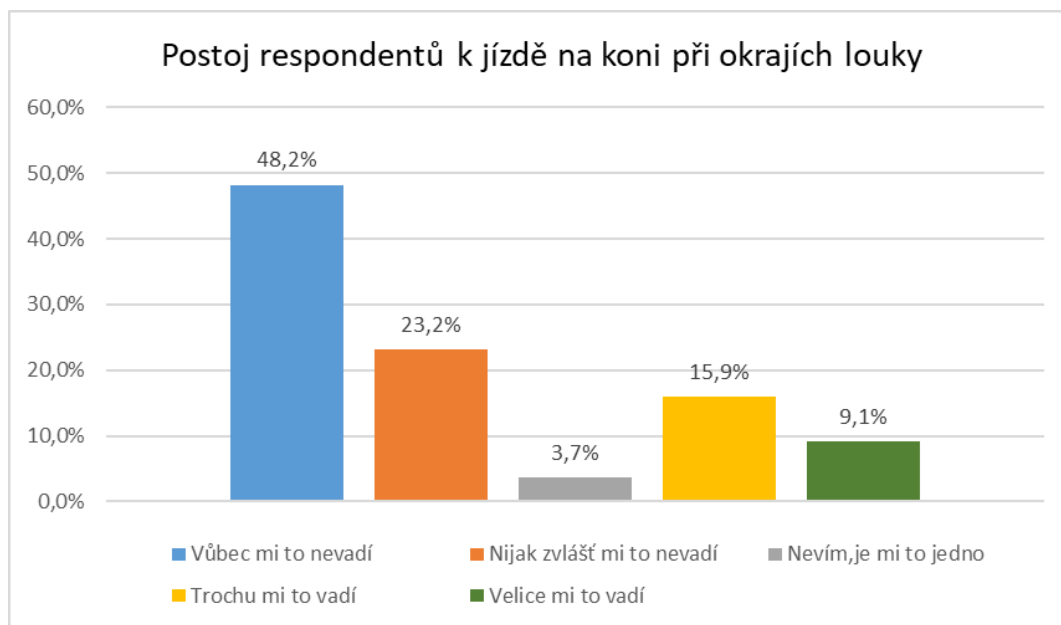
Je to pravděpodobně způsobeno tím, že jezdci mají jízdu po loukách velmi rádi, a louky pro svou jízdu přímo vyhledávají, jsou to místa s možností rychlejší jízdy, která

jsou zároveň měkká a příjemná pro koně. Zemědělci zcela jistě rozlišují jízdu po louce na podzim a v zimě, a na jaře a v létě, kdy se louky sekají a jízda po nich způsobuje škody, proto lze vidět, že jsou výsledky dotazníkového šetření rozdílné u zemědělců a u majitelů koní.

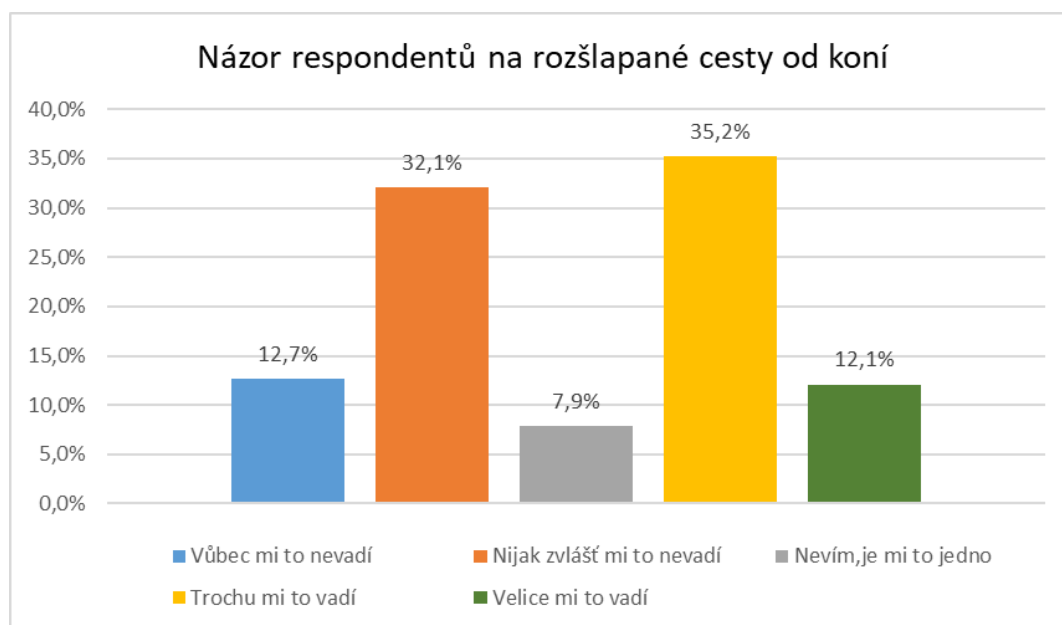
Otázka č. 20: **Jaký postoj máte k jízdě na koni při okrajích louky?**

U této otázky se již odpovědi liší. Převážné většině respondentů (48,2 %) jízda po okrajích louky vůbec nevadí, a 23,2 % nijak zvlášť nevadí. Opět to může být pravděpodobně rozdílné v závislosti na ročním období a obdělávání luk. Jízda při okrajích louky velice vadí 9,1 % dotázaným a 15,9 % vadí jen trochu. Oproti jízdě napříč loukou vadí jízda při okrajích menšímu množství dotázaných. Taktéž se lze domnívat, že jízda po loukách nevadí spíše jezdcům a turistům a vadí více zemědělcům.

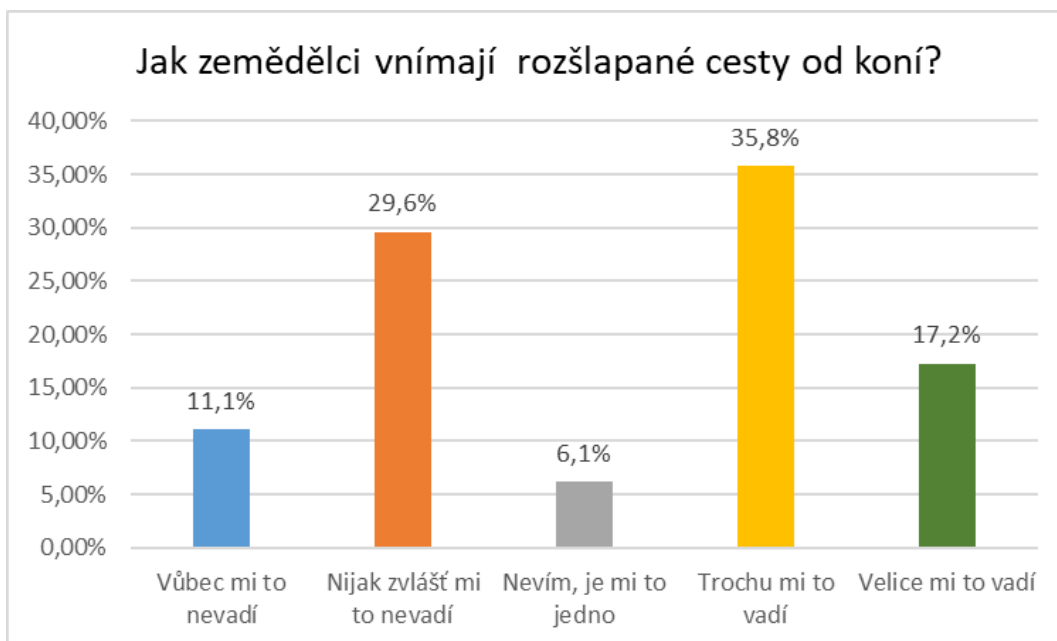

Otázka č. 21: Jak vnímáte rozšlapané cesty od koní?

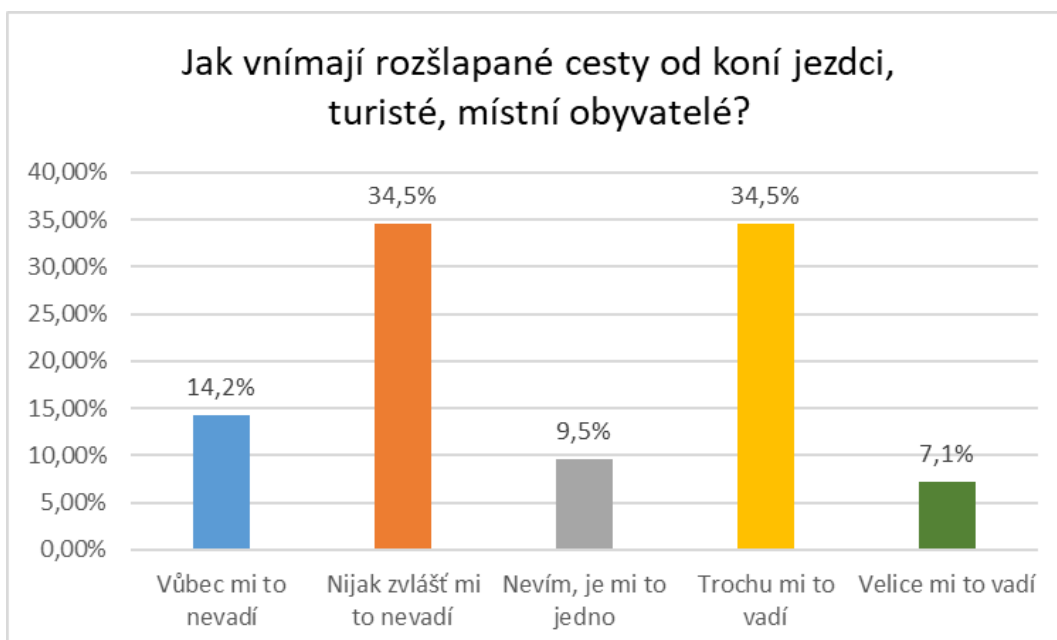
Následující otázka se týkala poškozených cesty od koní. Nejvíce osob odpovědělo, že jim rozšlapané cesty trochu vadí (35,2 %), naproti tomu 32,1 % poničené cesty nijak zvlášť nevadí a 12,7 % dotázaných nevadí vůbec.

Protože se odpovědi „nijak zvlášť mi to nevadí“ a „trochu mi to vadí“ v množství odpovědí téměř nelišily, provedla jsem analýzu odpovědí zvlášť zemědělců a zvlášť jezdců.

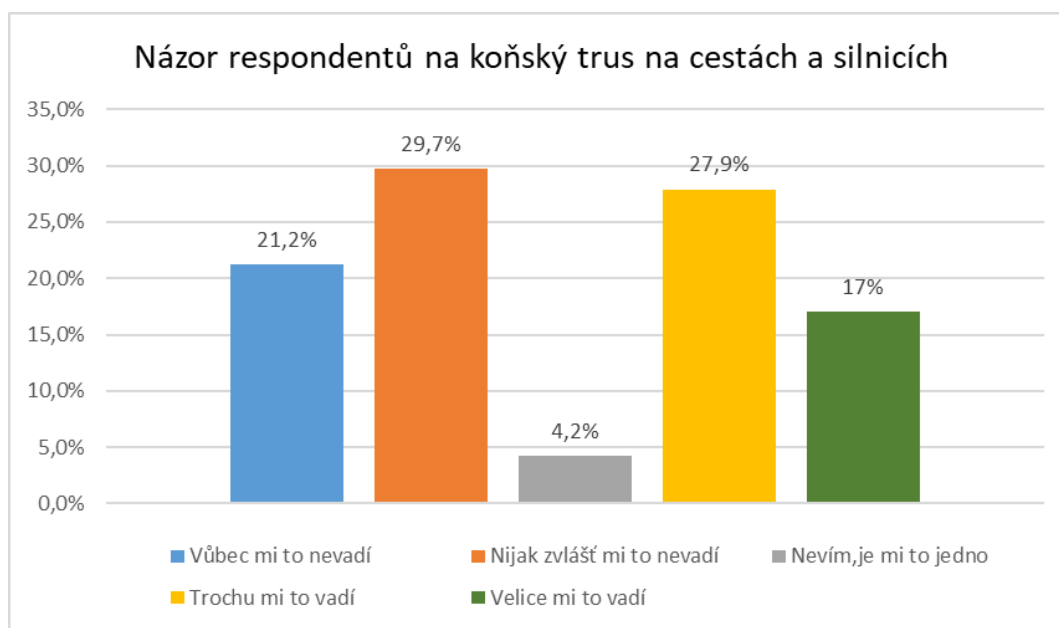

Respondenti z řad zemědělců nejvíce odpovídali, že jim rozšlapané cesty od koní trochu vadí (35,8 %). Naproti tomu jezdci, turisté, místní obyvatelé, chatari a další z respondentů zvolili odpovědi, že jim rozšlapané cesty nijak zvlášť nevadí a trochu vadí v naprosto stejném procentuálním zastoupení (34,5 %). U odpovědí na tuto otázku lze říci, že u respondentů panují dva rozlišné názory, z nichž ani jeden nepřevažuje. Je to tedy silně individuální.

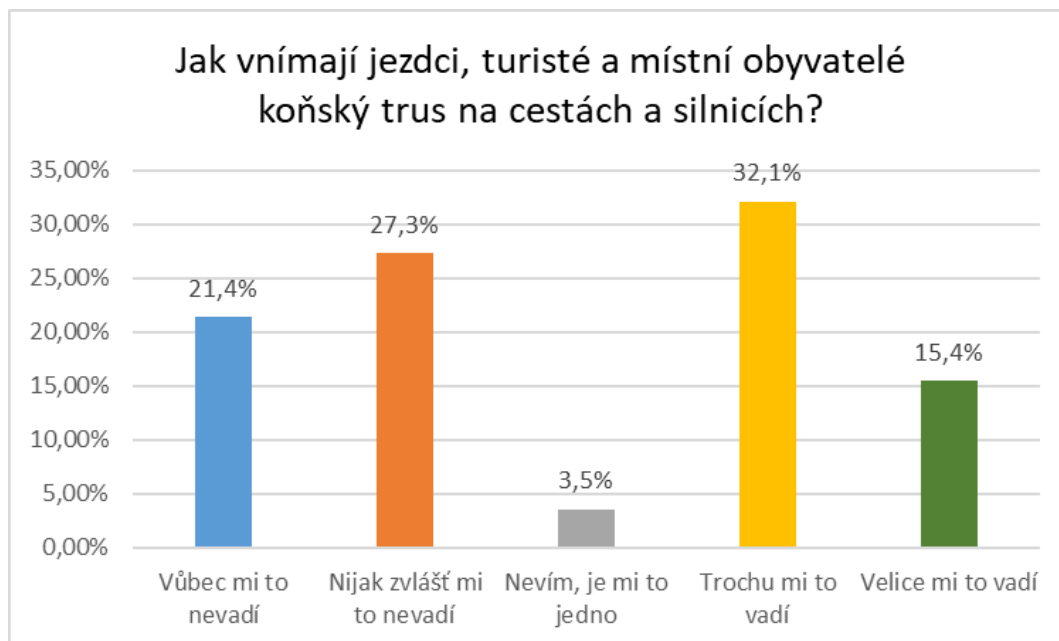
Otázka č. 22: Jak vnímáte koňský trus na cestách a silnicích?

Tato otázka zjišťuje názor na koňské exkrementy na cestách a silnicích. Většině dotázaných trus na cestách nevadí, avšak 27,9 % trochu vadí a 17 % dokonce velice vadí. Z výsledku je patrné, že každý člověk má na tento problém jiný názor, záleží zcela jistě na množství koňského trusu a četnosti jeho výskytu. Proto jsem provedla analýzu odpovědí zvlášť zemědělců a zvlášť ostatních.

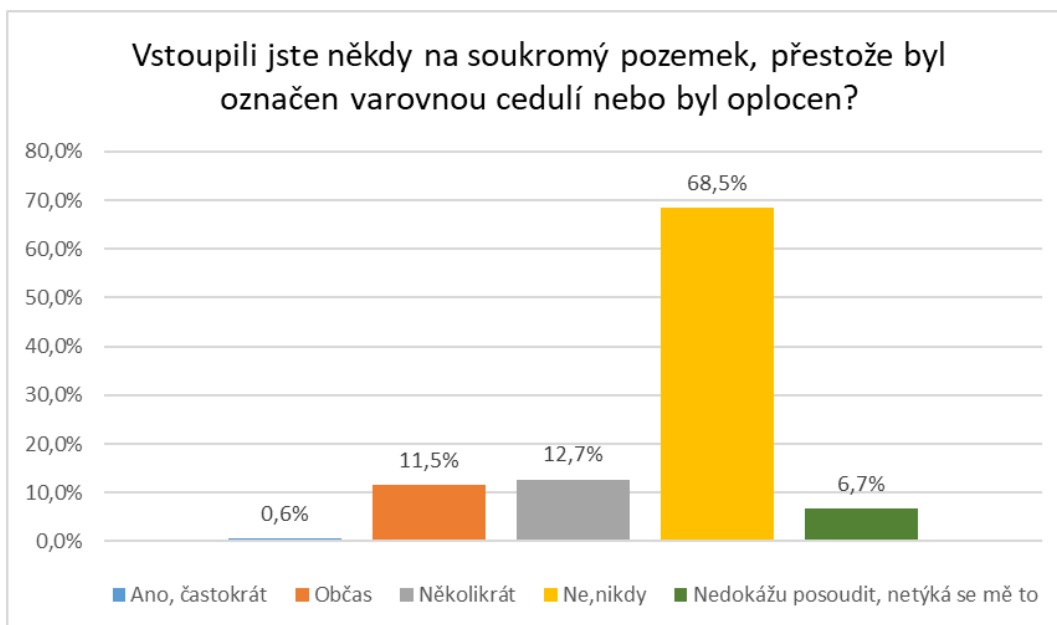
Zemědělcům koňský trus převážně nevadí (32 %), a vůbec nevadí (20,9 %). Trochu vadí a velice vadí 41,9 % zemědělců. Turisté, místní obyvatelé a jezdci na koních již vnímají tuto problematiku trochu jinak. Převažuje odpověď „trochu mi to vadí“, a to

32,1 %. Dá se říci, že koňský trus na cestách a silnicích může být sporným problémem a spíše vadí méně zemědělcům, než turistům, což je pochopitelné.

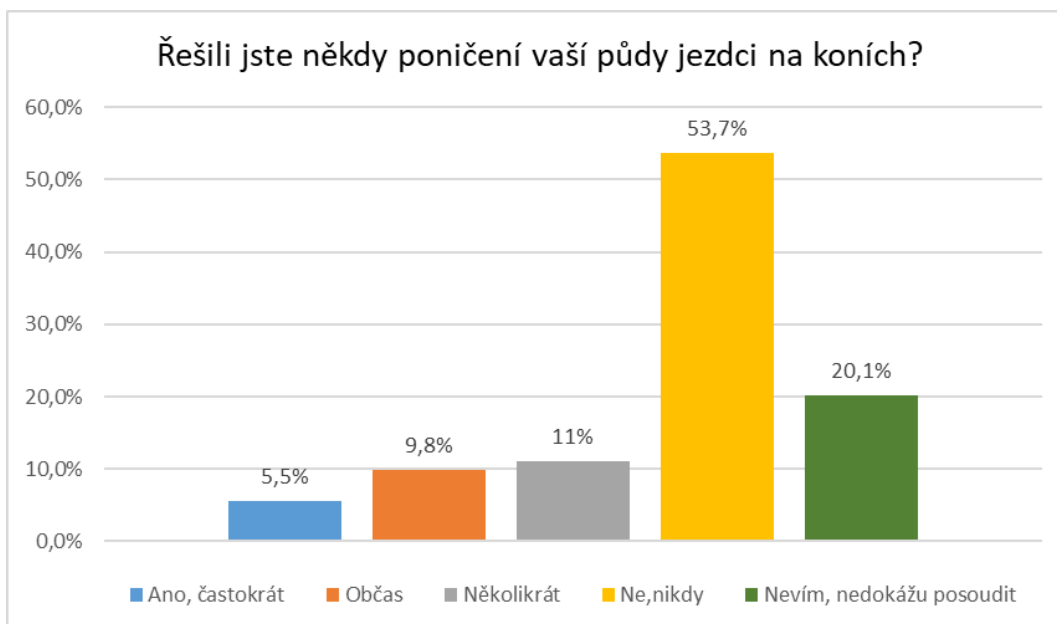
Otázka č. 22: Vstoupili jste někdy na soukromý pozemek, přestože byl jasně ohraničen například oplocením či varovnou cedulí?

Z analýzy šetření vyplývá, že drtivá většina dotázaných (68,5 %) nikdy nevstoupila na soukromý pozemek jasně ohraničený cedulí či oplocením, pouze 11,5 % uvedlo, že občas vstoupili na soukromý pozemek a pouze jeden dotazovaný uvedl, že častokrát vstupuje na soukromé pozemky, přestože jsou jasně ohraničeny oplocením, nebo cedulí. Lze říci, že ze závěru šetření vyplývá, že respondenti dodržují zákazy vstupu na soukromé pozemky.

Otázka č. 22: **Řešili jste někdy poničení Vaší zemědělské půdy jezdci na koních?**

V poslední otázce měli respondenti odpovídat, zda se setkali s poničením půdy jezdci na koních. Celkem 53,7 % dotázaných se nikdy nesešlo s poničením půdy jezdci, zato 5,5 % se s výše uvedeným setkalo častokrát a 9,8 % občas. Je tedy patrné, že většina dotázaných nemá negativní zkušenosti s poničením jejich půdy koňmi.

8. Diskuse

Jezdecká turistika ve Středočeském kraji je dobře rozvinuta, ale určitě jí chybí mediální propagace. Mnoho jezdců často ani netuší, kde vůbec jezdecké stezky v jejich okolí jsou. Systém značení stezek a existence přehledných map je v České republice určitě na dobré úrovni, ale je škoda, že se v posledních deseti letech jezdecké stezky příliš nerozšiřují, což bylo i tématem mého ústního jednání s panem Ing. Šofrem, hlavním iniciátorem projektu Středočeských jezdeckých stezek, kde jasně vyplynulo, že současný stav jezdeckých stezek je na dlouhou dobu jejich definitivní podobou, přitom jsou lokality, které nejsou jezdeckými stezkami vůbec pokryté, jako například severovýchodně od Prahy, kde se v okolí Mladé Boleslavi, Brandýsa nad Labem, Kolína, Nymburka, Českého Brodu a dalších, nachází veliké množství stájí a jezdeckých klubů, zároveň zde není žádná značená jezdecká stezka. V těchto lokalitách vznikají pouze jízdárenské okruhy v kompetenci jednotlivých jezdeckých spolků (ŠOFR 2019).

Jak je patrné z dotazníkového šetření, jezdci na koních nepůsobí na ostatní uživatele krajiny středních Čech negativním dojmem, turistům a pěším nevadí při turistice potkávat na stejných stezkách i jezdce na koních, více jak polovina dotázaných by hipostezky tolerovala přímo v místě bydliště, dokonce si tazatelé ani nemyslí, že by koně svým pohybem nějak významně způsobovali erozi půdy anebo ničili stezky a krajinu kolem. V současné době kůrovcové kalamity, kdy se navíc díky mírné zimě v lesích pohybuje těžká technika prakticky bez přestávky, je dosti kontroverzním tématem poškozování cest koňmi, ať už jejím rozšlapáním, nebo rozšiřováním. Těžká lesní technika vážící až 15 tun způsobí mnohem závažnější škody na cestách, nežli 500 kilový kůň, což si také většina lidí začíná uvědomovat a na koně v krajině pohlíží přátelštějším pohledem. Řešením proti zhutňování půdy těžkou technikou v lesním porostu mohou být pásové vozy, vícenápravové vozy anebo speciální pneumatiky (BRTNICKÝ 2012). Vždyť kůň, jako první a dlouhá tisíciletí využívaný dopravní prostředek do přírody patří rozhodně víc, než krosové motocykly a čtyřkolky, které fauně i floře způsobují značné škody.

Naproti tomu jsou jezdecké stezky právě kvůli nutnosti pojezdu mechanizace zpevňovány často pro koně naprosto nevhodnými a nepříjemnými materiály, jako jsou sutě, velké kameny, asfaltové drtě, nebo ostrý šterk velkých frakcí. Tvrdé povrchy cest

nejsou pro koně vhodné, protože poškozují tkáň, způsobují záněty kloubů a chrupavek a způsobují artrózu a schvácení (ŠVEHLOVÁ 2012). Z tohoto důvodu se stezky přestávají stávat jezdcí využívanými, protože si raději zvolí jinou, příjemnější a měkčí cestu. Pěším turistům a cyklistům zpevnování stezek masivním vysypáváním kamení, šterku a sutí zajisté také nevyhovuje, převládá zde však faktor ekonomický. Jak uvádí KVASNIČKA (2009), zejména v lesních oblastech by se předmětem strategického plánování měly stát sdílené sítě rekreačních stezek zaměřených na trvalou udržitelnost a kvalitu uživatelského zážitku. Je tedy zajímavé, že tato problematika není legislativně více ukotvena, například, aby každý, kdo vytěží dřevo z lesa, musel uvést všechny původně zatravněné cesty, které zpevnil, do původního stavu, aby se na cestách a v jejich okolí mohla obnovit retenční schopnost území a zlepšit vzhled krajiny, zmírnit rušivý vliv v krajině a byla sem navrácena stabilita lesních porostů (ČSN 736108).

Další zkoumanou oblastí v dotazníkovém šetření byl průjezd na koni přes pole a louky, nebo při okraji luk a polí v různých vegetačních fázích. Více než 60 % respondentů tvořili zemědělci, proto byly tyto otázky zacíleny primárně na ně. Není překvapením, že jízda na koni napříč zasetým polem velice vadí 74 % zemědělců, avšak ostatním uživatelům krajiny velice vadí taktéž, a to z 60 %. Málokdo si uvědomuje, jak těžká je práce, kterou zemědělci vykonávají a že materiální náklady k vypěstování například 1 hektaru pšenice činí přes 16 tisíc korun a celý technologický proces od vápnění, orby, přes setí a hnojení až ke sklizni má více jak 10 fází. Náklady k vypěstování hektaru louky na seno činí přes 9 tisíc korun a celý proces od hnojení přes sečení, obracení, shrnování píce a sběr píce zabere taktéž mnoho času a péče (ABRHAM et.al 2007). Z výsledků dotazníkového šetření se však lze domnívat, že se bezohledné a nezodpovědné chování jezdců, při kterém poškozují zemědělskou půdu a vegetaci, děje velmi ojediněle a že většina z nich přes zasetá pole nejezdí. Jízda při okraji zasetého pole velice vadila již pouze 27,9 % dotázaným. Naproti tomu jízda přes strniště vůbec nevadí 56,4 % dotázaným. Je patrné, že zemědělci nejméně tolerují jízdu po zasetém poli a naopak jim nejméně vadí jízda po strništi, které se bude orat. Na ježdění na koních po loukách panují rozličné názory. Zemědělcům jízda po loukách velice vadí, a to z 32 % a trochu vadí z 27 %. Naproti tomu jezdcům na koních vůbec nevadí z 35,7 % a nijak zvlášť nevadí 21,4 %. Jízda po loukách velice vadí jen 14 % dotázaných osob. Výsledky této otázky se tedy značně liší, zatímco jízda po loukách

zemědělcům poměrně dost vadí, jezdcům téměř vůbec nevadí a z vlastní zkušenosti mohou říci, že ji dokonce vyhledávají, protože jsou louky příjemným zpestřením jízdy a naprosto přirozeným povrchem pro koňská kopyta. Stejně tak si zemědělci z 58 % myslí, že by jízda na koni volnou krajinou měla být více usměrňována, oproti tomu si jezdci z více než 60 % myslí, že by jízda na koni neměla být více usměrňována. V této otázce je viditelný možný konflikt názorů zemědělců a jezdců. Lze se domnívat, že pokud se budou obě skupiny dotazovaných chovat šetrně a ohleduplně jak k pozemkům vlastníků, tak ke krajině, nemusí být tento střet v budoucnu prohlubován.

Zajímavým zjištěním je však to, že koňský trus na cestách nevadí 52,9 % zemědělců a vadí 47,5 % jezdců a turistů. Lze se domnívat, že v této otázce bylo negativních odpovědí nejvíce od turistů a místních obyvatel, kteří nemají rádi výkaly na cestách a silnicích zejména v obcích a městech. Zejména u této otázky jsem vzhledem k osobním zkušenostem v dotazníku očekávala mnohem více záporných odpovědí.

Z evaluace výsledků dotazníkového šetření je zřejmé, že by jezdci s koňmi neměli v žádném případě vstupovat na zaseté pole, a to ani na jejich okraje, dále by měli dodržovat zásady pohybu na stezkách a pravidla slušného chování. Koňské výkaly je nutné odklízet z cest a silnic, aby se předešlo nenávisti místních obyvatel vůči koním. Toto téma by jistě bylo vhodné více šířit, vytvořit například nějakou brožuru, letáky či informační cedule na stezky, kde by bylo přesně popsáno, co a proč se na stezkách nesmí dělat. Jezdci by si tak mohli uvědomit, co dělají špatně a čeho se vyvarovat. Lze se domnívat, že většina z nich ani netuší, jakou práci dá zemědělci obdělávání půdy, a proto je téměř jasné, proč jsou na koňáky mnozí z nich naštvaní.

Co se týče současného systému jezdeckví v krajině, které není v České republice regulováno nějakými licencemi či nákupem vstupů do lesů, jako je tomu například ve Velké Británii a Irsku, si nemyslím, že by byla potřebná podobná regulace. Jezdecké stezky u nás nejsou tolik frekventované a bude dostačující, pokud se budou jezdci chovat šetrně k přírodě a i sami k sobě, aby bylo jezdeckví i nadále vnímáno tak pozitivně, jak ho vnímali respondenti v dotazníku. Nejdůležitějším faktorem je navrhovat a vést jezdecké stezky tak, aby vyhovovaly potřebám koní a jezdců a zároveň brali ohledy na krajinu (HOLLÝ 2003) a chovali se k ní s úctou a respektem, aby byl umožněn dlouhodobý udržitelný rozvoj a nemuselo dojít k regulacím a opatřením omezujícím jezdeckví.

Je více než nutné chránit přírodu a krajinu, neboť je velkým bohatstvím každé země. Postupné odcizení člověka od krajiny se zdá být nevyhnutelnou hrozbou pro její trvale udržitelný rozvoj (LOW, MÍCHAL 2003). Je třeba provádět výzkumy a šetření, které budou sledovat rozvoj všech turistických aktivit. Turisté jsou totiž pouze návštěvníky, zodpovědnými jen za sebe a své jednání, nejsou s krajinou citově svázáni (LOW, MÍCHAL 2003). Je potřeba omezit poškozování krajiny vlivem jejího nesprávného využívání, především nadměrného cestovního ruchu a využívání krajiny pouze jako kulisy a prostoru pro turistickou infrastrukturu, což vede k poškozování hodnot krajiny a dochází k turistické urbanizaci (zejména zpevnování povrchů), fragmentaci krajiny, snižování její ekologické stability a rozmanitosti (PÁSKOVÁ, ZELENKA 2007). Mnohé krajiny mají totiž pro určitou skupinu lidí nezměřitelné hodnoty. Tito lidé berou kvůli přírodnímu a kulturnímu dědictví takové území za své. Pro trvalou udržitelnost krajiny je důležitou podmínkou ovlivňování smýšlení a rozhodování právě u těchto lidí, pro něž je krajina odrazem toho, kdo oni jsou a co jsou, a proto do ní investují citově i ekonomicky (LOW, MÍCHAL 2003).

Zemědělci, kteří hospodaří na své půdě, turisté, kteří při výletech přírodou potkávají jezdce na koních a také místní obyvatelé, pro které je krajina, kterou jezdci projíždějí, zároveň milovaným domovem - ti všichni chtějí společně vycházet. Jezdci však musí dodržovat stanovená pravidla, která jízdu regulují a pomáhají předcházet konfliktům s ostatními uživateli krajiny, které vycházejí z porušování těchto předpisů. Každý by měl s krajinou zacházet tak, aby nenarušil její stabilitu, nezpůsobil poškození nebo negativní změny a aby všechny důležité funkce krajiny zůstaly zachovány i pro příští generace. Jedině respektováním krajiny bez přehlížení lokálního životního prostředí lze dosáhnout trvale udržitelného rozvoje tradičních kulturních krajin (LOW, MÍCHAL 2003).

9. Závěr

V této práci byl popsán systém fungování jezdeckých stezek ve Středočeském kraji. Práce měla za cíl přiblížit možnosti jezdecké turistiky ve středních Čechách, zvýšit informovanost o jezdeckých stezkách a objasnit proces péče o stezky. Práce splnila cíle nastínit a řešit problematiku dodržování pravidel chování na stezkách a základních pravidel pohybu v přírodě. Další část práce obsahuje porovnání jezdecké turistiky v jiných zemích světa a rozebírá výzkum z Ameriky a Austrálie, kde se skupina osob zabývala měřením vlivu koní na stezky a přímé dopady na krajinu, která je intenzivně využívaná jezdeckou turistikou.

Práce dále obsahuje dotazníkové šetření mezi majiteli koní, zemědělci, turisty a obyvateli středních Čech.

Z provedeného šetření vyplynulo, že po staletí propojené dva faktory, jako je příroda a koně stále fungují v jakési symbióze. Koně zcela jistě ovlivňují okolní krajinu, a to nejvíce poškozováním stezek a způsobováním eroze na nich, avšak většina respondentů nemá s koňmi problém, co se týče společného vedení turistických stezek a hiposteze a nebo vedení hiposteze v blízkosti bydliště.

10. Přehled literatury a použitých zdrojů

- ABRHAM Z. et al., 2007: Technické a technologické normativy pro zemědělskou výrobu- Příručka pro praxi a poradenství. Výzkumný ústav zemědělské techniky, v.v.i., Praha, 61 s.
- ANDRLOVÁ M., 2008: Na koni křížem krážem po Česku. Fragment, Praha, 128 s.
- AOPK ČR, ©2019: Koňské stezky (online) [cit. 2019.12.22], dostupné z <<http://krivoklatsko.ochranaiprirody.cz/informace-pro-navstevniky-chko/konske-stezky/>>
- Atelier V, 2008: Studie vyhodnocení krajinného rázu na části území Středočeského kraje, „nepublikováno“. Dep.: Středočeský kraj, ©2008, : (online) [cit. 2019. 16. 12] dostupné z https://www.kr-stredocesky.cz/web/zivotni-prostredi/uap/-/document_library_display/ZHoba9k3QyL7/view/106351
- ATLAS STŘEDOČESKÝCH JEZDECKÝCH STEZEK, 2009, 1:75 000. Kartografické vydavatelství Žaket, Praha.
- BÍNA J. et al., 2016: Zeměpis České republiky: učebnice pro střední školy. Nakladatelství České geografické společnosti, s.r.o., Praha, 95 s.
- Brtnický M. et al., 2012: Degradace půdy v České republice. Výzkumný ústav meliorací a ochrany půdy, Praha, 91 s.
- ČSN 73 6108: Lesní cestní síť. Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví, Praha, 2016. 41 s.
- ČSÚ, ©2019: Vývoj stavu hospodářských zvířat (online) [cit. 2019.12.03], dostupné z https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&skupId=2746&z=T&f=TABULKA&katalog=30840&pvo=ZEM07B&pvo=ZEM07B&c=v3~2_RP2019MP04DP01
- DRAPER J., 2003: Vše o koních. Svojtka&Co., s.r.o., Praha, 256s.
- FORMAN R.T.T.,GODRON M, 1993: Krajinná ekologie. Academia ve spolupráci s ministerstvem životního prostředí České republiky, Praha, 583s.

- HANÁK K. [ed.], 2002: Zpřístupňování lesa, vybrané statě I. Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, 152 s.
- HOLLÝ K., 2003: Jezdecká turistika. Nakladatelství Montanex, Ostrava, 109 s.
- Horse riding in Europe, Euquus Project, 2014
- JIRÁSKOVÁ I., MIKULE V., 2009: Zemědělství-pohled na hipoturistiku. In: Rekreační jezdeckví, hrozby a příležitosti pro lesní hospodářství, ochranu přírody a místní samosprávu. Česká lesnická společnost, o.s., Prášily, s. 38-42.
- KASTNER J. et al., 2016: Geografie 4: geografie České republiky pro střední školy. SPN, Praha, 104 s.
- KČT, 2007: Učební texty pro značkáře. Klub českých turistů-Rada značení ÚV KČT. Praha, 32 s.
- KČT, 2013: Základní pravidla značení turistických tras. Klub českých turistů-Rada značení ÚV KČT. Praha, 40s.
- KERUMOVÁ L., MARKVART K., 2003: Metodika značení jezdeckých stezek. Klub českých turistů, Praha.
- KLVAČ P.[ed.], 2009: Člověk, krajina, krajinný ráz. Masarykova univerzita Brno, 91 s.
- KOZAK M., 2013: Equestrian Tourism in Poland: Status, Opportunities and Barriers Affecting Local Development. In:Folia Turistica, Kraków, p.205-221
- KUPKA J., 2010: Krajiny kulturní a historické: vliv hodnot kulturní a historické charakteristiky na krajinný ráz naší krajiny. České vysoké učení technické v Praze, Praha, 180s.
- KVASNIČKA T., 2009: Udržitelnost rekreačních cest, stezek a tras v Česku. In: Rekreační jezdeckví:hrozby a příležitosti pro lesní hospodářství, ochranu přírody a místní samosprávu. Česká lesnická společnost, o.s., Prášily, s. 13-18.
- LÖW J., MÍCHAL I., 2003: Krajinný ráz. Lesnická práce, Kostelec nad Černými lesy, 552 s.

- NEWSOME D.,COLE D.N.,MARION J.L.,2004: Environmental Impacts Associated with Recreational Horse-riding. In: Environmental Impacts of Ecotourism (ed.R.Buckley), CAB International, p. 61-82.
- NEWSOME D.,MILEWSKI A.,PHILIPS N., Annear R.,2002: Effects of Horse Riding on National Parks and Other Natural Ecosystems in Australia: Implication for Management. In: Journal of Ecotourism, Routledge, p. 52-74.
- NEWSOME D.,SMITH A., MOORE S.A., 2008:Horse riding in Protected areas: A Critical Review and Implications for Research and Management. Current Issues in Tourism. P. 144-166.
- PÁSKOVÁ M., ZELENKA J., 2012: Výkladový slovník cestovního ruchu. 2.vyd. Linde, Praha, 768 s.
- PÁSKOVÁ M., ZELENKA J.,2007: Krajina vyhledávaná, konzumovaná či tvořená cestovním ruchem? Geografické rozhledy, č. 4/06-07, s. 6-9.
- POUROVÁ M., 2002: Agroturistika. Vydavatelství Credit, Praha, 123 s.
- SKLENIČKA P., 2002: Základy krajinného plánování. Naděžda Skleničková, Praha, 321 s.
- STŘEDOČESKÁ JEZDECKÁ STEZKA – I., 2006, 1:75 000. SOS ART, 1. vydání, Praha.
- STŘEDOČESKÁ JEZDECKÁ STEZKA – II., 2007, 1: 90 000. Kartografické vydavatelství Žaket, 1. vydání, Praha.
- STŘEDOČESKÁ JEZDECKÁ STEZKA – III., 2007, 1:55 000. Kartografické vydavatelství Žaket, 1. vydání, Praha.
- STŘEDOČESKÁ JEZDECKÁ STEZKA – IV., 2008, 1:100 000. Kartografické vydavatelství Žaket, 1. vydání, Praha.
- ŠKODOVÁ PARMOVÁ D., 2007: Agroturistika. Jihočeská univerzita, České Budějovice, 92 s.
- ŠOFR L., 2019: Ústní sdělení, Královice. Dne 03. 10. 2019.
- ŠPIČÁKOVÁ H., 2009: Hipoturistika, včera a dnes, tady a tam. In: Hipoturistika jako forma rekreace, lesní hospodářství, ochrana přírody a krajiny, fakta a střety. Česká lesnická společnost, Kostelec nad Černými Lesy, 92 s.

- ŠPIČÁKOVÁ H., KOZUMPLÍKOVÁ A., 2009: Parametry pro návrhy hipotras. In: Hipoturistika jako forma rekreace, lesní hospodářství, ochrana přírody, fakta a střety. Česká lesnická společnost, o. s., Kostelec nad Černými Lesy, s. 78-85.
- ŠVEHLOVÁ, D. Koně s tvrdým dopadem. Jezdeckví. 7/2012 str. 66-69
- TARABA B., PÁTKOVÁ H., 2017: Tisíc kilometrů v sedle: dálkové jízdy Bohuslava Taraby. Scriptorium, Praha, 192 s.
- TÖRN A., TOLVANEN A., NOROKORPI Y., TERVO R., SIIKAMÄKI, 2009: Comparing the impacts of hiking, skiing and horse riding on trail and vegetation in different types of forest. In: Journal of Environmental Management. P. 1427-1434.
- VANĚČEK D., 1997: Agroturistika. Jihočeská univerzita, České Budějovice, 164 s.
- VLČEK V., 2015: Kvalita a zdraví půdy. Mendelova univerzita v Brně, 136 s.
- VOGEL G. et KUNZ A., 2008: Bewertung des Reittourismus in Sachsen. In: Schriftenreihe des Landesamtes für Umwelt, Landwirtschaft und Geologie. p.9-74.
- WHINAM J., COMFORT M., 1996: The impact of Commercial Horse Riding on Sub-Alpine Environments at Cradle Mountain, Tasmania, Australia. In: Journal of Environmental Management, p.47;61-70.
- Zákon č 289/1995, Sb., o lesích a o změně některých zákonů (lesní zákon).
- Zákon č. 114/1992, Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění.
- Zákon o saském lese, SächsWaldG - (online), dostupné z <http://www.lexsoft.de/cgi-bin/lexsoft/justizportal_nrw.cgi?xid=171347,1>
- ZELENKA J., PÁSKOVÁ M., 2012: Výkladový slovník cestovního ruchu. 2. vyd. Linde, Praha, 768 s.

PŘÍLOHY

Seznam příloh:

Příloha č. 1: Dotazník

Příloha č. 2: Mapa Středočeské jezdecké stezky IV. Zdroj: archiv autorky

Příloha č. 3: Syrová data z dotazníku